

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde, København. Specialeafhandling

”Det er nemt at blive clean, men svært at holde sig clean!”

En aktør-netværksanalyse af stofbrugeres fortællinger om stofbrug og stoffrihed

Studerende: Liv Jónsdóttir Larsen, Gruppe 43. Vejleder: Nichlas Permin Berger.
Omfang: 213.884 anslag.
01-08-2016

Abstract

Key words: actor network -analysis, active drug users, drug discourse, drug relapse

Many drug users report a will to become drug free and also describe drug free life as the only way to a good life. Many have had drug free periods, even of considerable length, but have had several relapses leaving them in a drug-active lifestyle. Research has shown that drug active lifestyle is followed by many health risks, psychiatric problems and lower self-estimated life quality (Dietze 2010: 4, Grünberger 2013: 7). Same tendency is seen amongst the subjects in this master's thesis, where many of the interviewees report low self-esteem, psychiatric problems and difficulties fitting in, in drug free societies. Given these major disadvantages as a result of drug use, it is difficult to understand how and why relapse occurs after drug free periods or periods on drug replacement therapy.

This master's thesis explores actor networks, related to drug use and drug free life amongst active drug users in the drug scene, in Vesterbro in Copenhagen, Denmark. This area has a long history of being an open drug scene and houses some of the most stigmatized and marginalized drug users in the city. Since 2012, the area has had supervised drug consumption facilities, providing health care and free tools for drug consumption. All of the interviewed subjects in this paper are users of the drug consumption facilities and though all hold very different life stories, they all have experienced multiple drug free periods and relapses. Through actor network analysis I have "followed the actors" in the stories about drug free and drug active life, to uncover what affects and connects drug activeness and drug freedom.

Providing us with the ability to "follow the actors", the actor-network theory enables us to explore the different networks of actors, affecting the lives of the informants, giving us a wider understanding of the different parts of their lives and how these function and connects to each other.

Through discourse analysis, we seek to find the leading discourses regarding drug use, drug free life and drug users, under the constructivist assumption that discourse is both constructive and determinant of the view on the self and on others, thus affecting the active drug users relations to themselves and society.

The study showed multiple actor networks and discourses. Amongst the most significant and reappearing were drugs, as an actor network, providing both control of negative emotions and, as an actor, taking control of the drug user. Family was an actor network of motivation towards drug freeness but also as a source to guilt and shame. Negative emotions, like guilt and shame, appeared as an actor network leading to drug relapse or retention. Illegal drug use and economic pressure was found to lead to defacto criminalization and risk behavior.

Discourse analysis found a negative view on drug users, amongst active drug users, and a discourse regarding the drugs as powerful and in charge of the life of the users.

All of this combined is contributing to social work by providing an inside view into the lives of active drug users. Thus presenting us with knowledge and comprehension of the challenges related to a life between drug use and drug freedom.

Indholdsfortegnelse

Abstract	1
Indledning.....	5
Stofbrug som forskningsobjekt.....	6
Stofbrugere som eksperter indenfor det sociale arbejde	7
Tidligere forskning med stofbrugeres fortællinger om stofbrug:	8
Problemformulering:	9
Specialets videre opbygning/ læsevejledning	9
Kapitel 1: Begrebsafklaring samt indføring i det sociale landskab forbundet med stofbrug.....	10
Begrebsafklaring samt videre indføring i emnet:	10
Narkotikaudbredelsen i Danmark.....	11
Indtagelsesmetoder.....	14
Stofbehandlingssystemet i Danmark.....	14
Brugernes dødelighed og levevilkår	16
Narkotikalovgivningen.....	17
Narkotikarelateret kriminalitet	17
Opsummering og undersøgelsens målgruppe:	18
Kapitel 2: Metodeafsnit	19
Valg af metode	19
Videnskabsteori:	20
Fænomenologi.....	20
Socialkonstruktivisme.....	21
Ontologiske ligheder og forskelle	22
Interviewet:	23
Etiske overvejelser	26
Misbrug.....	28
Stofscenen på Vesterbro:	28
Feltarbejdet, kaffen og cigareten:.....	29
Præsentation af informanterne.....	31
Simon:	31
Søs:	31
Tim:	32
Martino:.....	32

Bas:	33
Præsentation af teori:	33
Bruno Latour og Aktør-netværksteori	34
Diskurs og diskursens inddragelse i ANT:	36
Analysestrategi	38
Kapitel 3: Analysedel	39
"følelser som er altovervældende"	39
Stoffernes " vilde kræfter"	42
"De andre" og samfundet.....	44
Stoffrihed	50
Dobbeltilværelse	53
" Misbrug" og " misbrugere"	55
"Det bliver hurtigt dyrt, det kan jeg love dig"	62
" Noget at stå op til om morgenen"	64
Konklusion:	69
Centrale aktør-netværk	70
Diskurser	71
Kapitel 4	72
Perspektiverende diskussion:	72
Analysens fund omsat til tiltag i det sociale arbejde.....	72
Diskursernes betydning for det sociale arbejde.....	74
Den sociale kortlægning	74
Kritik af metode og proces	75
Litteratur.....	77

Indledning

"Godmorgen!" Råber Madsen imens han slår armene ud og smiler stort og hurtigt kommer ind ad dørene til injektionsrummet, hvor han smider sine ting på stolen. "Skulle vi ikke snart tage nogle stoffer?!" spørger han retorisk i et stort tandfattigt grin, han har i, hvad der minder om en enkelt glidende bevægelse sat sig ned, taget jakken af, klargjort sin coke sprøjte og har sat stasen på armen. Nu er han klar til dagens første stofindtag (Feltnoter fra december 2015).

Det er dog ikke altid glæde og humor som præger brugerne, når det omhandler stofindtag: "Sådan der!" (Ricky smider vredt sprøjten i skraldespanden lige efter at have fixet) "det var 200 kroner! Så er det ud og finde penge igen. Fucking coke!" Ricky rydder hurtigt op på sin plads i injektionsrummet og haster ud af døren til Istedgade uden at sige farvel eller se sig tilbage (Feltnoter april 2016). Samme aften møder jeg under en smøgpause Ole, som jeg ikke har set længe: "Lorteliv. Jeg er så træt af at være tilbage hertil. Jeg er så træt af folk og den her lortegade. (...) Det gik godt, 3 måneder i behandling, men min kæreste, altså min ex-kæreste nu, hun var syg i hovedet og så kunne jeg ikke klare det mere"(Feltnoter fra april 2016). Ole er tydeligt ked af det og skammer sig over at være tilbage. Det er første gang jeg ser ham efter at have sagt farvel for 4 måneder siden da han skulle i behandling. Han er ked af det og vi står og taler sammen foran indgangen til Skyen ved Lille Istedgade. Han søger mit selskab for en cigaret og en sludder. Vi talte meget om behandlingen, inden han skulle starte og han havde høje forhåbninger til det, så vores møde i dag er præget af gensynsglæde, samtidig med at vi begge er kede af, at det ikke fungerede for ham, som han havde ønsket.

En stille morgen i december: "Der er jo også en grund til at man gør det... Det er pisse fedt at tage stoffer. Du burde prøve det! Den der følelse kan slet ikke beskrives"(Feltnoter december 2015). En anonym bruger griner stort til mig, da jeg spørger om, hvorfor man tager stoffer. Samtalen mellem ham og en anden bruger havde omhandlet behandlingserfaringer, planer om at søge behandling og diskussionen om stoffrihed. Jeg griner tilbage til ham og siger at jeg nok kommer til at få problemer med min chef, hvilket han godt kan se.

Madsen, Ricky og Ole nogle af de mange brugere som anvender stofindtagelsesrummene på Vesterbro, hvor jeg har arbejdet siden oktober 2015. Det er ikke deres rigtige navne og der er ændret i forhold som vil kunne gøre dem genkendelige for læseren. Her har vi talt om løst og fast, tungt og let. Man er som personale på et sådant sted privilegeret i det, at man får lov til at være en del af mange områder af brugernes liv. Man hører om nye kærester, sjove historier fra "gaden", deres opvækster, succeser og nederlag, men ét tema er særligt tilbagevendende og det er misbrugsafvænnning. Stort set alle de faste brugere af stofindtagelsesrummene har erfaringer fra misbrugsbehandling, de fleste har deltaget i det, mange har succesfuldt gennemført, for så at begynde en narkotikakarriere igen på et senere tidspunkt, og

stort set alle ytrer ønske, eller måske endda en drøm, om at blive stoffri og få et "normalt" liv. I den sammenhæng er der gang på gang dukket et mere overraskende udsagn op, nemlig at "Det er nemt at blive clean, men det er svært at holde sig clean!". Et udsagn som kan efterlade en stoffri person undrende. For, hvis man ønsker en stoffri tilværelse og det ikke er svært at blive stoffri, hvordan kan det så være svært at holde sig stoffri. Man har jo opnået stoffriheden, så hvori ligger afhængigheden eller tilbagefaldet til stofferne? Statistikkerne gav stofbrugere ret. Af de mellem 25-56 %¹ som gennemførte stofbehandling var kun mellem 20-30 procent stoffrie 12 måneder efter afsluttet behandling imens stoffriheden for størstedelen kun varer 2-3 måneder (Grünberger 2013: 10). Stoffriheden kan altså opnås, men er svært at holde. Som stoffri person som har været så privilegeret kun at være afhængig af socialt accepterede stimulanser som kaffe og den periodevise stresscigaret, har jeg svært ved at sætte mig ind i, hvad der sker i forbindelse med tilbagefald til en tilværelse som de fleste stofbrugere jeg har mødt betegner som hård, stressende og forbundet med mange risici. Foruden at være forbundet med høj grad af socialt stigma, er illegale stoffer, foruden at være illegale i sig selv, ofte forbundet med en kriminaliseret tilværelse (Carpentier 2007: 1). Desuden har de fleste illegale stoffer "urene" i den forstand at det er umuligt for brugerne at være sikre på dosis eller egentligt indhold, hvorfor der er tilknyttet en stor sundhedsrisiko ved at bruge stofferne (Sundhedsstyrelsen 2014A: 9).

Stofbrug som forskningsobjekt

Det er ikke svært at få øje på de store ulemper og risici forbundet med stofbrug, men det dog stadig til stor underen at, mange stofbrugere faktisk opnår stoffrihed, men ikke vedbliver stoffrie. Der er derfor heller ikke uden grund at de sociale videnskaber længe har interesseret sig for rusmiddel og misbrugsforskning. Her er diskussionen omkring kontrol versus kontroltab ofte det centrale fokus i videnskabelige som folkelige og faglige diskurser om stofbrug (Houborg 2006: 151). Det er groft sagt, diskussionen om, hvorvidt det er personen, som styrer stofferne eller om det er stofferne, som styrer personen, der er centralt for disse diskurser (Houborg 2006: 151). "Afhængighed" kommer på denne måde til at sætte spørgsmålstejn ved individets rolle som aktør fordi individets ikke ses som handlende på samme måde som man ser hensigtsmæssigt eller ønskeligt ud fra nogle kulturelle konventioner (Houborg 2006 151). Men trods at forskningen har beskæftiget sig med dette længe, lader det ikke til at nogen har knækket koden til, hvordan stofafhængighed fungerer og dermed, hvordan stoffrihed opnås. For at opnå nærmere forståelse for, hvorfor stoffrihed er nemmere at umiddelbart opnå end at vedholde, kunne man spørge forskerne, eksperterne, indenfor rusmiddel og misbrugsforskningen. Men kan de svare på, hvordan det føles at være afhængig af et stof? Hvordan det opleves at være en del af en gruppe som samfundet forbinder med noget

¹ I 2011 gennemførte 25 procent af de som var indskrevet i ambulans behandling og 56 procent af de som var indskrevet i døgnbehandling.

negativt? Kan de forstå, det pres, fysiske, psykiske og finansielle, som findes omkring stofbruget? Det er nok de færreste rusmiddelforskere som vil kunne give svar på dette, i hvert fald i førstehåndsperspektiv. Men de som kan svare på spørgsmålene er stofbrugere selv, som lever de liv med de problematikker som vi ønsker at undersøge og kan dermed vel også betragtes som en slags eksperter på området.

Indenfor aktør netværksteorien er parolen at man skal vende sig til aktørerne for svar og at man igennem at "følge aktøren selv" opnår forklaringer på fænomener fra de involverede aktører selv (Latour 2008: 33). Agens ser som en relationel forbindelse mellem aktører, og en person handler derfor ikke kun selvstændigt, men i relationer til menneskelige og ikke-menneskelige objekter (Latour 2008: 69). På denne måde inddrages forskellige aktører, som optræder i forbindelse med stofbrug og stoffrihed, for at opnå forståelse for problematikkerne omkring stofbrug og stoffrihed hos de aktive stofbrugere. Denne strategi bliver grundlaget for opgaven, hvor jeg vil vende mig til aktørerne for svar på, hvad det er som påvirker de aktive stofbrugere i forbindelse med stofbrug og stoffrihed.

Stofbrugere som eksperter indenfor det sociale arbejde

Ligesom aktørnetværksteorien har social forskning tidligere arbejdet med brugerinddragelse eller brugere af det sociale arbejde som eksperter indenfor forskningen. Især indenfor de seneste årtier er denne måde at arbejde med brugerinddragelse blevet mere populær og anerkendt, hvor den herskende opfattelse af social forskning har tidligere været, at videnskabelig samfundsforskning, især den positivistiske forskningstradition, er set som overlegen overfor de mere hverdags - eller praksisnære forskningspraksisser (Schram 2016: 5). Den sociale forskning kan ikke efterprøve den naturvidenskabelige positivistiske forsknings fremgangsmåde, men kan derimod undersøge, hvordan brugerne af det sociale arbejde oplever det sociale arbejde (Schram 2016: 17).

Den positivistiske forskningstradition anvender en "top down" måde at anskue den sociale forskning på, hvor man søger svar på, "hvad der virker" beregnet med hjælp af visse målbare parametre (Schram 2016: 19). Den klientinddragende sociale forskning anvender derimod en "bottom up" tilgang, hvor man i stedet for at søge svar på, "hvad der virker", søger svar på, "hvad der er rigtigt" for de, som er klienter af det sociale arbejde (Schram 2016: 18). Sanford Schram (2016) argumenterer for at socialt arbejde bør søge at opnå forståelse klienternes problematikker og levevilkår samt sikre dem social retfærdighed igennem forskning rettet mod social forandring (Schram 2016: 19). Denne forståelse for klienternes situation bør, som minimum i nogen grad, opnås igennem klienterne selv (Schram 2016: 3).

Tidligere forskning med stofbrugeres fortællinger om stofbrug:

Tidligere forskning har også beskæftiget sig med stofbrugernes egne forklaringer og perspektiver på forskellige fænomener relateret til stofbrug. For at danne mig et bedre kendskab til emnet, vendte jeg mig til den tidligere forskning for mere viden. Igennem en litteratursøgning² på Primo.aau.aub.dk som er en Aalborg Universitets søgemaskine som dækker over mange forskningsdatabaser. Søgningen blev udført på søgeordene: drug user interviews, drug user views, stof brugere interviews. Stofbrug konstruktion, Self Construction gav mange resultater og indblik i brugerinddragende forskning. Inklusionskriterier var tekster om rusmiddelrelateret forskning og publikationer på dansk, engelsk, svensk og norsk, hvor eksklusionskriterier var publikationer omhandlende seksuelt misbrug, børn og mindreårige eller meget områdespecifikke narkotikaproblematikker som ikke vurderes overførbare til det danske samfund. Udvælgelsen skete igennem flere faser, hvor der først udførtes en søgning efterfulgt af en grovsortering, hvor der blev sorteret fra på baggrund af ting som tydeligt opfyldte eksklusionskriterierne efterfulgt af en finsortering, hvor abstracts blev læst igennem efterfulgt af en nærlæsning af teksterne.

Litteratursøgningens fund

De udvalgte publikationer bidrog med interessant viden om området samt om erfaringer med brugerinddragelse i den sociale forskning. Hillen, P et al. (2014), McNeil et al. (2015) og McBride et al (2001) understreger vigtigheden af brugerinddragelse i udviklingen og evalueringen af tilbud til stofbrugere. Bjerger, B. & Nielsen, B. (2014) gør sig samme erkendelse og erfarer at der ved at inddrage brugerperspektiver viser sig en tydelig diskrepans mellem behandlingsstedets formål og nogle af brugernes egentlige ønske for egne liv. Dietze, P. et al. (2010) fandt i en omfattende kvalitativ undersøgelse at aktive injektionsstofbrugere scorede signifikant lavere i en livskvalitetsundersøgelse end resten af den Australiske befolkning. Sandberg, S. (2009) fandt at unge pushere af anden etnisk herkomst end norsk udtrykte modstridende diskurser i opfattelsen af sig selv som både undertrykte og marginaliserede og succesfulde og besiddende gangsteridentitet. Nielsen, H. (2011) skriver i sin specialeafhandling fra Aalborg Universitet endvidere om danske stofbrugeres konstruktion af identitet igennem brugerforening. Igennem denne konstruktionsproces dekonstruerer brugerne negative kategoriseringer af stofbrugere og kritiserer faktorer som påvirker aktive stofbrugeres levevilkår.

Disse brugerstyrede fortællinger giver et særligt indblik i det levede liv inde fra. At injektionsmisbrugere oplever lavere livskvalitet end resten af befolkningen i Australien er måske ikke en stor overraskelse, men deres perspektiver på, hvorfor, kan være med til at finde ud af, hvorfor og, hvordan man kan løse det. Stofbehandlingstilbud er lavet til de, som skal bruge dem og deres oplevelse af ikke at få opfyldt deres

² Præsentation af litteratursøgning og dens fund, findes i Bilag 1

behov indenfor behandlingen, er værdifuld viden både i forbindelse med at sikre at behandlingen passer til klienterne, men også i forbindelse med at blive klogere på klienternes reelle forventninger og behov i forbindelse med behandling. Brugerforeningens arbejde for at modvirke stigmatisering viser, at stofbrug i høj grad er forbundet med sociale sanktioner, som rammer individets selvforståelse og brugerforeningens arbejde fortæller os om, hvad de selv ser som løsningen. Den dobbelthed som sås i forbindelse med de unge pushere omkring deres to forskellige identiteter som minoriteter og som pushere giver os et indblik i at selvforståelse er en kompleks ting som kan variere alt efter situation og kontekst. Inddragelse af brugerne til evaluering og udvikling af tilbud og tilbud til aktive stofbrugere virker oplagt da man trækker på brugernes erfaringer som eksperter på egne liv. Endvidere er det en mere anerkendende og imødekommende tilgang til den gruppe mennesker som man arbejder med og kan sikre større sammenhæng imellem metoder og mål i tilbud til stofbrugere.

Det som ligger til grund for min undersøgelse er en nysgerrighed i forbindelse med en gennemgående tvetydighed i aktive stofbrugeres fremstillinger af stofbrug og stoffrihed. På den ene side fremstilles stoffrihed som den ultimative drøm for de fleste og langt de fleste har også haft længere perioder med stoffrihed, men ender ofte med at vende tilbage til en stofaktiv tilværelse. Samtidig synes mange, i nogen grad, at trives med stofbrug og nyde stofindtag samt livet som stofbruger. Jeg ønsker at undersøge, hvilke aktørnetværk som viser sig i forbindelse med aktive stofbrugeres fortællinger omhandlende stofbrug og stoffrihed for at nærme mig en forståelse af, hvad det er der sker i forbindelse med disse. Desuden ønsker jeg at undersøge de fremstillinger, som aktive stofbrugeres fortællinger og oplevelser af sig selv er præget af og desuden undersøge de sociale og kulturelle kontekster som de trækker på. Dette leder til en problemformulering som lyder således:

Problemformulering:

Hvilke aktører og netværk viser sig i forbindelse med aktive stofbrugeres fortællinger om stofbrug og stoffrihed?

-Hvilke diskurser om stofbrug og stoffrihed er dominerende hos de aktive stofbrugere?

Specialets videre opbygning/ læsevejledning

Specialet vil herfra være delt op i 4 kapitler som hver er inddelt i flere forskellige afsnit.

Kapitel 1 er en videre indføring i emnet. Her gives læser en dybere forståelse af stofbrugets omfang i Danmark, stoffernes virkemåder, omfanget af personer i behandling, behandlingstider, en beskrivelse af narkotikascenen, lovgivning samt andre relevante data indenfor feltet. Mange af disse vil blive gennemgået

systematisk og der vil kort blive redegjort for de mest anvendte stoffer, deres udbredelse og virkemåde da det muligvis ikke er almen viden for læseren, men det er nødvendigt for at belyse emnets kompleksitet. Desuden følger en beskrivelse af målgruppen samt deres statistiske levevilkår.

Kapitel 2 er metodeafsnittet, hvor det videnskabsteoretiske grundlag for analyse og opgave skitseres og der redegøres for specialets metodiske strategi. Her redegøres endvidere for, hvorledes analysen gribes an og der fremføres overvejelser omkring valg af metode, interviewform, informanter og etiske overvejelser samt kritik af metode.

Kapitel 3 er analyseafsnittet, hvor teori og empiri vil kædes sammen til en aktørnetværksanalyse af stofbrugernes fortællinger. Analysen er delt op i underafsnit som rummer forskellige temaer, hvert underafsnit vil blive afsluttet med en delkonklusion og kapitlet afsluttes med en samlet konklusion.

Kapitel 4 består af perspektivering og diskussion. Her sættes opgavens fund spil og der redegøres for opgavens relevans for det sociale arbejde. Endvidere afsluttes kapitlet med en metodekritik.

Kapitel 1: Begrebsafklaring samt indføring i det sociale landskab forbundet med stofbrug

Begrebsafklaring samt videre indføring i emnet:

Dette kapitel rummer en indføring i narkotika, narkotikaafhængighed og stofbehandlingssystemet, hvilket er vigtigt for at kunne få forståelse for den situation som informanterne lever i. Afsnittet vil dog bære præg af en tendens som også gør sig gældende i arbejdet med stofbrugere og statslig dokumentation af samme, nemlig en tendens til at føre alle illegale rusmidler og også alle brugere af illegale rusmidler indenfor samme kategori. Det betyder at man som samfund ser hash, kokain, heroin, amfetamin, ecstasy og så videre indenfor samme kategori. Endvidere bliver personer med et stort overforbrug af hash tabelført sammen med personer som injicerer heroin dagligt. Dette er problematisk for mig som forsker fordi jeg har svært ved at få og give et klart overblik over den anvendte målgruppe, som er personer med et stort overforbrug af heroin, kokain og illegal metadon og som enten ryger eller injicerer dette, men det er også et problem for den måde som vi opfatter og behandler rusmidler på da der afhængigt af stofadministrationsvej og stoftype, følger forskellige skadesvirkninger og narkotikamiljøer (Pedersen 2005: 20). Med de forskellige stoffer følger givetvis også forskellige livsstile og levevilkår og nogle stoffer og indtagelsesmetoder er mere socialt acceptable end andre. Desuden er der forskel på den økonomiske og fysiske belastning som de forskellige misbrug har på personers liv. Hvor et massivt hashforbrug er både dyrt og kan have psykiske og sociale konsekvenser, er et liv med et injektionsforbrug af heroin eller kokain mere

risikofyldt i den forstand at der findes risiko for overdosering samt følgeskader af injektionsmisbruget som kan være dødeligt eller medføre kroniske skader (Pedersen 2005: 20). Gadeprisen per "fix" er forskellig for kokain, heroin, hash og metadon. Desuden er der forskel på, hvordan den så kaldte afhængighed viser sig, altså om den hovedsageligt er fysisk eller psykologisk og derved også forskel på, hvorledes den pågældende bruger vil være desperat i en mangelsituation (Pedersen 2005: 20, 25). Der er ligeledes forskel på samfundets syn på de forskellige stoffer og derved også forskel på den grad af sociale sanktioner som et forbrug eller overforbrug medfører. Endvidere er det heller ikke ligegyldigt, hvordan man indtager sine stoffer. Snifning af heroin, kokain og speed er af højere status end rygning af samme, imens at injektion har den laveste position, selv indenfor kredse af massive stofbrugere i stofmiljøer som de, der findes omkring mændenes hjem, hvilket også viser sig i samtalerne med stofbrugere. Man kan derfor undre sig over, hvorfor man vælger at indskrive alle indenfor samme kategori.

Narkotikaudbredelsen i Danmark

Udbredelsen af illegale stoffer har siden år 2000 ligget på et stabilt niveau, trods en markant stramning i narkotikalovgivningen i år 2004 (Sundhedsstyrelsen 2015:3). Hash markerer sig ved at være i stødt stigning siden år 2010 (Sundhedsstyrelsen 2015: 3). Cirka 2 % af de 16-44 årige oplyste i 2013 at have et jævnt forbrug af andre illegale stoffer end hash, hvor 13 % oplyser at have prøvet illegale stoffer (Sundhedsstyrelsen 2015: 4). Det er dog svært at præcist at redegøre for udbredelsen af stofmisbrug i Danmark. Dels fordi der findes personer som har markante overforbrug af illegale stoffer og som ikke har nogen kontakt med behandlingssystemet og dels fordi der hersker uenighed om, hvad man præcist mener karakteriserer stofmisbrug som begreb eller som diagnose og hvorledes man indsamler datamaterialet omkring det (Sundhedsstyrelsen 2015: 9). Skønnet anvendt i denne opgave kommer fra Narkotikasituationen i Danmark (2015) som er en årlig opgørelse over data indenfor narkotikaområdet udført af Sundhedsstyrelsen. Tallene fremført i rapporten er fra data indsamlet i 2009. Tallene dækker over personer med et vedvarende forbrug af illegale stoffer som medfører psykiske, sociale og fysiske problematikker. I estimatet er også inddraget personer i substitutionsbehandling (Sundhedsstyrelsen 2015: 9). I alt skønnes der at være 33.000 personer med et misbrug af illegale stoffer, heraf er 11.000 personer med hashmisbrug (Sundhedsstyrelsen 2015: 9). Cirka 13.000 personer skønnes at have et injektionsmisbrug, hvor halvdelen af disse bor øst for Storebælt (Sundhedsstyrelsen 2015: 10). Andelen af personer med et injektionsmisbrug per indbygger, svarer til andelen per indbygger i de øvrige europæiske lande.

Stofferne

Fælles for illegale stoffer, er at det er forbundet med stor risiko at sælge og købe dem. De kommer til stofbrugeren igennem mange led og som en del af denne proces er det ikke unormalt at de bliver blandet op med andre midler. Dette er for at øge deres massefylde og vinde profit, men kan også være for at gøre stofferne mere potente. I blandt disse ses knuste hovedpinepiller, lokalbedøvende midler, knuste koffeintabletter og svampedræbende middel som anvendes til dyr (Sundhedsstyrelsen 2014A: 9). De illegale stoffer inddeles ofte i følgende hovedkategorier og de hyppigst anvendte beskrives her (Grünberger 2013: 6):

Cannabis: Herunder hash, pot, skunk. Cannabis bliver ofte røget, men kan også indtages i mad eller drikkevarer (Pedersen 2005: 24). Da stofbrugere med cannabis som hovedstof ikke er fokus for denne opgave, vil jeg ikke gå mere i dybden med rusmidlet.

Centralstimulerende stoffer: Herunder Kokain som også kaldes: Coke, cola, crack, drys, sne. Crack er kokain som har gennemgået en kemisk proces, der muliggør at det kan ryges. Amfetamin som også kaldes Amf og Speed. Ritalin, Rita som er et receptpligtigt lægemiddel til behandling af koncentrationsforstyrrelser og narkolepsi med samme egenskaber som amfetamin og MDMA som også kendes som blandingsstoffet Exstasy, Emma og fra Amerikansk populærkultur også kendt som Molly. Sidstnævnte anvendes dog i højere grad som et rekreativt fest stof og ses ikke ofte i narkotikamiljøet omkring Vesterbro. Groft sagt virker centralstimulerende stoffer ved at øge udskillelsen af de humørstabiliserende signalstoffer i hjernen samtidig med at det hæmmer nedbrydelsen af disse (Pedersen 2005: 20). Ved langvarigt brug af denne gruppe "tømmes" lageret af signal stofferne, hvilket ved ophør af stofbrug kan give en depressionlignende effekt (Pedersen 2005: 20). Det tager mellem 2-4 år at udvikle et egentlig afhængeligt forhold til centralstimulerende stoffer og abstinenssymptomerne strækker sig over en længere periode (Pedersen 2005: 30). Der sker ved længerevarende brug af centralstimulerende stoffer en toleransudvikling, hvilket betyder at der skal mere af stoffet til at tage trangen (Pedersen 2005: 30). De centralstimulerende stoffer har en relativt kort virkning i kroppen, hvilket betyder at brugeren skal indtage stoffet mange gange dagligt for at være abstinensfri (Folkehelseinstituttet 2015³)

Opioider: herunder hører Heroin som kaldes dope og Smack og Metadon som kaldes doner eller møllehjul, Morfin og mange andre lægemidler indenfor samme gruppe som anvendes som rusmidler. Indtagelse af opioider fremmer dannelsen af dopamin i hjernen og virker smertelindrende og giver sedation og eufori (Pedersen 2005: 25). Ved ophør af brug af opioider er der dog væsentlige fysiske symptomer, herunder

³ Lokaliseret på webside: <https://www.fhi.no/ml/alkohologrusmidler/rusmidler-og-avhengighet/faktaark/fakta-om-kokain/> den 2.7 2016

rysten, opkastninger, feber, diarre, hjertebanken, muskelspasmer og smerter i muskler og led (Pedersen 2005: 25). Kroppen vænner sig meget hurtigt til brugen af opioider, hvilket betyder at abstinenssymptomer optræder allerede ved ophør af den umiddelbare virkning og de fuldt udviklede abstinenser indtræder 1 til 3 dage efter ophør og kan variere i tid (Pedersen 2005: 30). Der ses en væsentlig toleransudvikling ved længerevarende brug af opioider, der dog har en længere virkning i kroppen end de centralstimulerende stoffer.

Ud over disse tre hovedgrupper findes en mindre andel som bruger stoffer af anden type. Her er blandt andet tale om brug af piller af benzodiazepin gruppen og hallucinogener så som Isd og svampe. Denne gruppe udgør en lille del af de personer som er indskrevet i behandling og vil heller ikke udgøre fokus i opgaven. Desuden findes der legale stoffer i Danmark. Nogle af dem, eller de som er interessante for denne opgave, er dem som anvendes som del af substitutionsbehandlingen til stofbrugere.

Stofferne i substitutionsbehandlingen

Der behandles med flere forskellige typer medikamenter ved substitutionsbehandling. Formålet med behandlingen er at nedbringe syglighed og dødeligheden blandt stofmisbrugere (Sundhedsstyrelsen 2008: 3).

Buprenorphin er en partiel opioid agonist, hvilket betyder at de binder sig til opioid-receptorerne i hjernen og derved forringe virkningen af andre opioidpræperater samtidig med at brugeren ikke oplever abstinenssymptomer (Sundhedsstyrelsen 2014: 43). Risikoen for forgiftning er lille med Buprenorphin i forhold til med metadon (Sundhedsstyrelsen 2014: 44).

Metadon er en komplet opioid agonist, hvilket betyder at metadonen blokerer alle opioid-receptorer i hjernen (Sundhedsstyrelsen 2014: 46). Den abstinensdækker eller reducerer derved stofbrugers stoftrang samtidig med at den skulle forhindre andre opioiders virkning hos denne (Sundhedsstyrelsen 2014: 46).

Heroin er allerede blevet berørt under de illegale stoffer, men stoffet figurerer også på den anden side af loven som en del af behandlingstilbuddene til stofmisbrugere. Det blev i år 2008 vedtaget i folketinget at heroinbehandling skulle tilbydes til de som trods substitutions behandling stadig havde injektionsmisbrug af illegale opioider (Johansen 2013: 22). Formålet med at iværksætte den behandlingsform var, trods politisk forsigtighed i begyndelsen, at hjælpe de som ikke var hjulpet godt nok at anden substitutionsbehandling samt at beskytte stofbrugere mod den risikofyldte livsstil som følger et illegalt stofbrug (Johansen 2014: 22).

Indtagelsesmetoder

Indtagelsesmetoden har stor betydning for, hvor potent stoffet er og har endvidere forskellige risikofaktorer tilknyttet (Pedersen 2005: 20). Injektion og rygning af stoffer øger optagelsen og gør derved virkningen mere potent. Injektion lader endvidere mere af stoffet gå direkte i blodet, hvor rygning har et større spild grundet fordampning (Pedersen 2005: 20). Den potente effekt øger risikoen for overdosering hos brugerne, men denne risiko er stadig størst ved injektion af stoffet. Der findes mange risikofaktorer forbundet med injektionsmisbrug, hvoraf ganske få af dem egentlig kommer direkte fra stofferne, men derimod fra deling af nåle eller urene stoffer eller remedier til indtagelse af disse. Smitte via deling af nåle og kanyler øger risikoen for pådragelse af virale infektioner så som HIV og forskellige typer Hepatitis (Sundhedsstyrelsen 2008: 30). Deling af nåle og udstyr har haft en afgørende virkning på udbredelsen af HIV og hepatitis (Pedersen 2005: 20). Dårlig eller usteril fixeteknik er årsag til hyppige bakterielle infektioner hos stofbrugere og der ses ofte ødelagte vener og blodpropper som følge af gentagne injektioner med urene stoffer (Sundhedsstyrelsen 2008: 31). Grundet urenheder i stoffer som skyldes injektion af knuste piller eller midler der er blandet i stofferne for at øge virkning eller massefylde oplever mange brugere at få bylder og andre skadesvirkninger af injektion (Pedersen 2005: 20). Rygning af stoffer kan give luftvejsproblematikker og dårlig tandstatus (Pedersen 2005: 20). De fleste stoffer kan indtages oralt igennem spising som piller eller i mad eller miksatur som drikkes, men vil ofte blive omsat igennem leveren som hæmmer noget af optagelsen i blodet, hvilket betyder at der skal mere af stoffet til at opnå en ønsket effekt, end ved optagelsesmåder som sker udenom leveren. Ved snifning af stoffer optages stofferne igennem slimhinderne i næse og svælg og optages i blodstrømmen, men der vil ofte også være en del spild, grundet at dele af stoffet sidder fast i sekreterne i slimhinderne og derved ikke bliver optaget (Pedersen 2005: 20).

Stofbehandlingssystemet i Danmark

Den 1. februar 2016 er der sket en omstrukturering i behandlingssystemet i Danmark. Blandt andet er der nu flere ambulante tilbud samt mulighed for behandling med kun en dags varsel. Dette vil jeg dog undlade at rette fokus mod, da det endnu ikke har påvirket mine informanter, som siden denne omrokering har været stofaktive. Derfor vil beskrivelsen af behandlingssystemet dreje sig om behandlingen inden denne omrokering.

I Danmark kan man gratis få behandling for sit narkotikabrug og der er en behandlingsgaranti indenfor 14 dage, fra borgeren søger om behandling, til behandlingen skal være påbegyndt. Dette gælder ikke, hvis borger ikke ønsker den behandlingsform eller det behandlingssted som borger visiteres til (Socialstyrelsen 2016: 7). Det er kommunerne som er ansvarlige for behandlingen af stofbrugere, med undtagelse af den

behandling som foregår i fængsler og arresthuse (Sundhedsstyrelsen 2015: 12). Der findes groft sagt tre typer af kommunal behandling, ambulans behandling, dagbehandling og døgnbehandling. Desuden skelnes der mellem en social og en lægelig stofmisbrugsbehandling. Den sociale stofmisbrugsbehandling ydes på baggrund af serviceloven og den lægelige misbrugsbehandling ydes på baggrund af Sundhedsloven. Den lægelige stofmisbrugsbehandling omfatter medicinsk substitutionsbehandling og den sociale omfatter en socialfaglig indsats, hvor der sigtes efter at reducere skader ved stofbrug, skære ned på dette, stoppe stofmisbrug, vedligeholde ophør, forebygge øget forbrug osv. (Socialstyrelsen 2016: 12). Kommunen er ansvarlig for at bevillige både den sociale og den lægelige stofmisbrugsbehandling og de vil ofte kunne tildeles sammen, men kan også tildeles, hver for sig (Socialstyrelsen 2016: 13).

Substitutionsbehandling

Denne behandlingsform kan være for sig selv eller i forbindelse med døgn og dagbehandling (Sundhedsstyrelsen 2008: 41). Substitutionsbehandling tilbydes personer med et misbrug af opioider (Sundhedsstyrelsen 2008: 41). Den kan iværksættes af lægen indenfor kommunalt behandlingsregi, men kan også foregå igennem den alment praktiserende læge, igennem kriminalforsorgen eller i sygehusregi (Sundhedsstyrelsen 2008: 3). Målet med substitutionsbehandling varierer idet at man både kan sigte efter vedligeholdelse på substitutionsbehandling eller sigte efter nedtrapning til stoffrihed (Sundhedsstyrelsen 2008: 41).

Døgnbehandling.

Døgnbehandling indbefatter, som navnet indikerer, at der er tale om en behandlingsform, som varer hele døgnnet. Denne behandlingsform kan betegnes som den mest intensive og varierer mellem korte forløb på op til 3 måneder og længere forløb på op til et år som kan kombineres med et ambulans eller dags-opstartsforløb (Lauridsen 2010: 41). De fleste døgntilbud retter sig mod brugere som trænger til at komme væk fra et vanligt miljø og størstedelen har stoffrihed som mål for behandlingen (Lauridsen 2010: 41).

Dagbehandling.

Dagbehandling kan betegnes som middelintensiv. Behandlingen varierer fra udbudssted til udbudssted fra at være under 2 timer i to dage om ugen og til at være mere end to timer, flere gange om ugen (Lauridsen 2010: 42). I denne behandlingsform er brugeren i sine vante omgivelser og kan varetage sit eventuelle job eller teste stoffrihed i sine vante omgivelser og vil derved være trænet og støttet i dette med hjælp fra behandlingen (Lauridsen 2010: 42). Det behandlingsmæssige mål vil oftest være stoffrihed og forløbet kan være for eller efterbehandling til et andet forløb (Lauridsen 2010: 42).

Ambulant behandling

Den ambulante behandling betegnes som lav intensitet og ydes 2-8 gange om måneden (Lauridsen 2010: 43). Behandlingen er tilpasset brugerens behov og er ofte et skadesreducerende tilbud. Ambulant behandling findes både som stoffri behandling og som del af en substitutionsbehandling og er ofte et individuelt forløb med samtaler og rådgivning (Lauridsen 2010: 43).

Personer i behandling i Danmark

Der ses en væsentlig stigning i antallet af personer som indskrives i behandling i Danmark. I 2013 var 17.500 personer indskrevet i stofmisbrugsbehandling i Danmark. 69 % af disse angav hash som hovedproblem. 52 % oplyser at have brugt mere end ét stof før indskrivningen i behandlingen og 15 % oplyser at have et hovedmisbrug af opioider (Sundhedsstyrelsen 2015: 14). Kvinder udgjorde 24 procent af de indskrevne i behandling i 2013 og er det højeste procenttal set siden man startede opgørelserne. Gennemsnitsalderen for mænd var 29 år og 30 for kvinder, dette er lavere end set før, men kan nok forklares med den markante stigning der er set i cannabisrelaterede indskrivninger til stofmisbrugsbehandling (Sundhedsstyrelsen 2015: 15).

Omkring 32 % af de som indskrives i behandling har ikke været i behandling før, hvorimod de resterende 68% er gengangere (Grünberger 2013: 6). Dette vidner om at de fleste som indskrives i behandling, har været igennem forløb tidligere uden at kunne vedblive stoffrie eller stofreducerede.

Effekten af stofmisbrugsbehandlingen er nemlig ofte god for de som gennemfører denne, men ofte varer stoffriheden kun cirka 2-3 måneder efter endt behandling (Grünberger 2013: 10). I år 2011 gennemførte 25 % af de som var indskrevet i ambulant behandling deres forløb imens 56 % af de som var indskrevet i døgnbehandling gennemførte som planlagt (Grünberger 2013: 10). Kun 20-30 procent af de som gennemfører og udskrives som stoffrie har været stoffrie 12 måneder efter afslutning af forløb (Grünberger 2013:10).

Brugernes dødelighed og levevilkår

I år 2013 var der i Danmark 237 narkotikarelaterede dødsfald. Dette tal har varieret igennem årene, men dog er der set en stigning i gennemsnitsalderen for dødelighed som i 2014 var 40,7 for mænd 39, 7 for kvinder (Sundhedsstyrelsen 2015: 26). Danmark har og har historisk set, haft et højt antal af narkotikarelaterede dødsfald, hvoraf mange er forgiftningsdødsfald og mange er som senfølger af non-fatale forgiftninger med stoffer (Schröder 2014: 1,2,3). Dødeligheden blandt stofbrugere skønnes at være 10 gange højere end hos resten af befolkningen (Sundhedsstyrelsen 2008: 3). Kun 10 % af de som var i behandling i 2011 havde en lønindtægt (Grünberger 2013: 7). Cirka halvdelen af de som i dette år var

indskrevet i behandling havde en bolig (Grünberger 2013: 7). 48 % af de som var i social ambulant behandling begik kriminalitet i løbet af en 6 måneders periode (Grünberger 2013: 7). 60 % af de som er i stofmisbrugsbehandling har et "dårligt" eller "mindre godt" selv vurderet helbred og 60 % af mænd og 67 % af kvinderne oplyser at have psykiske problemer (Grünberger 2013: 7). En opgørelse fra 2011 viste at de personer som var indskrevet i behandling med hash som hovedstof var mindre udsatte i forhold til kriminalitet, psykiske og somatiske problemer, hvorimod personer med opioider og centralstimulerende stoffer var mere belastede i forhold til psykiske problemer og personer med opioidmisbrug var mere udsatte i forhold til kriminalitet og somatiske problemer (Grünberger 2013: 8).

Narkotikalovgivningen

Det har siden 1955 været ulovligt at være i besiddelse af illegale stoffer i Danmark, men imellem år 1969 og 2004 medførte besiddelse til eget forbrug kun en advarsel (Houborg 2013: 4). I år 2004 intensiverede man narkotikalovgivningen og indførte nultolerance overfor besiddelse, hvor dette som minimum medførte bøde og op til 2 års fængsel (Sundhedsstyrelsen 2014B: 81). Strafferammen udmåles af mængden af stoffer man besidder og, hvis det vurderes at der er tale om stoffer til videresalg, hvor det kan give op til 10 års fængsel eller 16 års fængsel, hvis der er tale om særligt farlige stoffer (Sundhedsstyrelsen 2014B: 81). I 2007 blev straffen skærpet for 2. og 3. gangsforsøelser, hvor bødestrafen bliver hævet med 50-100% i forhold til førstegangsforsøelser (Houborg 2013: 4). Dette blev dog vedtaget med en mulighed for tiltalefravald for "stærk afhængighed" og "sociale forhold", altså, hvis der er tale om stærkt afhængige stofbrugere eller personer som vurderes som værende socialt udsatte (Houborg 2013: 4).

Narkotikarelateret kriminalitet

Ud over direkte overtrædelser af narkotikalovgivningen følger der ofte en kriminaliseret tilværelse med et stort stofforbrug. Det skal dog understreges at det ikke er alle udsatte stofbrugere, som begår narkotikarelateret kriminalitet, ud over selve overtrædelser af narkotikalovgivningen i form af besiddelse (Carpentier 2007: 1). Der findes i Danmark ikke nogen direkte registrering af narkotikarelateret kriminalitet, hvilket giver et begrænset overblik over omfanget af denne type forbrydelser. Der opstilles af Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug 4 typer narkotikarelateret kriminalitet som dækker over de mest generelle kriminalitetsformer forbundet med at skulle finansiere et stort narkotikaoverforbrug (Carpentier 2007: 2). Den første er psykofarmakologiske forbrydelser som dækker over forbrydelser som begås under påvirkning af eller som resultat af længerevarende brug af psykoaktive stoffer (Carpentier 2007: 2). Der er oftest tale om forbrydelser begået i forbindelse med indtag eller kronisk indtag af crack, kokain eller amfetaminer som kan medføre nedsat dømmekraft og irritabilitet hos brugeren. Typen af kriminalitet kan være vold eller voldelig adfærd (Carpentier 2007: 2). Den anden type

kaldes kompulsive berigelsesforbrydelser, hvor der er tale om røverier, prostitution, butikstyveri, indbrud og forfalskning af recepter og indbrud på apoteker (Carpentier 2007: 2). Den tredje type er systemiske forbrydelser som dækker over voldelige handlinger relaterede til den organiserede kriminalitet omkring narkotikamarkedet (Carpentier 2007: 3). Den fjerde type er narkotikaovertrædelser som ud over overtrædelse af narkotikalovgivningen kan være hvidvaskning af penge i forbindelse med narkotikahandel samt kørsel i bil under påvirkning af narkotika (Carpentier 2007: 3). For den "almindelige" stofafhængige vil der dog for det meste være tale om berigelseskriminalitet så som prostitution, narkotikasalg, røveri og butikstyveri og nogle vil så før nævnt, skaffe sig penge til stoffer på legal vis.

Opsummering og undersøgelsens målgruppe:

Opsummerende om stofbrugeren i Danmark maler der sig et billede af stofbrugerne som er stærkt udsat gruppe, hvor få har tilknytning til arbejdsmarkedet, hvor der hersker en stor boligløshed og, hvor en stor andel som begår kriminalitet. Desuden er det en gruppe med lavt selvurderet helbred og en stor andel af psykiatriske problemer. Det er også en gruppe som er udsat for en stor økonomisk belastning grundet stofbrug, en belastning som kun er blevet større efter mange bruger kokain i stedet for, eller sammen med heroin, et stof som skal tages flere gange dagligt end heroin for at være abstinensfri. Vi ser at stofbrug er forbundet med stor grad af kriminalitet og risikoadfærd i forhold til infektiøse sygdomme, samt at stofferne selv er blandet op med ingredienser som ikke er kendt for brugeren. Mange har prøvet stofbehandling før, men selv, hvis den gennemføres er ganske få stoffrie nogle måneder efter endt forløb.

Der findes mange forskellige miljøer, hvor der anvendes stoffer og der findes mange stoffer, måder at indtage dem på og definitioner på, hvad for en kategori af stofbrug de indgår under. Om de er tale om "afhængighed" eller "misbrug" afhænger af øjnene som ser og af de kulturelle forventninger der er til individet og de regler som man forventer at det skal og vil efterleve. Lige gyldigt, hvilket stof, hvilken social klasse eller hvilken landsdel man ser på, vil gruppen af stofbrugere dog være forskellig i det at ikke en historie eller person er ens og det kan derfor være svært at beskrive min målgruppe som gruppe.

Der er i dette speciale fokus på stofbrugere med et stort overforbrug af narkotiske stoffer. Der er fokus på personer som anvender opioider eller centralstimulerende stoffer og som ryger eller injicerer disse. Informanterne søges i blandt brugerne af stofindtagelsesrummene på Vesterbro og vil, hver især blive præsenteret i en af de senere afsnit.

Kapitel 2: Metodeafsnit

Ens valg af forskningsmetode, udgør ens valg af blik på det empiriske genstandsfelt og bliver således afgørende for, hvad man kan få ud af dette (Bjerg 2006: 7). Metoden udgør bindeleddet mellem empiri og teori og skal følges af nøje overvejelser af dens styrker og svagheder overfor empirien (Bjerg 2006: 7).

Da jeg ønsker at udføre en aktørnetværksanalyse af aktive stofbrugeres fortællinger om stofbrug og stoffrihed samt at finde dominerende diskurser omkring samme emner, anvender jeg en blandet analysemetode bestående af disse to analyseformer.

Udgangspunktet for mine interviews, herunder udførelsen og fremstillingen grunder i en fænomenologisk tilgang til stoffet da jeg ønsker at fokusere på mine informanternes livsverdener og oplevelser. Bearbejdelsen af empirien vil være præget af en socialkonstruktivistisk og tilgang, da jeg søger historiske, kulturelle og sociale netværk som kan præge informanternes livsverdener.

Valg af metode

Valget af analysemetode bidrager med et særligt syn på det undersøgte, men dette syn vil være på bekostning af andre måder at gå til stoffet på. I dette afsnit vil jeg argumentere for, hvorfor og, hvorledes aktørnetværksanalyse og diskursanalyse bidrager til at svare på opgavens problemstilling. Desuden vil jeg redegøre for, hvad valget af analysemetode skaber af fravalg i forhold til andre metodevalg.

Aktørnetværksteorien giver muligheden for at opspore sociale forbindelser og forholder sig til aktørernes egne forklaringer med en stor loyalitet (Latour 2008: 53). Samtidig frabeder denne analysemetode sig "sociale forklaringer", hvor forskeren ikke må erstatte udtryk med sociologiens anvendte udtryk som lader til at ligge bag (Latour 2008: 72). Hermed afholder man sig fra at gå til sine aktører med en ide om at de blot besidder et "sprog" imens forsker besidder et "metasprog" som deres sprog er indlejret i (Latour 2008: 72). At benytte aktørnetværksteorien bliver dermed på bekostning af sociale forklaringer omkring misbrug eller opnåelse af stoffrihed, men bidrager derimod med en social forståelse af aktørnetværket "stofbrug" eller "stoffrihed" omkring informanterne i opgaven.

Aktørnetværksteorien ser bort fra sociologiens velkendte repertoire og ser på de forklaringer som informanterne eller aktørerne kommer med også selvom disse kan forekomme umulige eller modstridende (Latour 2008: 72). Dermed bidrager ANT med en aktørstyret forståelse af aktive stofbrugeres levevilkår og problematikker i forbindelse med stofbrug og stoffrihed. En forklaring som er givet af informanterne selv og, hvor man følger de aktører som viser sig i fortællingerne. På denne måde opnår man en tæt forståelse af informanterne og deres sociale virkelighed, hvilket bliver på bekostning af stabile sociologiske

forklaringsmodeller både, hvad angår fænomener som stofmisbrug og, hvad der angår måden at anskue grupperne på (Latour 2008: 21).

For komme nærmere aktørerne, med formålet at følge dem, anvendes interviews. Disse er baseret på en fænomenologisk tilgang til informanternes fortællinger, hvor der lægges vægt på informanternes oplevelser indenfor, hvad man indenfor fænomenologien ville kalde deres "livsverdener" (Brinkmann 2010: 186). Fænomenologien ser på fænomener som de optræder i sig selv og nærmer sig stoffet uden en i forvejen bestemt teoretisk ramme (Brinkmann 2010: 186). Denne tilgang bidrager med den åbenhed til stoffet og den tiltro til informanternes fortællingskraft som ANT også tillægger dem, men efterlader os uden stabile sociale forklaringsmodeller.

Diskursanalysen ser på diskursens konstruktive evner og potentiale for at konstruere betydnings- og meningssystemer samt opfattelser af selv og anvendes i denne opgave til at undersøge, hvilke betydningssystemer, som florerer indenfor stofbrugere om stofbrug og stofbrugere (Phillips 2010: 267). Hvor ANT undersøger aktør-netværk i stofbrugernes sociale virkelighed, bidrager diskursanalysen med at udforske den betydningssystemer indenfor den sociale virkelighed og fungerer derved som et supplement til forståelsen af, hvilke betydningssystemer informanterne trækker på, når de introducerer os til deres sociale virkelighed. Man kan diskutere, hvorvidt jagten på diskurs kommer til at underkende informanterne eller aktørenes egen forklaringskraft, og placerer deres forklaringer som en del af forskningens metasprog. Dertil kan man argumentere for, at kombinationen af ANT og diskursanalyse både inkluderer informanternes egen forklaringskraft, men også anerkender at der i sproget ligger indlejrede betydningssystemer, som ikke er ubevidst for informanterne, men derimod er uartikuleret og at diskursanalysen bidrager til at tydeliggøre informanternes egne forklaringer, hvilket udgør grunden til at kombinere disse to analyseformer.

Videnskabsteori:

Fænomenologi

Tilgangen til informanterne og deres fortællinger vil være præget af fænomenologien, anskuer fænomener deres egenart og ser bort fra forskerens egne forestillinger (Brinkmann: 2010: 186). Her søger man at belyse ting som de optræder i sig selv imens man ser bort fra ideer og stereotyper som kan præge den gængse opfattelse af tingene (Brinkmann 2010: 186). Fænomenologien arbejder med begrebet intentionalitet som dækker over opfattelsen af, at den menneskelige bevidsthed altid er intentionel, hvilket betyder at den menneskelige sanselighed altid vil være rettet mod noget bestemt (Brinkmann 2010: 187). Ens opfattelse af genstande og fænomener vil være præget af en ide om, hvad det er og det samme vil

gælde ens opfattelse af sig selv. Dette skaber en relation mellem menneske, genstande, og verden som bliver til enheder som hænger sammen (Brinkmann 2010: 187). Et andet centralt begreb er livsverdenen. Denne beskriver vores konkrete, levede og erfarede virkelighed som ligger til grund for, hvordan vi oplever verdenen, men samtidig tages for givet i det daglige når vi taler og handler (Brinkmann 2010: 186), der en intersubjektiv konstruktion som er skabt af personers erfaringshistorie og derfor er under konstant udvikling (Juul 2012: 81). For at undersøge fænomenerne som de optræder hos den enkelte, skal man anvende reduktion, hvor man sætter sin egen forforståelse i parentes. Dette for at skabe mulighed for at møde fænomenet uden forudindtagede eller teoretiske antagelser som kan skygge for førstepersonsperspektivet (Juul 2012: 71).

Det er lige præcis den intersubjektive oplevelse af at være aktivt stofbrugende som jeg ønsker at nærme mig og den fænomenologiske tilgang bliver grundlaget for min måde at fremstille interviewguides samt at interviewe mine informanter.

Socialkonstruktivisme

Behandlingen af stofbrugerens fortællinger sker, blandt andet, igennem diskursanalysen som har sit videnskabsteoretiske afsæt i Socialkonstruktivismen. Socialkonstruktivismen undersøger, hvordan sociale fænomener er konstrueret og, hvilke magtforhold der har haft betydning for at visse "sandheder" fastholdes og udøves i samfundet (Juul 2012: 189). Socialkonstruktivismen har som udgangspunkt ikke til formål at forstå mine informanternes følelser og oplevelser i bestemte situationer, men nærmere at danne sig en forståelse af, hvordan informanterne konstruerer mening og forståelse af sandheder (Juul 2012: 222).

De sandheder som har vundet mest opbakning i samfundet, bliver den herskende diskurs (Juul 2012: 189). Der vil altid eksistere flere, modstridende diskurser som kæmper om at vinde herredømme som den herskende og forskellige grupper eller segmenter kan repræsentere forskellige diskurser. Disse diskurser er med til at determinere og konstruere vores måder at se os selv, se andre og se verdenen på (Fairclough 2008: 18-19). Personers forståelse af de begreber og især kategorier som de selv eksisterer indenfor, fortæller os derfor meget om, hvordan de ser sig selv.

Ny viden "opdages" ikke, men konstrueres ud fra det perspektiv som det bliver set fra (Juul 2012: 188). Socialkonstruktivismen ser vejen til ny viden som skabt igennem at sætte spørgsmålstejn ved eksisterende viden (Juul: 2012: 187).

Man ønsker at undersøge, interesser, antagelser og argumenter som ligger til grund for den styrende eller opponerende position om "sandheden" (Juul 2012: 190). For Socialkonstruktivisimen er formålet ikke at afgøre, hvad der er naturens ideelle tilstand, men ønsker nærmere at afdække, hvilke magtforhold og

antagelser som ligger til grund for forskellige opfattelser om dette (Juul 2012: 189). Forskningen kan derimod bidrage med at belyse de konsekvenser, som disse magtforhold og antagelser kan have for den natur som vi lever i, og ser i sidste ende beslutningen om handling som afhængende af politiske interesser og magtforhold (Juul 2012: 190). Denne specialeafhandling har derfor ikke til formål at hverken evaluere stofmisbrugsbehandlingens effekt eller vurdere om der findes de rette tilbud, men derimod interesseret i, de antagelser og oplevelser som ligger indlejret i det at være "stofbruger" eller "stoffri" og, hvordan aktørnetværk påvirker stofbrugernes liv.

Indenfor socialkonstruktivismen bliver formålet derfor ikke at finde svar på virkeligheden eller forklare sociale fænomener, ikke fordi at socialkonstruktivismen ikke finder det interessant, men simpelthen fordi det ikke ses muligt, da virkeligheden altid vil være perspektivistisk og at der derfor vil eksistere flere forskellige opfattelser af denne. Det vi til gengæld kan bruge socialkonstruktivistisk forskning til er at undersøge, hvilke sociale faktorer som konstruerer virkeligheden og derved udfordre de eksisterende, herskende opfattelser af "sandhed" og "virkelighed" (Juul 2012: 229). Socialkonstruktivismens hovedformål bliver derved at afdække og bevidstliggøre om, det vi betragter som rigtigt og hvad der skaber dette og hvordan det kunne være anderledes (Juul 2012: 229). Denne perspektivistiske måde at anskue viden på anvendes til at se betydningskonstruktioner og oplevelser af eget liv fra brugerperspektiv og finde ud af, hvad det er som er med til at påvirke disse.

Ontologiske ligheder og forskelle

Der er to videnskabsteoretiske grundlag for dette speciale, nemlig fænomenologien og socialkonstruktivismen. Hermed forholder vi os altså til to videnskabsteoretiske opfattelser og anvender to metoder som begge rummer et syn på videnskab og virkeligheden. Endvidere anvendes to metoder eller teorier, nemlig diskursanalyse og aktørnetværksteori, som har deres indlejrede syn på viden og virkelighed. Det er vigtigt at gøre sig den overvejelse, om disse virkelighedsopfattelser eller videnskabsopfattelser egentlig stemmer overens og hvis ikke, hvad det er der er forskelligt?

Fænomenologien forkaster ikke at der kan være en objektiv sandhed, men hævder derimod at denne kun kan findes igennem en undersøgelse af menneskers subjektive verden (Juul 2012:67). Dette syn på sandheden stemmer godt overens med socialkonstruktivismen som ser sandheden som perspektivsk og at der findes, ikke én sandhed, men flere sandheder omkring samme sag, set ud fra forskellige perspektiver (Juul 2012: 190). Dette gør dog ikke sandhedsopfattelsen uinteressant for socialkonstruktivisterne som stadig ønsker at identificere magt, dogmer, interesser og for-forståelser hos involverede aktører som danner grundlag for deres opfattelse af sandheden. Sandhedsopfattelsen er interessant selvom man ikke ser sandhed som objektiv (Juul 2012: 190) Opfattelsen af det "sande" er ikke stillestående og er under

konstant udvikling. Mennesker handler på baggrund af deres respektive virkeligheder som vil være forskellige alt efter klasse, gruppe og perspektiv. Disse virkeligheder reproduceres og udfordres konstant og somme tider ændres de (Juul 2012: 191). Diskursanalysen ligger indenfor socialkonstruktivismen og ser sociale begreber som delvist diskursivt konstituerede (Fairclough 2008: 21). Samfundets diskursive konstitution består af virkeligheder som udspringer fra en social praksis "som er fast forankret i og orienteret mod virkelige og materielle sociale strukturer" (Fairclough 2008: 20). Derved erkender Fairclough at der kan være tale om en virkelighed, men den er ikke interessant for diskursanalysen. Derimod er den sociale praksis og strukturerne omkring disse fokus for analysen.

Aktør-netværksteorien forholder sig ikke som sådan til ontologi, men er præget af en anti-dualistisk og anti-diktomisk tilgang, hvor den gør op med inddelingen af verden i f.eks. natur og kultur, subjekt og objekt, videnskab eller ikke videnskab (Blok 2009: 18, 21, 30). Aktør-netværksteorien har en relationel ontologi, hvilket betyder at aktanten er defineret af sine relationer til andre aktører Blok 2009: 81). Alt er aktører i netværk og der findes ingen kontekst eller bagvedlæggende faktorer (Blok 2009: 81).

Selvom der findes forskelle på Socialkonstruktivismen, fænomenologien og aktørnetværksteorien, indgår de i fælleskab med at belyse problemstillingen i opgaven. Hvor socialkonstruktivismen normalt ikke interesserer sig for livsverdensfortællinger, bidrager fænomenologien med dette aspekt og, hvor fænomenologien normalt ikke interesserer sig for, hvordan disse individuelle opfattelser, følelser og oplevelser opstår, bidrager aktørnetværksteori og socialkonstruktivismen med et perspektiv, hvor socialt konstruerede diskurser og aktør-netværk knytter livsverdenen til det sociale landskab. Dette sociale landskab er skabt af beskrivelser fra informanternes livsverdener og viser os altså deres sociale virkelighed og de netværk og aktører som spiller ind i konstruktionen af dette.

Interviewet:

Interviewene bliver grundstenen for min undersøgelse. Her vil jeg igennem en fænomenologisk tilgang søge adgang til min informanternes fortællinger, hvor min egen forforståelse er sat i parentes og, hvor informanterne får lov til at fremlægge sine fortællinger som de er i sig selv (Brinkmann 2010: 37).

Interviewsituationen er en aktiv interaktion udveksling mellem to parter og skal understreges ikke at kunne producere neutrale svar, men derimod "socialt forhandlede, kontekstuelte baserede svar" (Brinkmann 2010: 30). Til behandlingen af disse sociale kontekster, anvender jeg anordningsanalysen som jeg vil gå i dybden med senere i dette kapitel. Trods at interviewsituationen er en konstrueret samtalsituation, er forskerens rolle at søge at nærme sig og formulere en sammenhængende fremstilling af informantens fortælling som præsenteres i en teoretisk ramme (Brinkmann 2010: 31). Hvor fænomenologien har fokus på, hvordan informanterne oplever diverse tilstande har

socialkonstruktivisterne mere deres fokus på, hvordan fænomener italesættes og udleveres af mennesker (Brinkmann 2010: 31). Interviewet giver adgang til at give en analytisk udlægning af en gruppe personers oplevelser af specifikke tilstande eller situationer (Brinkmann 2010: 32). Jeg har i alt 5 brugerinterviews. Det korteste er 13 minutter imens det længste varer 29 minutter. Desuden anvendes feltnoter fra tidligere samtaler med brugere i stofindtagelsesrummene. Det er kritisabelt at anvende udsagn fra personer som ikke har givet samtykke til at deltage som informanter.

At interviewe stofbrugere er en særlig oplevelse. Det først og fremmest enormt lærerigt, hyggeligt og sjovt at have tiden til at tale med folk på tomandshånd, hvilket der hverken er tid eller rum til i løbet af en arbejdsdag i de travle fixerum, men det var også en proces som krævede en anderledes planlægning, end man normalt oplever med informanter. Jeg havde lavet aftaler med et par informanter på forhånd, velvidende at der var en mulighed for at de ikke ville dukke op på dagen. Dette viste sig også at være tilfældet. Den ene var desværre forsinket og ankom efter jeg var gået til vores begges store ærgrelse, imens en anden havde glemt aftalen. Livet som stofbruger er en stresset og travl tilværelse. Der sker meget på gaden omkring stofmiljøet og man kan hurtigt blive distraheret. De fleste har meget uregelmæssige døgnrytmer, hvor de er vågne i flere dage i træk, men så sover længe derefter. De har jobcentre og misbrugscentre de skal møde på og har desuden et stort økonomisk pres som gør at der konstant skal skaffes penge til stoffer. Når stofferne er skaffet skal abstinenserne klares og når de er klaret, skal der skaffes penge igen. Der tages meget kokain som begrænser brugerens koncentrationsevne og lyst til at sidde og tale med mig i længere tid og desuden er tiden tilbragt med mig også en tid, hvor de fleste kunne have tjent penge, så der er tale om dyrbare minutter af deres tid. Min strategi var derfor at booke et lokale tæt på stofindtagelsesrummene og simpelthen være til stede i miljøet og tage kontakt til folk. Nogle ville gerne medvirke og så ventede jeg til de var klar, andre ville gerne en anden dag og så sørgede jeg for at være til stede på aftalte dag og håbede på at se dem. Jeg har haft store overvejelser om, ikke at presse nogen til at deltage, ikke at give nogen dårlig samvittighed over at sige nej, glemme det eller fortryde på aftalte dag, så jeg har tydeligt fortalt at det var okay, frivilligt og at man var tilgivet, hvis det endte med at være tilfældet. Desuden har jeg vurderet om nogen af informanterne var for påvirkede til at jeg vurderede at de vidste, hvad de sagde ja til ved at deltage. Mit kendskab til brugernes pressede tilværelse gjorde desuden at jeg tilrettelagde mine spørgsmål til at interviewet maksimalt varede cirka 30 minutter, da jeg ikke ønskede at de af hensyn til mig og min opgave, endte med at bruge mere tid på det end de havde lyst til. De som havde lyst til det, fik til gengæld mulighed for at spise kage og drikke kaffe og få en sludder efter interviewet. Jeg brugte 4 hele dage på selve interviewsne og har samlet feltnoter siden jeg startede i oktober måned dog mere intensivt efter påbegyndelsen af specialet, hvoraf nogle er anvendt direkte i opgaven og andre danner grundlag for min baggrundsviden om emnet.

Overvejelser i forhold til valg af interviewform

Et fokus for min analyse er de konceptuelle verdener som mine informanter bevæger sig i og derved også skabes af. Sproget og sproglige, diskursive fremstillinger derfor vigtige for mig og jeg vil søge at være opmærksom, hvilke konstruerede koncepter jeg selv anvender i mine spørgsmål. Sprog er ikke bare det talte, grammatiske sprog, men er også et sæt af betydninger og måder at være og handle på (Brinkmann 2010: 65). Mit kendskab til miljøet på Vesterbro giver mig en sproglig fordel i kraft af at jeg kender til slang og tonen i miljøet og derved har mulighed for at møde mine informanter med et sprogligt ligeværd.

Jeg benytter mig af den semistrukturerede interviewform, da jeg både ønsker at give mine informanter mulighed for at komme tæt på min informants livsverden samtidig med at jeg ønsker svar på nogle konkrete spørgsmål (Brinkmann 2010: 35). Da der er tale om en stærkt marginaliseret og stigmatiseret gruppe som anvender illegale rusmidler og ofte skaffer sig penge via illegale aktiviteter, kan det være en udfordring at få en åben samtale om dette, hvor informanten ikke søger at undskylde eller tage afstand fra sine handlinger eller ligefrem lyve om det. Jeg har prøvet at komme uden om dette ved at spørge ind til begreberne "misbrug" og "misbruger" og derved føre opmærksomheden over på koncepter frem for på informanten. Hensigten var at de ville trække på diskurser og egen erfaringer for at beskrive disse, hvilket også viste sig at være tilfældet. Desuden er strukturen ene, hvor jeg starter med et indledende spørgsmål for at 'løsne op' i stemningen efterfulgt af nogle mere specifikke spørgsmål, som er rettet mod at finde indsigt i informantens oplevelser. Dertil kommer afklarende spørgsmål som ikke indgår i guiden, men som søger at få uddybet, forklaret eller lede informanten tilbage mod emnet (Brinkmann 2010: 41).

Metodiske overvejelser i forbindelse med at interviewe aktivt påvirkede personer

Da specialet bygger på aktør-netværksanalyse, som både teoretisk og metodisk standpunkt for opgaven, medfører dette nogle mangler, idet at ANT ikke forholder sig til de metodiske overvejelser som man skal gøre sig i forbindelse med at interviewe. Særligt synes det vigtigt at gøre sig overvejelser i forbindelse med den positionering, som kan forekomme når man interviewer socialt udsatte. Samtidig kan man som forsker risikere at tilskrive nogle informanter som kompetente og andre som ikke-kompetente til at blive anvendt.

Margaretha Järvinen (2000) skriver i sin artikel *The Biographical Illusion: Constructing Meaning in Qualitative Interviews* om de forhandlinger som de interviewede laver i løbet af et interview. Igennem en fortælling benytter informanter sig af forklaringsmodeller, som er legitime indenfor deres kultur og en fortælling kan derfor ikke tages ud af dens sociale og kulturelle kontekst (Järvinen 2000: 373). Endvidere vil en præsentation af sig selv bestå af to dele, hvor den ene er et selv som har udført en handling og, hvor den anden er et selv som tager afstand fra denne handling (Järvinen 2000: 374). Når en fortælling handler om personen indenfor et negativt ladet fænomen kan informanten blive placeret i en rolle, hvor informanten

kommer til at tage afstand fra sig selv og placerer sig parallelt med interviewerens i forbindelse med at forklare fænomenet som fortællingen omhandler (Järvinen 2000: 374). I fortællingen om misbrug eller fortællingen om sig selv som værende misbruger må man derfor være opmærksom på at der kan opstå disse forhandlinger i løbet af interviewet. Til trods for at jeg igennem mit arbejde har stort kendskab til deres sociale og kulturelle kontekst indenfor stofscenen på Vesterbro og jeg i mange sammenhænge er et trygt og velkendt ansigt, optræder jeg nu i en anden rolle og stiller andre spørgsmål som kan medføre at der opstår forhandlinger i løbet af interviewet.

Etiske overvejelser

I forbindelse med valg af emne samt valg af informanter samt udførelse af interviews gøres der nogle etiske overvejelser som vil blive gennemgået i dette kapitel. Endvidere tages der udgangspunkt i Forskningsrådet for Samfund og Erhvervs Etiske retningslinjer (FSE 2014). Der er indhentet informeret samtykke fra informanterne og jeg har talt med dem inden og efter interview om, hvad det skulle bruges til og om deres muligheder for at sige fra.

Da jeg har hvervet mange af mine informanter igennem mit arbejde på Mændenes Hjem, har jeg informeret om at alle informanter vil være anonymiseret og at hverken brugere, medarbejdere eller forhold på Mændenes Hjem vil blive fremstillet så de er genkendelige for læsere af specialeafhandlingen. Desuden har jeg informeret om, hvad specialet skal handle om og, hvordan jeg ønskede at indhente information og jeg har sparret med ledelsen omkring etiske overvejelser i forbindelse af hvervningen af informanter og udførelsen af interviews (FSE 2014: 2).

Da der er tale om en gruppe af stærkt udsatte og kriminaliserede individer som alle har det til fælles at de tager narkotika, hvilket både er illegalt og ilde set, er det vigtigt at værne om deres integritet og anonymitet. Dette gøres både overfor læseren af specialet, men også andre brugere samt personalet i stofindtagelsesrummene, med hvem jeg ikke videregiver oplysninger fra mine interviews. I kraft af min position som sygeplejerske i fixerummene, kender informanterne mig og har tillid til mig. Jeg er derfor særligt opmærksom på at informere alle adspurgte informanter om, at jeg udfører interviews som studerende og ikke som sygeplejerske, at de er frivillige og kan ombestemme sig, at de er fuldstændig anonyme og, hvad specialet kommer til at handle om. Det er endvidere vigtigt at tage stilling til om den relation som informanterne har til mig igennem mit arbejde, kan gøre at de føler sig forpligtede til at deltage, hvilket jeg har søgt at komme udenom ved at fortælle tydeligt, at det var frivilligt og at det var legitimt ikke at gide eller have lyst til at deltage (Brinkmann 2010: 442). Det kan være vanskeligt for interviewdeltagere at sige fra overfor spørgsmål i en interviewsituation (Brinkmann 2010: 442) og derfor

har jeg gennemgået mine spørgsmål med informanterne inden vi startede interviewet og fortalt om, hvad de skal bruges til i specialet.

Da jeg interviewer aktive stofbrugere gør jeg mig nogle overvejelser omkring deres aktuelle tilstand. Der vil altid ske en udvælgelse af informanter idet at man muligvis kommer til at vælge nogle af de stærkeste eller de som man mener, vil give en de informationer som man ønsker til sit interview (Järvinen 2000: 371). Derved sker en udvælgelse, hvor informanter klassificeres som kompetente eller inkompetente til at deltage og derved kan man risikere at fratage visse informanter en stemme. Jeg har taget dette med i mine overvejelser, men dog gjort meget ud af at sikre mig at jeg ikke interviewede personer, som aktuelt var meget stofpåvirkede eller fulde og muligvis fortrød deres deltagelse efter at vi havde afsluttet. Samtidig har jeg søgt at undgå at interviewe meget psykisk syge eller udsatte personer, da jeg ikke ønsker at påføre dem stress eller give anledning til at de kan udvikle paranoide tanker omkring situationen. Man kan diskutere om jeg herved laver en selektion, hvor jeg giver taletid til de stærkere brugere og undlader nogle af de som er særligt udsatte, men jeg har vægtet etik højere end repræsentativitet.

Da jeg kender nogle af brugerne i forvejen kommer der personspecifikke og indforståede oplysninger i løbet af nogle af samtalerne som er klippet ud eller ændret af hensyn til andre involverede personer.

Transskribering af interviews

Jeg har valgt at transskribere hele mine interviews og at gøre det selv, da det giver mig flere fordele. Jeg husker og forstår selv bedre, hvad der bliver sagt på optagelserne end en tredjepart ville og jeg får samtidig en mulighed for at komme dybere ind i mit materiale (Juul 2010:43). Transskriberingsprocessen blev udført relativt kort efter optagelserne blev lavet og har taget cirka det firdobbelte af, hvad selve interviewene tog. Der er stor forskel på at læse noget og fra at se og høre det og mindre, eller større, betydninger og indforståetheder kan gå tabt og der er i det talte sprog heller ikke altid klart, hvor en sætning starter og en anden stopper (Juul 2010: 43). Jeg har valgt at benytte mig af nogle gode råd fra bogen Kvalitative Metoder af Juul og Tanggaard. Her Angives forbogstaverne for, hvem der taler i interviewet, således jeg selv figurerer som L og informanten ved dennes forbogstav (Juul 2010: 44). Der laves liljeskift ved skift af person som taler og der anvendes 1,5 linjeafstand for at skabe overskuelighed og plads til egne noter til analysedelen (Juul 2010: 44). Der angives med udråbstegn, hvis der ligg tryk på noget i en samtale og der angives med parentes, hvis der sker noget under interviewet. Dette kan være, hvis informanten gestikulerer noget, ansigtsmimik osv.). Der er foretaget klip i enkelte interviews da der er en enkelt episode, hvor en kollega afbryder et interview med en besked om en anden bruger og en anden episode, hvor en bruger og jeg ender med at tale om forhold som af etiske overvejelser og af hensyn til min tavshedspligt, bliver klippet ud. Udklippede dele er redegjort for med parentes.

Jeg har transskriberet enten på dagen af interviewet eller dagen efter. Det kan sommetider være svært at høre, hvad folk siger og derfor er det nyttigt at have interviewet friskt i hukommelsen så det er nemmere at huske eventuelle uklare ord eller sætninger. Under samtalerne er der flere gange, hvor jeg siger "ja" eller "nej" som tegn på at jeg lytter på, hvad informanterne siger, disse er klippet ud af transskriptionen da de ikke bidrager til bedre forståelse af situationen og vil give forstyrrelser i meningen.

Misbrug

Som nævnt i indledningen af specialet var et af målene at identificere de diskurser, som eksisterede omkring stofbrug og stoffrihed iblandt brugeren selv. Da jeg startede på at arbejde med emnet, var min intention at undlade at bruge begreber eller kategorier som "misbrug" og "misbruger" af den årsag at jeg ikke ønskede at benytte mig af begreber som i så høj grad var forbundet med moralske og diskursive konnotationer og jeg, naivt, havde håbet at jeg kunne udfordre diskurserne, ved at forholde mig mere åbent til min måde at italesætte stofbrug og stofbrugere. Jeg måtte dog erkende at begreberne ikke sådan var til at komme udenom da "misbrug" er et begreb som gennemsyrrer stofmisbrugsbehandlingen og desuden er den diagnose som anvendes til at indstille personer til netop denne. Netop stofmisbrugsbehandlingen var noget som alle mine informanter havde været i forbindelse med og den fyldte derfor også en væsentlig del af deres liv samt deres måde at anskue stofbrug på. Jeg måtte endvidere erkende at begrebet "misbruger" var den gængse måde at omtale sig selv som stofbruger, indenfor stofbrugeren på Vesterbro, hvorimod det mindre diskursivt ladede "stofbruger" nærmere blev anvendt om rekreative stofbrugere eller de mere populært kaldede "weekendnarkomaner". If you cant beat them, join them, tænkte jeg og i stedet for at prøve at undvige disse begreber måtte jeg udfordre og udforske dem, hvilket blev til udgangspunktet for mine spørgsmål i mine interviews. Der er, selv indenfor det etablerede behandling væsen, forskelle i, hvordan man definerer stofmisbrug. Der er store diskussioner om, brug, rekreativt brug og afhængigt brug og misbrug, hvoraf der kommer flere forskellige slags definitioner. Dog er der store fællestræk og den anvendte definition i denne afhandling bliver WHO's brede definition, som beskriver misbrug som værende: " Et forbrug af rusmidler, der har et omfang og sker på en måde, at det medfører legemlige, psykologiske og/eller sociale skader for den misbrugende eller dens omgivelser.⁴". Denne definition er meget bred, men dækker også kun over, hvad der er den fælles opfattelse af misbrug når ordet anvendes og ikke en dækkende beskrivelse af målgruppen.

Stofscenen på Vesterbro:

Vesterbro huser den største åbne stofscene i Danmark. Man skal ikke have gået mange minutter væk fra hovedbanegården mod Istedgade før man begynder at se nogle af landets mest udsatte personer.

⁴ <http://socialstyrelsen.dk/unge/rusmidler/om/hvad-er-et-misbrug>

Vesterbro har siden 1980'erne været centrum for Danmarks største åbne stofscene, hvilket siden har været med til at præge bydelen samt den danske narkotikapolitik (Houborg 2014: 261). I 2012 åbnede de første stofindtagelsesrum på Vesterbro i København. Det ene, Skyen, er under mændenes hjem imens det andet er placeret ved Halmtorvet (Houborg 2014: 263). Der er i de to stofindtagelsesrum registreret omkring 3000 aktive brugere og i år 2014 havde stederne omkring 180.000 stofindtag og det skønnes at, imellem 600-800 personer besøger stofscenen på Vesterbro dagligt (Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse 2015: 9). Størstedelen af stofindtagene i rummene er kokain (58%) efterfulgt af heroin blandet med kokain (22%), heroin (11%) og metadon (5%) (Ministeriet for Sundhed Forebyggelse 2015: 8).

Feltarbejdet, kaffen og cigaretten:

Igennem mit arbejde i narkotikamiljøet på Vesterbro har jeg opbygget tillidsfulde relationer til flere af brugerne af stofindtagelsesrummene samt miljøet omkring dem. De kender mit ansigt og ved at jeg er en tryk person. Nogle kender mig ved navn og har en mere personlig relation, hvor der bliver grinet, talt om store og små problemer og røget en smøg i solen. Disse relationer giver mig en unik mulighed for at få informationer og observationer som ikke er præget af den samme form for konstruerede situation som interviewsituationen. Her har jeg muligheden for at se og tale med brugerne i deres "naturlige" kontekst (Bjerg 2006: 111). Til dette skal jeg tilføje at jeg erkender at brugerne ofte indgår i mange forskellige kontekster og at livet på Vesterbro bestemt ikke er det eneste de har da flere har andre venner, familie, en lejlighed, hobbyer og interesser andre steder. Dog giver relationen, mit arbejde og deres færden på stofscenen på Vesterbro mig et indblik i netop det levede liv der og jeg optræder som en kendt "medspiller" som kender og forstår reglerne (Brinkmann 2010: 59). Endvidere betyder det at samtalen over en kop kaffe og en cigaret i en solstråle en formiddag er præget af en afslappet og personlig atmosfære, hvor jeg har mulighed for at få indblik i nogle af brugernes mere umiddelbare tanker og reaktioner på mit emne. Hvor interviewsituationen kan være præget af informantens ubevidste forsøg på at opfylde forskerens agenda, er denne mere udvasket da der ikke er et klart formål med samtalen, ud over kaffe, en smøg – hygge. Det faktum at jeg er en kendt ansigt i området gør, at min færden ikke vækker opsigt eller anledning til spekulationer om, hvad personen laver dér og dermed ændre på brugernes adfærd. Desuden giver feltarbejdet et indblik i, hvad personer rent faktisk gør og ikke bare, hvad de siger (Brinkmann 2010: 33).

Rent praktisk betyder det at jeg har medbragt notesblok på mine vagter og kort efter at have haft en samtale, har skrevet noter af det. De forskellige noter er knyttet til den aktuelle bruger som også i mine noter fremgår under et alias for at sikre fuld anonymitet. Jeg vælger ikke at have min notesbog på mig, da dens synlighed ville ændre den spontane og uforpligtende samtales karakter til en mere konstrueret og

forpligtende situation. Hvis jeg sidder inde i selve stofindtagelsesrummet, er min arbejdsstation ved en computer og jeg kan her tage noter imens jeg taler med brugeren uden at de vil kunne se det. Mine noter bliver så hurtigt som muligt overført til korte resumeer af samtalerne og kommer til at indgå som grundlag for min analyse.

At etablere adgang til et felt er en tidskrævende proces, men samtidig en vigtig forudsætning for at kunne få et godt udbytte af deltagende observation (Kristensen 1999: 140). Personer i miljøet som man forsker i, kan føle sig utrygge og ændre deres adfærd omkring en, hvis de føler at de bliver overvåget. Min store fordel er at jeg igennem mit arbejde på stedet, har skaffet mig adgang til miljøet og endda tjener en praktisk funktion som sygeplejerske, hvilket også gør at jeg på en naturlig måde er blevet en fast del af deres hverdagsbillede. Mødet mellem forsker og forskningsobjekt er en relation som er præget af en gensidig tillid (Kristensen 1999: 144). Som forsker må jeg være opmærksom på, hvilken rolle brugerne ser mig i eller hvilken identitet de tillægger mig. Hvis de tillægger mig en forskeridentitet, kan det påvirke deres ellers naturlige adfærd omkring mig, men hvis de tillægger mig sygeplejerskerollen, må jeg være opmærksom på de etiske overvejelser omkring at de muligvis ikke er klar over at de bliver observeret til forskningsmæssigt brug. Jeg benytter mig i mest af feltnotater fra samtaler med brugerne og jeg informerer i denne forbindelse brugerne om, at jeg skriver speciale om emnet og om jeg må inddrage deres synspunkter. Dette har alle været meget velvilje i, men virker ikke til at opleve at jeg ændrer status grundet min rolle som specialeskrivende.

Feltnoter er en vigtig del af deltagende observation (Kristensen 1999: 151). Jeg må dog gøre mig overvejelser om, hvornår og i hvilket omfang jeg tager noterne. Gør jeg det under samtaler eller observationer, vil det kunne påvirke samtaler og adfærd fra brugerne, men venter jeg for længe kan data gå tabt (Kristensen 1999: 151). Jeg søger derfor at tage noter kort efter samtaler og har derfor altid en notesbog i tasken. Desuden kan jeg tage notater på en computer som står i injektionsrummet og er en del af vores vanlige arbejdsstation. På denne måde, vil jeg kunne notere fra samtaler i injektionsrummet uden at det vil virke som overvågning. Mine feltobservationer danner i høj grad også grund for megen af min kendskab til feltet som jeg også trækker på i dette speciale. Igennem mit kendskab til brugergruppen og miljøet og livet som stofbruger har jeg opnået større forståelse for feltet og jeg inddrager også min viden i specialet.

Jeg må gøre mig overvejelser omkring dét at indhente empiri på mit arbejdssted. Uggerhøj 2011 pointerer at man som forsker i eget felt kan komme rigtig "tæt på virkeligheden" og derved vil kunne opleve de fænomener som udspiller sig (Uggerhøj 2011: 46). Han understreger at dialog er en vigtig faktor i forskningen og at dialog med de implicerede parter i forskningsfeltet fremmer forskerens forståelse for

feltet (Uggerhøj 2011: 47). Det skal understreges at mit feltarbejde ikke kun har givet mig feltnoter, men også har sikret mig adgang til selve feltet, hvilket har været en kæmpe fordel for at kunne skaffe informanter.

Præsentation af informanterne

Jeg gennemførte i alt 5 interviews i perioden april til maj 2016. Som tidligere nævnt kan det være en udfordring at lave aftaler med aktive stofbrugere som ofte har travle og uforudsigelige tilværelser. At udføre interviews med dem bliver derfor mulighedernes kunst og et spørgsmål om at være heldig med timingen så man er til stede når informanterne har tid og er i humør til at snakke med én. Jeg var heldig med at få en blandet gruppe informanter med spredning i alder mellem 30erne og 50erne og som bestod af 4 mænd og én kvinde. De deltagende informanter vil først kort blive præsenteret, hver for sig så læseren har kendskab til deres forskellige liv og situationer. Der er ændret væsentligt på personlige karakteristika både i præsentationen og i de transskriberede interviews således at jeg sikrer mine informanter anonymitet. Dette har ikke ændret på forhold som berører analysens udfald.

Simon:

Simon er en ung mand i start 30erne. Han er veltalende, nydeligt klædt på og man ville aldrig gætte at han benyttede sig af stofindtagelsesrummene, hvis man ikke vidste det. Simon har eksperimenteret med stoffer siden han var ung teenager, hvor han begyndte at ryge hash. Siden blev det til hårdere stoffer som kokain og heroin. Han har i dag et dagligt forbrug, men har haft stoffrie perioder flere gange. Simon har flere uddannelser og mange interesser og det er tydeligt at mærke at han er godt sat ind i, hvad der er i de stoffer han tager og at han ved meget om rusmiddelforskning. Interviewet varede 30 minutter.

Søs:

Søs er sidst i 50erne og er på metadon vedligeholdelse. Hun er tilknyttet et misbrugscenter, hvor hun indtil for nyligt har fået sin metadon udleveret. Grundet hjerteproblemer fik hun frataget sin metadon og fik i stedet et andet syntetisk morfika præparat. Dette havde dog ikke den rette effekt for Søs som oplevede at være abstinent og have det rigtig dårligt, hvilket har resulteret i at hun nu skaffer sin metadon illegalt og tjener penge ved at prostituere sig meget imod sit eget ønske. Søs har tre børn og har haft "hele pakken" som hun selv beskriver det, med mand igennem mange år, hus og børn. Hun startede på at tage stoffer på grund af smerter, imens hun var i lære indenfor en professionsuddannelse. Her tog hun Ketogan (som er et kraftigt morfikapreparat) og Benzodiazepiner som er angstdæmpende og muskelafslappende. Forbruget steg og hun endte med at anskaffe sig pillerne illegalt. Hun opretholdte en facade overfor sin familie og nærmeste i en årrække, men endte til sidst med at komme i stofbehandling og ikke færdiggøre sin

uddannelse. Søs har på interviewdagen taget sin metadon sent og er derfor lidt påvirket, hvilket gør at vi gennemfører interviewet hurtigt. Interviewet varede 11 minutter.

Tim:

Tim er i slut 40'erne og begyndte at fixe som 40 årig, men har erfaringer med stoffer siden han var helt ung. Han har fra sine teenageår til midttyverne siddet i fængsel og det har, efter hans eget udsagn, formet ham og hans måde og tænke på. Han røg den gang hash indtil der var fem dage, hvor det ikke var til at skaffe i fængslet. Han prøvede derefter rygeheroin og begyndte at tage kokain også. Som 40årig introducerede en kæreste ham til at fixe og efter første gang var han efter eget udsagn afhængig. Tim er engageret i arbejdet med stofbrugere og ønsker at komme til at kunne arbejde med at hjælpe andre brugere og er især interesseret i at hjælpe de som stadig er helt nye i narkotikamiljøet inden de bliver en fast del af det og eventuelt øger deres narkotikaforbrug. Interviewet varede 27 minutter.

Martino:

Martino er i slut 30erne og fra et europæisk land. Han har boet i Danmark i en længere årrække og har en kæreste i Danmark. Han arbejder, har et sted at bo og hans kæreste tager ikke stoffer. Martino startede med at ryge joints som ung teenager og sporadisk med kokain nogle år efter. Da han var i start 20erne havde han et konstant brug af både heroin og crack. Martinos opvækst og ungdom har været præget af kriminalitet og han har også været i fængsel, men i dag tjener han sine penge legalt. Han kommer ofte i stofindtagelsesrummene på Vesterbro og fixer, men er ikke en del af narkotikamiljøet i området og efter eget udsagn bryder hen sig ikke om andre stofbrugere. Martino taler kun en smule dansk, men taler engelsk, hvorfor interviewet er på engelsk.

Jeg vil oversætte således at jeg ikke oversætter hele citatet, men laver en mere grundig betydningsoversættelse end i de andre interviews samt oversættelse af enkelte dele eller ord, hvis det virker nødvendigt, da jeg ikke ønsker at bruge for meget plads samt forventer at læser har kendskab til engelsk. Interviewet blev oversat til engelsk lidt spontant, da jeg var så heldig at kunne få Martino ind til en snak. Det at vi taler sammen på engelsk som ikke er modersmål for nogen af os er en faktor, da der kan være finesser omkring det lingvistiske som går tabt. De indforståetheder som jeg ønskede at undersøge omkring ordene "misbrug" "misbruger" og "stoffri", tager sig anderledes ud på engelsk og har ikke den samme kulturelle referenceramme da Martino ikke er opvokset med netop disse ord. Der er brugt "drug addiction" "drug addict" og "drug free" som har nogle lidt andre konnotationer og mere kan oversættes til "afhængighed", "stofafhængig" og "stoffri", men jeg ønskede ikke at anvende det mere direkte oversatte ord for misbrug som kunne være "abuse" da jeg synes at det ringede mere negativt. Uanset, hvad ville vi grundet kommunikation på et tredjesprog og forskellige kulturelle og sproglige baggrunde ikke have en

fælles sproglig referenceramme. Trods disse overvejelser og udfordringer forløb interviewet uden de store misforståelser og Martino gav i høj grad udtryk for de samme diskurser som for informanter med dansk som modersmål. Interviewet varede 14 minutter langt.

Bas:

Bas er i 50'erne og har haft sin gang på Vesterbro og i stofmiljøer i 30 år, i de seneste år kommer han der sjældent og hans fortælling bærer præg af en stor modstand overfor stofmiljøet. Han har aldrig arbejdet og har siddet mange år i fængsel. På interviewdagen har han overnattet i et fængsel i København grundet nogle ubetalte bøder. Han er hjemløs og bor for tiden i et telt selvom der er koldt udenfor. Ekskæresten og han er lige gået fra hinanden da hun har besluttet at afslutte forholdet, da hun er vred over at han tager stoffer. Bas tager Subutex og har et mindre brug af rygekocain (crack) ved siden af. Han siger at heroin ville få ham tilbage i et misbrug med det samme og det ønsker han ikke. Han ønsker at få kontakt til sin søn igen og at få en lejlighed og noget at lave. Han har ikke set sønnen i næsten en måned da ekskæresten ikke vil tale med ham og er tydeligt berørt over dette. Hans situation med ekskæresten præger vores samtale da han flere gange vender tilbage til den eller refererer til hende og dele af samtalen er klippet ud da der findes indhold som kan virke afslørende for Bas og hans familie. Interviewet var 28 minutter langt.

Præsentation af teori:

For at opnå større forståelse for stofbrugerens egne oplevelser af stofbrug og stoffrihed, de diskurser som hersker omkring begreberne, samt de aktører som forekommer signifikante, vil vi vende os til brugerne for svar. Ønsket er at kunne identificere brugernes oplevelser af de forskellige emner samt de situationer og forhold som er med til at påvirke deres oplevelse, samt at opnå et indblik i stofbrugernes liv og livsverdensopfattelser af stofbrug og stoffrihed. Dette indblik vil søges igennem diskursanalyse og Aktørnetværks Teori. Igennem diskursanalysen kan brugernes fortællinger brydes op og hjælpe med at identificere diskurser, det sprogligt konstruerede. Igennem Aktør Netværksteorien kan man følge aktøren og analysere, hvordan de forskellige aktører påvirker informanternes livssituationer og oplevelser af egne liv. Aktørnetværksteorien anerkender aktørens egne fortællinger og ser endvidere at aktører udfører konstante sociale kortlægninger, hvor de positionerer sig ud fra og placerer sig i det sociale landskab (Latour 2008: 55). På denne måde gør informanterne meget af arbejdet for os og bidrager samtidig med en unik forståelse af brugernes egne oplevelser, udfordringer og levevilkår. Dette speciale undersøger således den diskursive praksis, hvor det materielle, det sociale og det diskursive tilskrives samme fortællingsværdi (Houborg 2006: 155).

I det næste afsnit, redegøres yderligere for aktørnetværksteorien efterfulgt af et afsnit om diskursanalysen. Slutteligt beskrives analysestrategien, altså, hvordan disse teorier skal anvendes til at udføre analysen.

Bruno Latour og Aktør-netværksteori

Med inspiration fra Aktør-netværksteori (forkortes til ANT) vil jeg undersøge hvilke aktører der viser sig i disse fortællinger, for at opnå en bedre og mere ekspertstyret forståelse af stofbrugernes oplevelser omkring misbrug og stoffrihed. Der vil være fokus på at finde de aktør-netværk, som er med til at påvirke informanternes liv i stofbrug og i stoffrihed og deres oplevelser af egne liv. Informanternes fortællinger vil blive fulgt og analyseret på tværs af mikro- og makroniveauer og endda på tværs af de enkelte interviews. Hermed danner der sig netværk af aktører og vi befinder os i en ANT analyse.

Den anvendte teori er hentet fra teoretikeren Bruno Latour, som kan betragtes som en af ANT's skabere. Han har baggrund indenfor filosofien har igennem sin lange karriere skilt sig ud ved at gøre op med betydningen af klassiske sociologiske begreber (Blok 2009: 7, 30). Der er derfor mange veje ind i aktør-netværks teori og mange måder at anvende analyseformen på (Blok 2009: 10). Aktør netværksteori har oftest været anvendt til, at beskrive netværk indenfor teknologi og sociologi og leverer desuden ingen klar drejebog for en fremgangsmåde til analyse (Blok 2009: 10). ANT gør, som nævnt, op med sociologiens opdeling af mikro- og makroanalyser og ser i stedet et netværk af aktører, som fungerer og interagerer på tværs af disse niveauer (Latour 2008: 53). Samtidig gør ANT op med den gængse opfattelse af det "sociale" som værende mennesker imellem og inddrager både menneskelige og ikke menneskelige aktører i dét, som beskriver "det sociale" (Latour 2008: 53).

Aktør-netværk

Ligesom "det sociale" har "aktøren" derfor også en anden betydning end i klassisk sociologi, hvor en aktør kan være af menneskelig som ikke menneskelig karakter såvel som af åndelig eller metafysisk karakter (Latour 2008: 53). Disse opgør gør det muligt at se på informanternes fortællinger på tværs af niveauer og via sociale netværk, som går igennem menneskelige som ikke menneskelige instanser. Herved bliver det sociale landskab åbnet op, således at ikke-menneskelige faktorer inddrages i analysen på lige fod med menneskelige faktorer. Dette er gavnligt i stofmisbrugernes fortællinger, hvor bolig, økonomi, behandlingscentre og andre ikke-menneskelige faktorer spiller en stor rolle i deres liv.

Aktørnetværkene er defineret ved en aktørs mulighed for at få andre aktører til at gøre noget (Latour 2008: 155). En person udgør i den forstand et aktørnetværk i sig selv, hvor en person derved bliver et netværk af familie, uddannelse, hobbyer, geografi, venner, kost, religion osv. (Blok 2009: 16). Disse netværk er ikke konstante og strækker sig på tværs af niveauer og geografi (Blok 2009: 160). Aktørnetværket opstår i de forbindelseslinjer som informanterne viser os, når vi følger dem i vores undersøgelser (Blok 2009: 166). En aktør eller et fænomen har altid forbindelseslinjer til andre tider, steder og aktører og ved at følge disse

forbindelser, indrammes aktør eller fænomenet i et netværk af forskelligartede informationer (Blok 2009: 166).

Agens er relationel

Latour påpeger at der i intersubjektive relationer vil være interobjektive relationer, som agerer i denne relation (Latour 2008: 232). Latour giver her eksemplet med at en lektor som taler for sine studerende, ud over at indgå i denne relation, endvidere agerer i forhold til lokalets opbygning og design som er konstrueret med visse formål i en specifik tid og af bestemte materialer (Latour 2008: 232). Arkitektens tegninger og tanker bag, tidens ideer om den rigtige undervisningsmåde samt de anvendte materialer er derfor med til at danne rammerne for og indgår i, relationen mellem underviser og studerende. På denne måde er agens og interaktioner aldrig lokale da de skal ses som skabt af flere aktører i forskellige tider og steder som er med til at bestemme rammerne for interaktioner, relationer og tilstande. Samme fremgangsmåde vil blive anvendt i analysen, hvor jeg vil undersøge de aktører som mine informanter nævner i deres fortællinger og se på, hvordan de er med til at præge disses livssituationer. Netværket er det, som binder aktørerne sammen i den givne situation. Agens bliver på denne måde defineret igennem de relationer som aktøren opererer i (Latour 2008: 69). Aktørens handlinger kan derfor ikke tages ud af de relationer som aktøren befinder sig i (Latour 2008: 69). Når vi ser på stofbrugeren og ønsker at kunne opnå en forståelse for, hvorfor stoffrihed er svært at vedholde, selv efter at det er opnået, er det derfor nødvendigt at se på, hvilke relationer der findes i forbindelse med stofbrug og stoffrihed fordi disse relationer udgør en del af informanternes agens.

Grupper og social kortlægning

Grupper ses som heterogene og midlertidige og defineres og fremhæves altid ved at sammenligne med andre konkurrerende forbindelser (Latour 2008: 55). Disse definitioner og fremhævelser af grupperne er ikke kun noget som sker i forskningsøjemed, da kortlægning af den sociale kontekst også er noget, som aktørerne selv er ligeså beskæftigede med som observatørerne (Latour 2008: 55). Denne kortlægning af sociale kontekster, udgør noget af fokuset i specialet og mine spørgsmål til informanterne, som spørges ind til de kategorier som ofte associeres med stofbrugere. Formålet er hermed at undersøge, hvor de placerer sig selv og, hvilke aktører, som gør sig gældende i deres fortællinger. Desuden bidrager det heterogene blik med kritisk at udfordre de kategorier, om misbrugere og misbrug, som stofbrugere kategoriseres indenfor, og i stedet se på individets særlige og komplekse livssituation, som eksisterer i et netværk af forskellige aktører.

Aktørerne som eksperter i ANT

Latours hovedparole i ANT er at man skal følge "aktøren selv" (Blok 2009: 157). Latour mener at samfundsforskningen i sin jagt på forklaringsteorier underkender aktørens egne forklaringer og perspektiver på begreber og tilstande, men at man igennem at "følge aktøren selv" kan få svar på disse perspektiver (Blok 2009: 164). Blok og Jensen beskriver Latours ANT parole om at "følge aktøren selv" som en todelt proces, hvor man undersøger, hvordan aktørerne selv opbygger deres fortællinger og forklaringer samtidig med at man følger og kortlægger forbindelser, som indrammer aktøren og dennes interaktioner (Blok 2009: 166). Der er fokus på at undersøge aktørens sociale virkelighed, ved at følge associationer, og se på enheders relationer til hinanden, men det er ikke en teori som giver en forklaring om karakteren af disse relationer (Blok 2009: 46, 167).

Aktørerne får således en anden rolle som informanter i ANT end i andre grene af de sociale videnskaber. Inden for denne måde at tænke på, stiller informanterne, om disse er af menneskelig eller ikke-menneskelig art, ikke velkendte typer af information til rådighed (Latour 2008: 33). Det er på denne måde op til aktørerne, og ikke til forskeren, at fastlægge den orden som aktørerne indgår i, definere sammenhæng eller definere, hvad aktørerne er (Latour 2008: 33). Det er derimod forskerens opgave at indtage standpunkt sammen med aktørerne, for at lære, hvilke forklaringer og sammenhænge, som binder deres eksistens sammen (Latour 2008: 33). Inddragelsen af ikke-menneskelige aktører tilfører analysen muligheden for at indramme situationen, her stofbrugernes fortællinger, i virkeligheden (Latour 2008: 239). ANT hævder at, alle aktører er definerede af sine relationer og dette gælder også for de menneskelige aktører og i dette speciale, for informanterne, som udgør netværk i sig selv (Blok 2009: 81).

Aktørernes rolle som eksperter er således en fast del af aktørnetværksteorien, hvor forskerens opgave er at indtage position sammen med aktøren og lade den om, at definere sig selv. Når det kommer til informanterne i analysen udgør de netværk i sig selv, og besidder derfor en enestående evne, til at kunne vise vej igennem deres netværk.

Diskurs og diskursens inddragelse i ANT:

Diskursanalysen hjælper til at kunne identificere, hvilke diskurser omkring stoffrihed og misbrug som viser sig i brugernes fortællinger. Der tages udgangspunkt i Faircloughs kritiske diskursanalyse som vil anvendes som værktøj til at identificere diskurser der fremstilles eller reproduceres igennem stofbrugernes fortællinger. Denne har sit primære fokus på sproget og tekstens diskurs og benytter sig ligesom Latour af flydende begreber og en sommetider filosofisk tilgang til sit stof. Fairclough ser sprogbrug som værende en social praksis som afspejler en måde at repræsentere verdenen på og en måde at agere mennesker imellem (Fairclough 2008: 17). Sproget, som ifølge denne definition udgør en social praksis, indgår i et dialektisk

forhold med sociale strukturer (Fairclough 2008: 17). Diskurs virker både determinerende og konstruerende og fungerer på tre måder, ved at konstruere "typer af selv" som også benævnes sociale identiteter, ved at konstruere sociale relationer og ved at konstruere videns og betydningssystemer som også benævnes diskursens ideationelle funktion (Fairclough 2008: 18-19). Diskurs ses ikke som statisk, men derimod under konstant udvikling og truet af modstridende diskurser. Evnen og magten til at determinere og udfordre den herskende diskurs er dog ikke lige for alle, men vil være afhængig af social klasse, social status, forskellige klassifikationssystemer og af sociale konventioner (Fairclough 2008: 17). I din definition af diskurs inddrager Fairclough altså lignende ikke menneskelige faktorer, aktører, i konstruktionen af diskurs og hans dialektiske syn på konstruerende og determinerende diskurs, kan lede tankerne hen mod Latours netværkstanke, hvor Latour i stedet for diskurser ser aktørers relationer som dialektisk konstruerende.

Selve diskursanalysen har hos Fairclough tre niveauer. Diskursens tre funktioner som kaldes den tekstuelle, den diskursive praksis og den sociokulturelle praksis (Fairclough 2008: 124). Disse indgår i et dialektisk forhold med hinanden og Fairclough illustrerer deres forhold til hinanden med at teksten befinder sig inden i den diskursive praksis som igen befinder sig inde i den sociokulturelle praksis (Fairclough 2008: 127).

Den tekstuelle dimension dække rover en traditionel form for lingvistisk analyse. Her ser analyseres ordvalg, semantik samt meninger og betydninger i teksten (Fairclough 2008: 125,125). Det skal tilføjes at Fairclough ser "tekst" som værende alle former for kommunikativ begivenhed og der kan være taler om alt fra avisartikler til samtaler i radioprogrammer (Fairclough 2008: 26). Indenfor det tekstuelle kan man se på konstrueringer eller rekonstrueringer af social praksis der bliver anvendt, hvordan modtager og afsenders identiteter konstrueres i forhold til status eller roller og, hvilken konstruktion af relationen mellem modtager/afsender der eksisterer i teksten (Fairclough 2008: 125). Denne dimension vil blive gennemgået igennem kodningen og analysen af mine interviews, hvor Faircloughs diskursanalyse vil ligge grunden for måden, hvorpå jeg ser og finder diskurser.

Den diskursive praksis medierer imellem den tekstuelle dimension og den sociokulturelle praksis og det er den sociokulturelle praksis som danner rammerne for den diskursive praksis (Fairclough 2008: 128). Her ser man på, hvilken type kommunikation man analyserer og om den gør brug af konventionel diskurs eller kreativ diskurs (Fairclough 2008: 128). Med kreativ diskurs forstås ikke personers evne til at tænke kreativt, men nærmere de omstændigheder der gør der er mulighed for at udfordre gældende diskurser (Fairclough2008: 129)at Her ser man på, hvilke genrer og diskurser som var på spil da teksten blev produceret og reproducere de i teksten (Fairclough 2008: 129). Den diskursive praksis i disse tekster ser derfor på, omstændighederne omkring, hvor, hvordan og hvorfor teksten er produceret og, hvilke diskurser der trækkes på i teksten. Teksterne er produceret fordi en universitetsstuderende med kendskab til og

interesse i stofbrug ønsker at udfordre og undersøge intradiskurser hos stofbrugere om misbrug og stoffrihed. Det er derfor en kreativ diskurs som undersøger konventionelle diskurser. Denne praksis fungerer som anden del af tekstanalysen, hvor den lingvistiske del af tekstanalysen kædes sammen med den diskursive praksis og, hvor jeg undersøger, hvilke diskurser der bliver sat i spil og, hvilke diskurser der trækkes på.

Den sociokulturelle praksis er den bredere kulturelle kontekst af institutionelle praksisser som den tekstuelle begivenhed er indlejret i (Fairclough 2008: 130). Denne sociokulturelle praksis er nødvendig for at kunne forstå den kontekst som teksten udspiller sig i (Fairclough 2008: 130). I denne sammenhæng er meget af det sociokulturelle landskab blevet skitseret igennem beskrivelsen af verdenen indenfor narkotikaområdet i form af behandlingsvæsenet, stofbrugernes levevilkår, narkotikapolitikken og mange af de andre emner som er beskrevet i første kapitel af specialet. Men mere indgående bliver den sociokulturelle praksis belyst nærmere igennem ANT, hvor vi følger aktørerne i deres fortællinger. Hermed søger jeg at undersøge det sociokulturelle landskab indefra og opnå forståelse for den sociale og kulturelle virkelighed som stofbrugere lever i.

Analysestrategi

Ved at kombinere diskursteori og ANT får jeg belyst det sociale landskab på en måde, hvor "det sociale" rummer både menneskelig og ikke menneskelige aktører, hvor jeg ser det sociale som både relationelt og diskursivt konstrueret. Endvidere benytter jeg aktørerne selv, her mine informanter, til at hjælpe med at kortlægge den sociale kontekst og forholder mig hermed til Latours kritik af forskernes tendens til at underkende aktørenes egne forklaringer og perspektiver.

Det fulde datamateriale

De 5 interviews varede mellem 11 og 30 minutter. Der er anvendt en semistruktureret interviewform, hvor jeg stillede de samme spørgsmål til alle informanter, men lod dem styre samtalen i håb om at på den måde "følge aktørerne" i deres fortællinger. Datamateriale bærer præg af denne tilgang, som har bidraget med nogle forskelligartede fortællinger. Temaerne er både ens og forskelligartede i den forstand at der findes generelle træk i fortællingerne samt individuelle træk, som vidner om at informanterne, trods ligheder, har forskellige liv, historier og problematikker, som er vigtige for dem.

Kodning og analysestrategi

Kodningsprocessen har været todelt idet at der er foretaget en separat kodning i forhold til diskursanalyse og en kodning i forhold til aktørnetværksanalyse. Det fulde datamateriale er blevet transskriberet og kodet og det udvalgte figurerer i analysen. Der benyttes både datadrevne og begrebsdrevne koder, hvor den

første er på forhånd fastlagte begreber som på forhånd er bestemte, hvilket her er begreberne i mine forskningsspørgsmål fra interviewguiden, og datadrevne koder, som er induktivt opståede i materialet (Brinkmann 2010: 47). Til diskursanalysen foretages en lingvistisk analyse, hvor der søges efter at identificere, hvorledes informanterne konstruerer af begreber, identiteter og sociale relationer og, hvilke sproglige fremstillinger eller interdiskurser som anvendes til dette (Phillips 2010: 276). De på forhånd fastlagte begreber er særligt "misbrug", "misbrugere" og "stoffrihed", hvor der er et særligt fokus på at identificere diskursive fremstillinger af og omkring disse begreber. Mere åbent forholder jeg mig til aktør-netværkene, hvor det er igennem de fundne aktører i fortællingerne som viser vejen til aktørnetværkene.

Mere konkret foretages der først en lingvistisk analyse, hvor der vil være fokus på at identificere intertekstuelle diskurser samt diskurser om stofbrug og stoffrihed, frembragt af stofbrugerne. Desuden vil analysen rumme en ANT analyse af aktører som er med i produktionen og reproduktionen af diskurser i stofbrugerens liv. Når der udtrykkes meninger om hvad noget er, vil det i høj grad være noget som bliver analyseret som diskursivt, men dette udtrykkes ikke altid direkte, men gerne igennem indirekte, indforståede eller underspillede udsagn. Sproganalysen hjælper med at klargøre disse diskurser. Når der er tale om noget som gør noget vil der ofte være tale om et aktør-netværk. Netværket som aktøren optræder i, kan opføre sig forskelligt og den samme aktør kan have forskellig funktion forskellige situationer og hos de forskellige informanter, men bidrager med informanternes og aktørenes perspektiver på problemstillingen.

Som tidligere nævnt rummede datamaterialet mange forskellige aktørnetværk og mange forskellige diskurser, hvoraf nogle har været enkeltstående og andre har været mere generelle. De inddragede citater repræsenterer de generelle tendenser som er fundet på tværs af interviewsne. Disse er opdelt i forskellige afsnit som berører forskellige temaer. Der findes i de fleste citater flere diskurser eller aktørnetværk, hvilket gør at der under et tema, vil figurere temaer fra andre kategorier. Der vil løbende i analysen blive gjort rede for, hvornår der er tale om generelle tendenser eller enkeltstående tendenser som kun gør sig gældende hos en enkelt informant. Hvert afsnit afsluttes med en delkonklusion, hvor de generelle træk opsummeres.

Kapitel 3: Analysedel

"følelser som er altovervældende"

Fortællingen om tilbagefald fylder meget hos informanterne som alle har haft erfaringer med at opnå stoffrihed, men efter en periode er begyndt at tage stoffer igen. Et af de store temaer i den forbindelse er

følelser og deres rolle i forhold til tilbagefald, hvilket er et gennemgående tema hos alle de interviewede. Simon er en ung mand i 30'erne som før har haft længere stoffrie perioder. Han har tidligere haft en følelse af at have kontrol over sit stofbrug, men har de seneste måneder oplevet at have sværere ved at lade være med at tage stoffer. Her fortæller Simon om, hvad han tilskriver som årsager til at genoptage stofbrug efter en stoffri periode:

”Jamen det er den der frustration over, hvad fanden man skal gøre med sig selv når man når man møder de her følelser som er altoversvældende. Øhh.. følelsen af ensomhed og ikke at være rigtig ikke at høre til nogen steder. Frygten for at være forkert. Ønsket om at kunne sætte hjerne på standby og slukke for den der vægt så alt ikke bliver målt og vejet. (...) Det her med at opleve at der er selvfølelig også et socialt aspekt af det så, hvad, når jeg nu er afhængig af de her stoffer, hvad er normerne så indenfor det miljø og hvordan kan jeg, hvor mange stoffer skal jeg så tage i det miljø for at jeg så passer ind og hvordan får jeg det til at øh... spille sammen med min egen moral og mine egne principper? Kan det stemme overnes? Så igen den røde tråd er vel meget: hvordan kan jeg stå ved mig selv uden at stå alene?”
(interview med Simon)

Der har været tale om en frygt for ikke at leve op til sociale forventninger samt følelsen af ensomhed og mangel på at høre til, som har trukket Simon tilbage i stofforbrug efter stoffrie perioder. Men det er ikke kun i de stoffrie miljøer, hvor der hersker normer og sociale kodekser. Simon beskriver også tanker omkring, hvordan han tilpasser sit forbrug og sin adfærd til at passe ind i stofmiljøerne. Der foregår altså en konstant kortlægning af Simons egen position i forhold til de miljøer som han befinder sig i, hvor han både definerer sin egen rolle og positionerer sig i forhold til de personer som han er omkring. Desuden kan denne tilpasning til normerne i et miljø med massivt stofbrug være en aktør som gør at Simon øger sit stofbrug yderligere end han normalt ville gøre i miljøer uden lige så stort stofbrug. Simon beskriver ensomhed og at stofmiljøet bidrager med sociale kontakter og dette miljø bliver derved hans sted at få opfyldt sit sociale behov, men bliver samtidig et sted, hvor han tilpasser sig efter de andres stofbrug. På denne måde tilskrives ensomhed rolle som aktør i forbindelse med at Simon opsøger et miljø, hvor han ikke føler sig afvigende, men alligevel skal navigere og tilpasse sig de andre aktører i gruppen og deres stofbrug og stofferne bliver en aktør som kan hjælpe Simon med at slippe for de ubehagelige følelser.

Bas er i 50'erne og har været i stofmiljøet i mange år. De seneste år kommer han dog mindre på Vesterbro da han har stiftet familie og ønsker stoffrihed. Bas har også haft oplevelser med at nedtrappe og helt stoppe sit stofbrug og substitutionsbehandling, men dette har været forbundet med at blive konfronteret med en masse sine egne følelser når stoffriheden er nået:

(...) Og jeg får jo tre Rivotriler, jeg gik jo ned til en Rivotril med Signe. Hun styrede jo min medicin. Og jeg var helt nede på en Rivotril ikke. Og sluppet to ikk. Men der er bare ikke noget. Det er ikke bare lige og så siger vi kold ælling og så lægger vi os op på første sal og har det ad helvedes til. Der kommer en masse frem til overfladen når du vågner op ikk.”
(interview med Bas).

Bas har med støtte fra sin forhenværende partner fået støtte til nedtrapning af sin substitutionsbehandling og forklarer at den han godt kunne have fortsat til komplet afrusning, men at der ”kommer en masse frem til overfalden” efter man er igennem afrusningen fra stoffet som forhindrer ham i at nå til komplet stoffrihed. Han trækker på en metafor om at ”komme op til overfladen” og at det altså er noget som har befundet sig gemt væk. Spurgt nærmere ind til, hvad dette er, svarer han:

”Jamen det er alt. Følelsesmæssigt ikk. Ens familie, jamen altså det hele, ikk. At man har spildt alt muligt lort. Det er jo ikke andet end spild af. Men når man så spørger om hjælp så. Ja jeg synes sgu ikke det er fair.(...)” (Interview med Bas)

Bas uddyber at der er tale om følelser som ved afrusning, bliver svære at håndtere samt familiemæssige ting. Desuden føler han at han har spildt ”alt muligt lort” og grundet vores tidligere samtaler ved jeg at han mener at han har spildt sin tid og sine penge på at sidde i fængsel samt på at tage stoffer, tid som han gerne ville have brugt på sin familie. Herved kommer skylden og skammen over de stofaktive år samt de ting som er sket i den tid til at være noget af det som Bas kæmper med i forbindelse med stoffrihed og er også de ting som kan ende med at føre tilbage til stofbrug eller forhindre at han opnår at slippe stofferne. Bas anvender udtrykket ”kold ælling” som er en reference til udtrykket ”kold tyrker” som anvendes til at beskrive, når man pludseligt stopper sit stofindtag uden brug af substitutionsmidler, en afvænningsmetode som angiveligt skulle være enormt ubehagelig. Her anvendes interdiskurs idet at der trækkes på et velkendt fænomen. Bas anvender ”ælling” i stedet for tyrker, hvilket kan komme af en løs oversættelse fra engelsk, hvor man siger ”cold turkey” (kold kalkun) som på dansk er blevet oversat til ”kold tyrker”. Anvendelsen af ælling tilfører begrebet en uskyldighed og får det til at lyde lettere. Når man sætter det i kontekst til resten af udsagnet, vidner det om at Bas fremstiller afrusningen som en ubehagelig, men ikke uoverkommelig proces, hvorimod at det er de følelser som han møder ved stoffrihed som er den hårdeste kamp.

Delkonklusion:

Følelser viser sig som aktørnetværk i forbindelse med at negative følelser leder til tilbagefald til stofbrug da stofbrugeren ved ophør af brug bliver konfronteret med overvældende følelser som skyld og skam i forbindelse med deres liv på stoffer. Følelsen af ensomhed opstår både i forbindelse med stofbrug og

stoffrihed, hvor informanterne ikke føler at passe ind nogen steder. Stofferne bliver en flugt fra ensomhed og negative følelser og har status som et værktøj til at håndtere negative følelser. Netværket er den forbindelse som opstår imellem aktører og her er netværket den forbindelse som opstår når aktøren "stofbruger" møder aktøren "negative følelser" og netværket viser sig i, hvad der sker i denne sammenhæng som her er tilbagefald, øget eller fastholdelse i stofbrug.

Der ses en gennemgående diskurs omkring at stofbrug er en effektiv måde at håndtere og kontrollere negative følelser. Når man er på stoffer, kan man holde negative følelser i skak.

Stoffernes "vilde kræfter"

En anden gentagende historie i fortællingerne om tilbagefald er fortællingen om tabet af kontrol over stofbruget. Dette tema ses på tværs af alle fortællingerne, men kun nogle informanters citater er taget ud. Tim er i 40'erne og har taget stoffer siden han var teenager, men begyndte først at fixe i start 40'erne. Han har flere gange oplevet at han ikke selv var i kontrol over sit stofbrug:

"(...)Det var underligt jeg sad i spjældet i 8 måneder, ikk. Intet taget i 8 måneder. Og der er også frit slag på alle hylder derovre. Men der havde jeg bare taget en beslutning, ikk? Jeg tog jo metadon, ikk. Men jeg har ikke haft en nål i armen i de 8 måneder. Så snart jeg blev lukket ud. Kørte direkte i Istedgade." (...) "Jeg var jo ikke clean, eller jo. Det ved jeg ikke. Det har jo vilde kræfter det der det har det jo det har det." (Interview med Tim)

Her er Tim på substitutionsbehandling som tager abstinenserne og er besluttet på at skulle lade være med at fixe, men ender med at tage til Istedgade og gøre det alligevel, på trods af at han havde været succesfuld på substitutionsbehandling i 8 måneder og stadig havde metadon. Tim taler om stoffets "vilde kræfter" og får hans handling med at tage til Istedgade og fixe efter 8 måneders pause, til at virke styret af noget udefrakommende og ustyrligt. Her kommer en diskurs om stofferne som besiddende en magt og kontrol over brugeren til udtryk. Her ser vi, hvordan agens viser sig som en relation mellem Tim og hans situation, hvor han nu ikke befinder sig indenfor fængslets rammer. Her møder han en aktør som i tilskrives stoffernes "vilde kræfter" som gør at han tager stoffer igen. En anden type tilbagefald, hvor brugeren heller ikke har kontrol, viser sig i Simons fortælling:

"(...)før i tiden har det været let for mig at blive stoffri, men svært at holde den øøh. Det jeg har erfaret det sidste halve til hele års tid med.. efter jeg begyndte og fixe, injicere kokain det er at det rent faktisk har været svært at bare stoppe. Det har jeg ikke oplevet før.(...)" (...) det jeg har oplevet der er bare at om aftenen på vej hjem har tænkt: "hold kæft, nu var der endnu en dag, hvor jeg tog kokain og bare brugte hele dagen på det – pis og lort og fandens,

fra i morgen skal det være anderledes" vågner op og øh. Jamen det kan sågar være at jeg vågner op om natten og har en lille rest og selvom den ligger i bevidstheden at jeg ikke skal tage - så tager jeg det. Og så er det ført i rusen at det sådan hov for fanden mand der skulle jeg jo ikke øh. Hvis ikke jeg har det så vågne op og tage på mit center øh og på vej til centeret sidde og, hvad skal man sige, debattere med mig selv om: jeg skal bare tage hjem efter jeg har været på centeret, jeg skal ikke, jeg skal ikke ud og jagte noget jeg skal ikke sige ja til noget og og alligevel så så lige pludselig så har jeg taget noget. Øhm.. ja." (Interview med Simon).

Det er efter han er begyndt at injicere kokain at han oplever det anderledes at skulle stoppe eller holde pauser og han beskriver forløbet omkring kokainen som noget som sker per automatik som han ikke har kontrol over. Relationen mellem stofferne og stofbruger medfører brugen af stoffer, selvom det umiddelbar ikke har været intentionen. Kokainen kan ses som en aktør i det at stoffet påvirker brugeren på en anden måde end han er vant til, hvilket resulterer i udviklingen af et andet forbrugsmønster.

I Simons fortælling sker stofbrug udenom hans egen vilje og nærmest også uden hans bevidsthed og brugen af kokain beskrives som en fuldstændig ukontrollerbar handling. Samme ordlyd har Tims fortælling, hvor han mod sin vilje drages til Istedgade efter 8 måneder i substitutionsbehandling. Tilbagefald opleves og beskrives i nogle situationer som uden for brugernes magt og uden deres bevidsthed. Stofferne er forbundet med en diskurs om at de har "vilde kræfter" eller en selvstændig vilje. Endvidere har typen af stoffer en rolle som aktører idet at brugeren oplever et andet forbrugsmønster omkring de forskellige stoffer og derved en anden kraft eller vilje ved disse stoffer. Denne diskurs, hvor stofferne tilskrives "vilde kræfter" over brugeren, konstruerer både stofferne som magtfulde, men konstruerer samtidig stofbrugeren som magtesløs i forbindelse med stofferne.

Delkonklusion:

Stofferne bliver aktør med den funktion at kontrollere ubehagelige følelser. Denne aktør er dog ikke altid velfungerende og kan somme tider opføre sig anderledes end det var meningen, hvilket kan resultere i at der må tages et andet stof for at opnå rette effekt. Stoffernes fysiologiske virkning tjener en rolle som aktørnetværk idet at de virker på forskellige måder og ofte bliver brugt sammen, hvilket fører til en balancegang mellem forskellige virkninger for at opnå den ønskede effekt. Flere stoffer i spil fører til en ukontrolleret virkning samt større økonomiske udgifter. Desuden har typen af stoffer en effekt på miljøet i gaden, hvor kokainen viser sig som et aktørnetværk i og med at det lægger et større økonomisk pres på brugerne, da stoffet skal indtages flere gange og endvidere gør miljøet hårdere. Her er altså en længere række af aktør-netværk idet at aktøren " stofbruger" "møder aktøren "stoffer" som har en effekt som ikke

er den ønskede, hvilket medfører at "stofbruger" skal tage et andet stof som har en anden effekt for at opnå den ønskede sindsstemning. Dette resulterer i at "stofbruger" grundet stofindtag skal bruge flere stoffer og derved flere penge for at kontrollere en ikke-kontrolbar effekt af stofferne. Mødet mellem stofbruger og stofbruger medfører stofbrug og her ses agens som opstået i relationen mellem de to aktører.

Stofferne omtales som besiddende "vilde kræfter" og som at have en magt over brugeren som ikke altid er i stand til at styre, hvad der skal ske. Herved ses en gennemgående diskurs omkring stofferne som i kontrol over brugeren som kan miste sin kontrol til stoffernes magt. Samtidig er findes der en diskurs om stofferne som effektive til at regulere brugerens følelser. Altså to modstridende diskurser, hvor stofferne både har kontrollen over bruger og, hvor brugeren anvender stofferne til at opnå kontrol over sine følelser. Her konstrueres stofferne som magtfulde, imens at stofbrugerens konstrueres som magtesløs overfor stofferne.

"De andre" og samfundet

Netværket spiller en stor rolle for informanterne i forbindelse med stoffrihed og tilbagefald. Her taler informanten, Bas, om nogle af de ydre faktorer som han tilskriver som værende signifikante i forbindelse med tilbagefald:

"Der bliver ikke fulgt op når man kommer ud. Man starter med at have været stoffri i et halvt år, ikk? Man så når du slipper det fængsel, ikk. Så. Og du ikke har noget sted at bo. Øhm... Jeg har aldrig gjort det der (han gestikulerer at sprøjte sig i armen med en kanyler). Vel. Æhm. Så tror jeg i hvert fald ikke at jeg ville have siddet her i dag, vel? Fordi jeg har jo fandme gået hernede i 30 år"(...) "Ja, så har det været sådan.. ikk? Det er ikke et sted jeg hænger ud, altså jeg vil hellere bo i et telt ude i skoven eller sådan noget end at jeg vil overnatte på sådan nogle herberg. I det hele taget herberg. Så.. det. Ja, men jeg ved ikke hvorfor man ryger i igen. Man kender jo også godt konsekvenserne altså, ikke. Det er kriminalitet, ikk... Og så er det fængsel igen, ikk? Og jeg har siddet mine 15 år i fængsel, ikk. Og jeg skal ikke sidde mere i fængsel. Også på grund af min søn. Jeg skal sgu ikke ind og sidde. Nej. Så kan hun også bruge det, ikk." (Interview med Bas)

Bas fortæller om sine 30 år i stofmiljøet og om det at komme ud efter en afsonet dom. Han har under afsoning kun taget sin substitutionsbehandling og oplever at komme ud til en tilværelse uden bolig eller opfølgning. Bas kommer ind på flere ting i disse to citater. Der nævnes aktører som bolig og manglende opfølgning på hans situation. Begge deles rolle som aktør udtrykkes indirekte som årsagen til at han igen befinder sig i Istedgade og har røget crack. Desuden nævner Bas at han ikke ønsker at bo på herberger og

refererer til Mændenes hjem som et sted han ikke ønsker at bo eller opholde sig. Dette tyder på at han har fået botilbud, men at det har været på herberger. Indlejret i hans uvilje mod at bo "sådan nogle herberg" er en stor afstandstagen til herberger og han tilkendegiver at han hellere vil bo i et telt, hvilket han også gør da interviewet finder sted. Det at bo i telt er forbundet med primitive faciliteter og Bas' sammenligning mellem herberg og det at bo i telt indikerer at livet på et herberg medfører ringere faciliteter end telt og betegnes derfor som værende primitivt.

Bas kommer ind på at han aldrig har injiceret stoffer. Han viser det ved at gestikulere og siger "det der" på en indforstået måde til mig. Det viser sig ikke tydeligt i det transskriberede interview, men det var tydeligt at han i sin måde at sige det på, tog stor afstand fra det at injicere stoffer, hvilket vidner om en holdning til at injektion ses som en måde at indtage stoffer på som er af lavere status end andre. Endvidere påpeger han at han ikke ville have siddet her i dag, hvis han havde injiceret og han udtrykker derved at stofindtag med injektion er farligere end ved rygning. Her udtrykkes en diskurs om injektionsstofbrug som af lavere status og forbundet med mere risiko end ved rygning af stoffet.

Han kommer så ind på at det at "ryge i" stofbrug igen er forbundet med kriminalitet og han sidestiller derved stofbrug med en kriminel tilværelse. Der er en dobbelthed i hans udsagn idet at han forklarer at han ikke ved, hvorfor det sker og at han er klar over at det kan betyde at han skal i fængsel igen, men benytter sig af "ryger i igen" som refererer til en handling, hvor brugeren mister kontrollen til stofferne og "falder" i, hvor han ikke selv har kontrol over handlingen. Her udtrykkes en diskurs om tilbagefald som noget som sker per automatik og er udenfor hans kontrol. I forbindelse med hans fortælling om stofbrug og risikoen for fængsel nævner han sin søn som aktør. Denne aktørs rolle er at Bas ikke vil i fængsel igen fordi han er motiveret af relationen til sønnen og ikke ønsker at risikere denne.

(...) Hvis du så har et problem ikke. Så kan det jo ikke hjælpe noget at man først kan få hjælpe noget at du først kan få hjælp når.. så skrev de til mig at jeg ikke kunne komme i behandling fordi jeg ikke ville lægge de urinprøver. Så tænker jeg: hvorfor fanden skal jeg lægge de urinprøver? For det første koster de en masse penge og når jeg har fortalt jer at jeg har et misbrug på det der så synes jeg det er lala at.. Det var en mærkelig.. Det var sådan et familieambulatorie og der ville Signe heller ikke være, komme. Altså. Hun synes det er for... Fire steder er jeg blevet kastet rundt imens jeg har kendt hende og hun siger også "du får jo ikke noget hjælp, der sker jo ikke noget" intet! Jeg har selv valgt at komme ned i den Falck bus under bispebuen fordi jeg ikke gider at se på de hoveder. Og det er ellers bare et sted hvor du kommer hvis du laver ballade. Jeg har jo været der før, ufrivilligt ikk. Jeg gider ikke

komme oppe på et eller andet center sammen med en masse bøvede typer. (interview med Bas)”

Bas er blevet bedt om at aflægge urinprøve, hvilket ikke er usædvanligt når man skal i misbrugsbehandling for centralstimulerende stoffer for at danne sig et overblik over stofbrugerens egentlige indtag af stoffer (Sundhedsstyrelsen 2012: 19). Bas var tilsyneladende ikke bekendt med denne procedure og forstod ikke årsagen til den. Han omtaler det som "lala", hvilket lyder som en nynnede, uvidende måde at have med hans situation at gøre. Bas forstår ikke, hvorfor der skal tages urinprøve, når han selv har indrømmet sit misbrug og endda søgt behandling for det. En klient må gerne afstå at aflevere urinprøver og dette skulle ikke være grund til at der nægtes behandling (Sundhedsstyrelsen 2012: 20), så jeg er ikke sikker på, hvilken måde urinprøverne har forhindret Bas i behandling, men jeg vurderer at det er han selv, som har afbrudt. Han nævner desuden at ekskæresten Signe heller ikke ville komme i familieambulatoriet. Bas endte med at hente sin medicin i en mobil klinik som holdt til i København. Han søgte denne behandling fordi han ikke i samme omfang var tvunget til at være i nærheden af "en masse bøvede typer" som når han var på et misbrugscenter. Bas giver udtryk for at han har haft svært ved at fungere under de rammer som der har været indenfor misbrugsbehandlingen og at han synes at reglerne er meningsløse. Der viser sig et billede af en diskrepans mellem stofmisbrugsbehandlingens regler og rammer og, hvordan disse bliver opfattet hos brugerne, hvor Bas følte sig kontrolleret ved at skulle aflægge urinprøve. Vi ser her at bas har svært ved at efterleve og forstå de regler og rammer som er indenfor stofmisbrugsbehandling og at nogle af reglerne virker meningsløse for ham, hvilket har været årsag til at hans behandling blev afbrudt. Han har desuden haft modvilje mod at skulle deltage i stofmisbrugsbehandling med nogle af de andre typer personer som han har set der og ikke identificerer sig med. Bas giver udtryk for en diskurs om andre stofbrugere som "bøvede typer" og beskriver desuden nogle regler og rammer indenfor stofmisbrugsbehandling som aktører i forbindelse med at han ikke kan gennemføre behandling.

Martino er i slut 30erne og fra et andet europæisk land. Har erfaringer med både en narkotikatilværelse og med et mere etableret liv som stoffri og med hus og arbejde. Lige nu er han, efter eget udsagn, imellem disse og oplever at have svært ved at passe ind i den "normale" tilværelse.

"Haha oh lord. Actually I liked when I was sober. I, as you maybe know I don't come here every day in this moment I am not taking very much drugs or at least I'm not completely in. Any ways I'm working, I have a normal life too. So ehm when I'm sober... I like my life when I am sober ehm, but in some way I feel often bored or under pressure. There is always this up and down very strong you know? If I'm too bored I feel like life is to slow, you know? And each moment doesn't pass never or maybe instead it is the contrary that it is too fast, life, I

cannot stay behind the everything that is happening around me. So everything is up and down and in between, you know?" "(...) often I know that I took drugs because I was bored and I felt that really the life was very slow, you know? Each day it was slow, the hours they are slow to pass sometimes. So sometimes I took clearly just for get some emotion or something more strong that normally I can't experience other time instead it was just running away from my fear or stress, you know, so that instead it was I was too slow for the life there was around me."

Martino nød tilværelsen som stoffri og lige for tiden lever han, som tidligere nævnt, et liv imellem stofferne og det "normale liv". Martino oplever op- og nedture mere kraftigt når han er stoffri og svinger imellem kedsomhed eller en følelse af at være under pres. Han beskriver det som om at livet enten går for hurtigt, hvor han ikke kan følge med i de ting som sker omkring ham, eller for langsomt, hvor han keder sig. Han har i de perioder, hvor tiden har føltes langsom, taget stoffer fordi han kedede sig eller for at fremkalde følelser. Her ser vi at ikke kun følelsesmæssigt stres, men også kedsomhed og apati kan vække behovet for at tage stoffer. Her bliver stofbrugerens følelsesliv og et behov for at kontrollere følelser, både det at dæmpe dem og det at fremkalde dem, en aktør i forbindelse med at tage stoffer. Martinos fortælling bærer præg af en manglende evne til at passe ind i en normal hverdag og håndtere et skiftende arbejdspress samt dagligdagens op- og nedture.

Simon fortæller også om ydre faktorerers betydning for hans situation. Her kommer han igen ind på stofferne som regulerende i forhold til sit følelsesliv, men også på stofferne og den svære balancegang som er i, at opnå en ønskelig effekt:

"(...) Der hvor jeg er lige p.t. der er jeg overbevist om at der er noget, der er en rigtig stor del af det der er socialt. Øh jeg ser lidt alternativet il ikke at tage stoffer, at det er at jeg tager hjem og sidder alene i min lejlighed. Øh fordi at min omgangskreds er byttet ud med misbrugere og at jeg ikke samtidig føler mig klar nok til at kontakte den, hvad hedder det, den omgangskreds som jeg havde før jeg blev misbruger, den clean del af omgangskredsen. Så ligger der noget, så ligger der det her filter eller den her pauseknap i det også at fjerne mig for mine følelser, for min skyld og skam og min frustrationer over at befinde mig, hvor jeg gør. Den her typiske inde cirkel som bider sig selv i halen. Og så er der også et punkt der handler om at i og med at jeg er i heroinbehandlingen og får den dosis jeg gør så kan jeg godt føle mig meget tung og uoplagt og træt, hvis ikke jeg får noget til at kvikke mig op, så det er lidt sådan pest eller kolera øøh fordi, hvis jeg kun tager heroinen så, så så kan dagen gå med at jeg bare zoner ud og falder i søvn og, og, og er træt og uoplagt modsat at hvis jeg tager

noget kokain så ryger jeg meget hurtigt op i et overgear gear, hvor jeg sådan lidt flyver let hen over det hele og glemmer, hvad det i virkeligheden var jeg skulle... (...)" (Interview med Simon)

Simon er nået frem til at det i høj grad handler om nogle sociale faktorer. Stofferne sikrer ham et socialt fælleskab i stofmiljøerne og uden dem føler han ikke at han har noget at tage sig til. Simon har en anden omgangskreds fra dengang han ikke tog stoffer, men han føler sig ikke klar til at kontakte dem fordi han føler skyld og skam over at være, hvor han er i sit liv lige nu. Der viser sig igen en diskurs om polarisering imellem stofmisbrugere og resten af samfundet, hvor Simon s tidligere vennekreds ikke kan kombineres med hans nuværende livsstil fordi han bærer skyld og skam over det. Relationen til omgivelserne, især de som ikke er en del af stofmiljøet, er forbundet med skyld og skam, hvilket medfører at Simon trækker sig væk fra dem. De stoffrie relationer kommer på denne måde til at agere som aktører som faktisk trækker Simon længere ind i stofmiljøet. Stofferne fungerer for Simon som en "pauseknop" fra hans følelser af skam og skyld over sig selv og overfor sine relationer. Her udtrykkes både en diskurs om stoffet som en flugt eller pause fra virkeligheden og ubehagelige følelser samtidig med at stofferne optræder som aktør med funktionen at give brugeren en pause fra disse. Desuden udtrykker Simon, hvordan heroinen og kokainen påvirker ham forskelligt og de optræder dermed som aktører som henholdsvis sløver og opkvikker og som bliver brugt sammen for at søge at opnå den rette sindsstemning, men som ofte resulterer i at Simon oplever at være enten for sløv eller for "overgear".

I Bas' tilfælde har han gennemgående svært ved at forstå og agere indenfor rammerne i behandlingsvæsenet, hvilket gør at han oplever at få sine behov mødt:

"Jeg har søgt behandling du. Men ikke engang dagbehandling eller noget. Man ved ikke, jeg ved ikke når jeg står op. Man ved ikke, hvad man skal gøre. Hvad gør du så? Hvad gør man? Man går tilbage til sit gamle. I hvert fald, hvis man ligger i et telt og har det så ad helvede til, (...)" (Interview med Bas)"

Bas har flere gange søgt behandling, men har oplevet at det har været forbundet med problemer. Når det ikke har kunne lade sig gøre er han "gået tilbage til det gamle", hvor han refererer til at ryge crack, hvilket er tilfældet på interviewdagen, hvor han har sovet i et telt og er ked af det over situationen med ekskæresten. Han giver udtryk at stress og modgang kan resultere i at han vender tilbage til stofferne og følelsesmæssigt stress og problemer i parforholdet viser sig således som værende aktører i forbindelse med at vende tilbage til stofferne.

Delkonklusion:

En gennemgående tendens ved fortællingerne er en manglende evne til at agere i en normal tilværelse. Hvilket resulterer i at informanterne vender tilbage til stofbrug. Der er tale om en manglende evne til at forstå og til at kunne navigere indenfor systemets rammer der opleves som urimelige og unødvendige krav der stilles til informanterne. Dette resulterer i frustration og afmagt som får informanten til at vende tilbage til det velkendte som er stofbrug. Her ser vi aktøren stofbehandlingssystemet som ikke imødekommer brugerens behov, hvilket resulterer i tilbagefald. Aktørerne "stofbruger" møder "system", hvilket udløser "negative følelser", hvilket i nogle tilfælde fører til "stofbrug" og netværket er forbindelsen mellem disse aktører.

Et andet aktørnetværk er relationen til de andre brugere som brugerne selv udtrykker afstandstagen fra. Relationerne til de som man gerne vil identificere sig med, de stoffrie relationer, har også en effekt i forhold til brugerne, hvor de stoffrie relationer vækker følelser af skyld og skam over stofbruget og resulterer i at brugeren trækker sig længere væk fra dem og længere ind i stofbrug. Mødet med de andre viser sig som et aktørnetværk, hvor "stofbruger" ikke identificerer sig med andre stofbrugere og trækker sig væk fra sociale sammenhænge med disse. I mødet med ikke-stofbrugende relationer medfører mødet skyld og skam, hvilket medfører at bruger trækker sig væk fra disse relationer og længere ind i en stoffyldt tilværelse.

Dagligdagslivet uden stoffer medfører desuden nogle op og nedture, både følelsesmæssigt og i forbindelse med oplevelsen af pres og stress som er svære at håndtere. Dette resulterer i at brugerne søger at regulere disse oplevelser via stofindtag. Her ses et kaotisk følelsesliv igen som en vigtig faktor i brugen af stoffer. Stofferne viser sig også som aktører i forbindelse med at bidrage med forskellige virkninger. Hvor heroin gør én sløv, gør kokain én overgearet og det er svært for brugeren af nå den rette blanding af disse således at han opnår det rette stemningsleje som gør det nemt at agere i hverdagslivet. Stofferne har her en modstridende funktion, hvor de bruges til at kontrollere følelser og stemningsleje, er svære at dosere og kommer til at være ustabile værktøjer som ikke kan styres af brugeren.

Der fremstilles af en polariseret opfattelse af "det normale" og "det stoffyldte liv", hvor der kan identificeres en diskurs om at stofbrug og en normal tilværelse er uforenelige elementer som ligger langt fra hinanden.

Familien og de nære relationer motiverer til stoffrihed eller til en anderledes tilværelse som ikke foregår i stofmiljøerne. På denne måde figurerer familien som aktørnetværk, som motiverer stofbrugeren til en anderledes tilværelse. Forholdet til familie og nære relationer er også forbundet med forventninger og krav og relationen til disse kan derfor være forbundet med skyld og skam.

Stoffrihed

Et af spørgsmålene i interviewguiden handler om at udforske informanternes opfattelser af at opnå stoffrihed og, hvad der gør sig gældende i vejen til stoffrihed. De bliver spurgt ind til citatet om at det er nemt at opnå, men svært at holde stoffrihed og bliver derved sat i gang med at give deres forklaring på, hvad det er som gør sig gældende i denne forbindelse. Martino kan godt genkende situationen og forklarer:

“Ahh it’s pretty true. Also really to become clean is easy but it can also depend on the moment, the moment where you are more weak it is not very easy at all. The moment you are more strong and have more energy mentally you can get pretty easy clean. But of course then it’s true that you cannot stay clean for long time. At least if you didn’t solve the problem that brings you into the drugs water. (Interview med Martino)”

Martino er delvist enig og siger at det at opnå stoffrihed kan være nemt, hvis du er i en periode med mentalt overskud, hvor en periode, hvor du er svag vil det være svært at opnå stoffrihed. Han tilføjer dog at du ikke kan holde dig stoffri i en længere periode, hvis du ikke løste det problem som fik dig ind i stofbrug til at starte med. Han bruger udtrykket at være i ”drugs water” ”stoffernes vand” og benytter sig af en metaforisk fremstilling, hvor man ligesom med vand, er omgivet af den stoffyldte tilværelse.

Vandmetaforen kan også lede tankerne hen mod stoftilværelsen som værende noget som er svært at styre eller noget man ligefrem kan drukne i. Her fremstilles en diskurs om stoftilværelsen som værende noget som har sin egen vilje og kan suge én ned. Martino lægger desuden vægt på det psykologiske aspekt i forhold til stofbrug og stoffrihed. Han påpeger at det vil føre til tilbagefald, hvis ikke man har fået løst det problem som fik en ind i stoffer til at starte med og dette problem altså var årsagen til at man tager stoffer. Her ser vi et eksempel på at stofbrugeres møde med psykologiske problemer vil medføre agens i form af tilbagefald til stofbrug.

Jeg taler med Tim om, hvad en stoffri tilværelse ville betyde for ham, hvor han nævner nogle af de aktører som er vigtige for ham i den sammenhæng:

”Ja. Men øhh.. Jeg laver altid øhh. Hvad fanden hedder det. Jeg.. øøh.. konsekvensdom, ikk. Øhh. Var det dig jeg viste billeder af min datter? Ja hende var jeg for et eksempel hjemme og spise ved forleden. Det er længe siden.. jeg har ikke set hende over et halvt år. Så her forleden holdt hun udenfor og dyttede. Så var vi ude og spise i går, pisse hyggeligt så. Hun er meget dominerende min datter tror hun kan styre mit liv og alt det der. Det er jo ren bekymring, ikk. Det hun er bange for er jo at hun skal blive ringet op, ikk. Det kan jeg godt forstå, ikk. Helt sikkert. Og så synes jeg at jeg er flov ikk. Jeg skammer mig overfor min datter.

Det er også stofferne ikk. Når hun begynder at kende til det. Det har jo de kræfter ikk. Det er svært ikk. Jeg vil gerne, tro mig.(...) (Interview med Tim).

Tims fortælling om forholdet til sin datter er en fortælling om at forholdet ikke kan opretholdes på den måde han ønsker i sin nuværende situation, hvor han er aktivt stofbrugende. Han nævner datterens dominerende adfærd overfor ham og hendes bekymring som kommer af at hun er bange for "at blive ringet op" som er en reference til at blive ringet op og få fortalt at han er afgået ved døden. En bekymring som han godt kan forstå. Han udtrykker at han skammer sig over det påføre sin datter denne bekymring og giver udtryk for at han gerne vil stoffriheden, men refererer igen til stoffernes "kræfter". Indirekte i denne fortælling er at Tim igennem stoffrihed ønsker et andet forhold til sin datter og hun agerer derved aktør med den funktion at motivere imod stoffrihed, men agerer også aktør i forbindelse med at påføre skam og skyld over hans nuværende situation. Dette aktørnetværk kan derfor resultere i to former agens, hvor datteren både motiverer mod at ophøre stofbrug, men samtidig udløser negative følelser, som kan lede til tilbagefald eller fortsat brug af stoffer. Der gives udtryk for en risiko for at Tim faktisk kan dø af sit stofbrug, en risiko som han selv er bevidst om, men som kun kommer til udtryk i forbindelse med at han taler om datteren. Datterens funktion bliver her også at aktivere en bekymring for Tim selv, da han ved at hans tilstand påvirker andre end sig selv.

En anden faktor i forbindelse med stoffrihed er den fysiske afhængighed som brugerne oplever. Søs er sidst i 50'erne og har et mangeårigt stofbrug og tager nu illegalt metadon. Hun har mange gange forsøgt at blive stoffri, men har efter kortere eller længere perioder oplevet tilbagefald. Søs fortæller om afvænningen og siger:

"Abstinenserne. Det, det er et helvede. Det er det." (interview med Søs)

For Søs er selve det at blive stoffri den sværeste del og hun anvender ordet "helvede" som er forbundet med mange associationer. "Helvede" trækker på bibelske forestillinger om evig og ultimativ lidelse så der er ingen tvivl om at afvænningsprocessen ses som en hård ting at skulle igennem. Her ses abstinenserne forbundet med den fysiske afvænnings af morfikapræperater som forbundet med enorm lidelse. Når Søs taler om det stoffire liv, ser hun tilbage på det medmegen glæde og et stort savn:

"Det var deeejligt (Søs smiler og griner). Det var det sgu. Ja. Det er jo bare at. For et eksempel så må jeg ikke passe mine børnebørn nu uden mine børn de er der. Jeg har to piger som har to piger hver. Nej den ældste har en dreng og en pige og den yngste har to piger. Øhm ja. Dem må jeg ikke ha'. Men altså, jeg forstår dem godt fordi min mor og far måtte heller ikke passe mine børn hos sig." (interview med Søs)

Søs bliver helt salig i blikket da hun siger, hvor dejligt hendes liv var inden hun startede på Ketogan. Hun fortæller, hvordan hun den dag i dag ikke må passe sine børnebørn. Igennem denne information beskriver hun ikke bare at hun ikke må passe sine børnebørn, men at hun ville kunne passe dem, hvis hun var stoffri. Hun benytter sig hermed af en kontrast for at kunne beskrive, hvad hun godt kunne tænke sig fra den stoffrie tilværelse. Her ses en kortlægning af det sociale landskab, hvor aktøren kortlægger sin egen ønskede placering igennem, hvad hun ikke kan og må den dag i dag. Endvidere forklarer hun at hun godt forstår at hun ikke må passe sine børnebørn og der ligger indlejret i det at hun ikke kan tage ansvar for børn og at hun er enig i dette. Det vidner om et syn på sig selv som ude af stand til at tage ansvar for opgaver som ellers ofte hører med til det at være bedstemor grundet hendes afhængighed og der præsenteres en diskurs som den afhængige som uansvarlig.

Livet uden stoffer kan være forbundet med høje forventninger både til livet og til sig selv, hvilket kan blive en forhindring i at opnå det. Her fortæller Simon om sine forventninger til sig selv:

"(...) Øhm, så der bliver jeg nok aldrig tilfreds og det er også det som er stor grund til at jeg bliver ved med at køre i den anden boldgade fordi så kan det også være lige meget. I virkeligheden en meget barnlig indstilling til, til selvaccept... ja." "(...) det gode liv det er at være noget for sig selv og at være noget for andre i en eller anden balance.. øhh. Det gode liv er at betyde noget for sig selv og betyde noget for andre. Føle at man hører til og... opnå nogle mål og nogen.. udfordre sig selv. Det kan være mentalt som fysisk.. ja..." (Interview med Simon)

For Simon er hans store forventninger til sig selv og til tilværelsen med til at han fortsætter sit stofbrug. Stofbruget bliver en måde at undgå at skulle leve op til de idealer som han mener følger med en tilværelse som stoffri. Der tegner sig et billede af det stoffrie liv som forbundet med mange krav og idealer som er svære at leve op til. Simon kunne i en godt tænke sig at betyde noget for andre og føle at han hører til et sted. Han vil gerne opnå noget og udfordre sig selv og det vidner om at han vil beskæftige sig med noget for at få en følelse af at blive stimuleret og have et formål. Der ses en diskurs som det gode liv som forbundet med at betyde noget for andre, men også at kunne være noget for andre.

Delkonklusion:

Vi ser her nogle modstridende diskurser omkring det at opnå stoffrihed, hvor det hos nogle kan være nemt at opnå, men svært at holde er det for andre et "helvede" at komme til stoffrihed til at starte med. Endvidere ses stofmisbrug som forsårgtet af og forbundet med psykologiske problemer som skal håndteres før man kan nå en stoffri tilværelse. Familien spiller en stor rolle hos stofbrugerne som gerne vil opnå

stoffrihed for at kunne opretholde relationer til familien og familien ses som motiverende aktører, hvor netværket er sammenhængen mellem bruger og dennes familie og følelsen af at være motiveret til en stoffri tilværelse for at kunne bedre eller vedligeholde en relation til denne. Samtidig er relationerne til familien forbundet med skyld og skam hos brugerne som trækker sig fra familierelationer og her ses et aktørnetværk, hvor mødet mellem familie og bruger medfører skyld og skam, hvilket resulterer i at bruger trækker sig væk fra familien, men som i kraft af at udløse negative følelser også kan resultere i stofbrug.

Der ses en polarisering i forbindelse med både stofbrug, familien og den "normale tilværelse", hvor informanterne ikke placerer sig i en position, hvor de er i nærheden af det normale eller familien, men ligefrem udtrykker at være ude af stand til at agere i de roller som de burde indenfor en familiesammenhæng. Brugeren har høje forventninger til sig selv i forbindelse med det stoffrie liv, forventninger som kan være så svære at indfri at de leder tilbage i en stofaktiv tilværelse.

Problemer, især psykiske, tilskrives rolle som aktør i forbindelse med tilbagefald til stoffer efter en stoffri periode, hvor aktørnetværket er forbindelsen mellem bruger, psykisk problematik og stofbrug. Familien har en rolle som motivator i forbindelse med ønsket om stoffrihed, hvor brugerne ser en succesfuld relation til familien som mulig ved stoffrihed og netværket er sammenhængen mellem disse aktører. Familien agerer dog også ved at medføre skyld og skam på brugeren som ikke har kunne leve op til de roller i familiesammenhæng som har været forventet af familien eller brugeren selv og aktørnetværket opfører sig derfor ikke ens, da aktøren "skyld og skam" kan optræde i netværket mellem familie og stofbruger. Høje forventninger til sig selv i en stoffri tilværelse ses også som aktørnetværk i forbindelse med fastholdelse i stofbrug, hvor tilgangen til stoffrihed bliver præget af en alt-eller-intet tilgang.

Igen ses diskurser som stofferne som i kontrol over brugeren og være i besiddelse af kræfter. Der hersker en diskurs om opoidabstinenser som værende "helvede". Desuden ses en diskurs om det "gode liv" som et liv, hvor man har betydning for andre.

Dobbeltilværelse

Et gentagende tema hos stofbrugeren er fortællingen om at have levet i en dobbeltilværelse:

"(...) Jeg har jo gemt det. Altid skjult det for mine nærmeste. altså en stor løgn, men den bliver jo opdaget på et tidspunkt, men den går ikke. Men man tror jo selv at man ligner en million når man står sådan der (mimer at han kokser med halvt lukkede øjne, vi griner begge to). Hun har fortalt mig om, hvor jeg har siddet (mimer igen at han sidder i sofaen og hænger) jeg siger hold nu mund Signe jeg vil ikke høre det der (griner lidt). Men sådan får man det ikke af det der Subotex, du får ikke den der rus.(Interview med Bas)

Bas fortæller om at han har levet en dobbelt tilværelse når han har taget stoffer ved siden af sin substitutionsbehandling og har levet på en løgn som blev gennemskuet. Her kan man se andre tætte aktører i Bas' liv som en del af denne dobbelttilværelse da der er andre en ham selv som har ønsker, krav og forhåbninger om hans brug af stoffer. Bas har, for at skåne sine pårørende eller for at undgå sociale sanktioner, holdt sit sidemisbrug af stoffer hemmeligt, hvilket har resulteret i at han har levet et dobbeltliv. Der viser sig her nære relationer som aktører, som har forventninger, forhåbninger og krav i forhold til hans stofbrug og stoffrihed. Disse aktører ønsker ham stoffri, hvilket han ikke altid har kunne efterleve, hvor han i stedet har skjult sin forbrug af stoffer, for at glæde dem eller undgå sanktioner. Med stoffrihed ser han enten helt stoffri eller det at være på substitutionsbehandling uden at have et sideforbrug af illegale stoffer. Bas har fået tilbudt et sted at bo på et herberg, da han for tiden er boligløs, men han ønsker ikke at bo på herberger da han ikke fungerer sammen med de andre brugere og er endt med at blive smidt ud grundet kontroverser.

Søs har også erfaringer med at leve i en dobbelttilværelse. Hendes overforbrug af Ketogan nåede at påvirke hendes dagligdag udenfor hjemmet, men blev til sidst opdaget af hendes mand:

"(..) Jeg åd 30 Ketoganer til sidst. 30! Min ex mand opdagede det ikke de første tre år. Men så opdagede han det. Hver gang han gik på arbejde så drøede jeg lige ud i skuffen. Jeg tog aldrig da jeg var sygeplejerelev og jeg var i fjerde anden-del øh så gik jeg rundt med medicin, der fungerede man jo som sygeplejerske, eller det skulle man i hvert fald gerne kunne, øm. Jeg tog aldrig fra skabet. Jeg kørte en tur med en beboer, hvis det var. Jeg sagde: skal vi køre ind over tivoli og se hvordan der ser ud og sådan noget. Så kørte vi rundt om tivoli, det var de demente som var bedst fordi de kunne godt huske "ja vi har set tivoli". Det var også strengt, men det gjorde jeg altså. Men øhm. Ja det gjorde jeg. Det er simpelthen. Forfærdeligt, forfærdeligt, forfærdeligt." (Interview med Søs)

Søs fortæller at hun under sin sygepleje elevtid kørte en tur med en beboer når hun skulle have sine piller. Hun tog aldrig pillerne fra medicinskabet, men kørte i stedet en tur med en dement borger og købte pillerne illegalt ved Hovedbanegården, hvor der er en tradition for illegal handel med recept præparater og rusmidler. Søs' dobbeltliv strækker sig dermed ud over hjemmet, men også til hendes uddannelse og arbejdsplads, hvor de ældre som hun passer, bliver en del af hendes dække når hun skal skaffe sine stoffer. Endvidere er hendes forbrug af Ketogan nu nået til et punkt, hvor hun ikke får dem på recept, men skaffer dem illegalt. Frygten eller risikoen for sociale sanktioner må have været opvejelig med risikoen forbundet med at anskaffe sig stofferne illegalt og under dække af demente klienter. Det tyder på at der er massivt stigma og sociale sanktioner forbundet med det at være afhængig af et rusmiddel som gør at Søs tyer til

kriminelle handlinger for ikke at blive opdaget af omverdenen i sit misbrug. Søs skammer sig tydeligvis over sine handlinger og kalder dem "forfærdeligt", hvilket vidner om at hendes handlinger har stridt mod hendes moralske overbevisning.

Delkonklusion: dobbeltilværelse

De pårørende kommer i denne sammenhæng til at være en faktor i stofbrugerens liv som gør at brugeren ender med at lyve. Der er et stort ønske om ikke at såre eller miste anseelse hos sine nærmeste, hvilket gør at stofbrugeren lader som om der ikke er et problem med narkotika. Det er grundet skyld og skam og grundet risiko for social sanktioner at stofbrugeren prøver at lade som om der ikke er et misbrug. Aktørnetværket viser sig her ved at familien optræder i forbindelse med forventninger til stofbrugeren som denne ikke kan leve op til og for at undgå sociale sanktioner, skjuler denne sit stofbrug, hvilket resulterer i en dobbeltilværelse.

"Misbrug" og "misbrugere"

Misbrug er et centralt tema i brugernes fortællinger og det er derfor centralt at få en forståelse af, hvilke diskurser om misbrug, der hersker hos informanterne. I dette afsnit vil "misbrug" blive gennemgået og i næste afsnit vil "misbrugere" blive gennemgået. De to afsnit vil have en fælles delkonklusion i næste afsnit.

Bas trækker en parallel mellem stofmisbrug og afhængighed:

"Et misbrug. Det er jo når du er afhængig af noget. Men jeg misbruger jo ikke min medicin. Fordi det er ligesom øh, hvis du drikker øl og tager antabus. Det river alt ud. Det udligner det hele, ikk. Men jeg synes bare ikke man får den sidste hjælp, du." (Interview med Bas)

Bas starter med at trække på en diskurs om afhængighed og siger at, hvis man er afhængig, er man misbruger og sætter derved lighedstegn mellem de to ord. Desuden anvender han "afhængig" som et begreb med en enkel forklaring. Bas skelner dog mellem misbrug og dét at tage medicin og sammenligner virkningen af sin substitutionsbehandling med effekten af antabus ved alkoholafhængighed. En sammenligning som ud fra et medicinsk synspunkt ikke er helt korrekt, men som giver udtryk for en holdning til substitutionsbehandlingen som medicin imod misbrug.

Personally I think many problems connected to the, how to say, how to face the normal life every day, you know? So there are many situations that maybe give me more stress than they should or maybe depression and all these kind of feelings. I think, at least for the kind of journey that I did personally.. I... yes it's... sorry I just lost one moment there... (...) arh yes! Yeah I think stress and problems in facing the normal life, you know? The daily life.

Personally maybe I think it is something connected with your development you know? You grow up, maybe you don't learn maybe you didn't learn to face some situations so you get too stressed from something like that I think. Maybe you start taking drugs for joke, you know for fun but then people who doesn't have a problem can get off very easy or use drugs just as experience. People instead who has these problems within get addicted immediately to drugs, you know, cause from that moment they cannot feel the stress or depression they normally feel." (Interview med Martino)

Martino mener at der er tale om problemer som er forbundet til at agere i det "normale liv" og trækker her igen på en diskurs, hvor der skelnes mellem det "normale" og livet med stoffer. Martino fortæller at der er flere situationer som giver ham mere stress eller ligefrem depression end de burde og at det er disse former for følelser som han selv har oplevet som signifikante i forhold til stoffer og stoffrihed. Han forklarer at han mener at det handler om, hvorvidt man igennem opvæksten er klædt på til at håndtere forskellige situationer og at disse derved medfører mere stress end de burde. Han siger at personer uden disse typer problemer godt kan bruge stoffer uden at opleve afhængighed, hvorimod personer med disse problemer vil blive afhængige, fordi stofferne tager følelsen af stress og depression fra dem. Følelsesmæssige problemer som stress og depression bliver derved aktører i forhold til udviklingen af stofmisbrug, da de gør individet mere modtageligt overfor afhængighed end det ville være, uden disse problematikker.

"Yes very much. For sure there is also a very physical addiction, but I think that the strongest is the psychological also because you know that many persons when they take methadone they should not take psychical problem, but they still continue to fix dope so this in an addiction mentally it's not a physical addiction." "(...)" I mean the physical part is a problem in the beginning when you start to feel pain and you are not eh when you not have methadone or when you start some treatment the physical part is solved so if you are still inside the world of drugs it is because it is something in your mind who keep you inside." (Interview med Martino)

Han afviser ikke at der findes en stærk del af afhængighed som er fysisk betonet, men mener at den stærkeste af de to faktorer er den psykiske. Han benytter sig af eksemplet med personer i substitutionsbehandling med metadon som stadig tager heroin selvom deres abstinenser burde være fjernet af metadonen. Han benytter sig af den metaforiske fremstilling "world of drugs" som kan oversættes til stofverdenen som indikerer at der er tale om en verden for sig, noget som er anderledes fra resten af verdenen. Hermed fremstilles afhængighed som værende en psykisk betonet tilstand som har sin

egen verden med sig og omkring sig. Metadon eller anden substitutionsbehandling benævnes som aktør som kan tage den fysiske del af afhængighed, men ikke den psykiske del som er den stærkeste af de to.

I Tims fortælling er den fysiske afhængighed af stoffer mere fremtrædende. Tim startede med at ryge hash, men efter at det havde været utilgængeligt under en afsoning, prøvede han at ryge heroin:

"(...). Men så var der ikke hash i 5 dage og så troede jeg bare at jeg kunne ryge noget heroin på noget sølvpapir, ikk. Øhh og så hang jeg der." (Interview med Tim)

Han beskriver det som at "hænge der" umiddelbart efter han første gang prøver stoffet og det trækker på en metaforisk fremstilling af passivt at "hænge" et sted, hvor man ikke kan komme væk fra. Der gik ikke lang tid før Tim skulle igennem en afrusning:

(...)Så øh da jeg røg et par dage i isolation øhh.. Fy for helvede mand! Syvende gang jeg ringede på kan jeg huske. Vandet løb ud af mig. Skidt i bukserne og hele lortet mand. Føj hvor det lugtede mand. Jeg kunne ikke holde noget i mig. Tarme og hele lortet det stod bare åbent. Er du sindssyg jeg havde slet ikke kontrol. Øh så sagde de til mig, hør her Tim nu må du stille dig ud i badet. Fuck hvor var jeg syg, jeg troede jag skulle dø. Jeg siger til dig jeg har aldrig prøvet noget lignende. For det som er så vildt, ikk: at man ryger på igen. Det er simpelthen de kræfter stoffer har mand, altså, man tænkte der mand, nårh ja mand man døde mand. De tænker, mylder man hade oppe i hovedet, det her skal jeg aldrig prøve igen, hvis jeg overlever. Men hvis man kunne få fat i noget igen, så var man der igen." (Interview med Tim)

Her omtales selve afgiftningsperioden som enormt ubehagelig endda i en sådan grad at Tim troede at han skulle dø. Symptomerne er både fysiske og psykiske og afgiftningsprocessen eller abstinenserne fremstilles her som en ekstremt ubehagelig, næsten nærdøds oplevelse. Abstinenserne har desuden den funktion at det for den opioid afhængige er en tilstand man skal igennem, hvis man skal overgå til stoffrihed. Han benytter sig af udtrykkene "at ryge på igen" og "at være der igen" om at gå tilbage til stofferne efter stoffrihed og omtaler at stofferne har "kræfter". Stofferne tillægges hermed en magt over brugeren som får en rolle som værende under stoffernes kontrol. Her ses en diskursiv fremstilling af stofbrugeren som ude af kontrol og styret af stofferne. Tim begyndte siden hen at injicere og forklarer at der fulgte nogle reaktioner fra samfundet med dette:

"Misbrug? Øhh. Det er anden gang du tager det. Du kan prøve det, anden gang det er et misbrug. (...). Du gør det ikke, hvis du slipper det, det gør du ikk. Det trigger ikke én så. Det gør det næsten altid. Et fix så hang jeg der! (...)" (Interview med Tim)

Tims udlægning af misbrug viser at man godt kan prøve stoffet, men at de fleste, hvis de gør det anden gang, allerede der har udviklet en afhængighed g "hænger der". Denne diskurs om at stofferne har magten over brugeren fra første gang, har han givet udtryk for før.

Søs beskriver misbrug således:

"Et misbrug det er når man er afhængig af noget og ikke kan stå ud af sengen uden at skal proppe noget i munden. Eller mere, eller vågne på det af. Det er et misbrug. Det er også lige før at måske de der weekend øh, ja, jeg ved det ikke." (Interview med Søs)

Søs sætter lighedstegn imellem det at være fysisk afhængig af noget og det at have et misbrug, men tilføjer at man ikke "kan stå ud af sengen" uden at benytte sig af rusmidlet. Hun præsenterer det hermed som en næsten umulig opgave at udføre denne aktivitet, hvilket beskriver hendes oplevelse af at skulle starte dagen uden stofferne. Her fremstilles en diskurs om stofferne som fysisk nødvendige for at kunne gennemføre en normal hverdag. Denne diskurs præger hendes udsagn da hun spørges om, hvornår stofbrug bliver til misbrug:

"Det er.. hm. Ja hvad fanden er det, hvornår fanden bliver det misbrug? Jamen det er når man er så forbandet afhængig af det at man ikke kan fungere uden det. Det synes jeg. Jo helt sikkert." (Interview med Søs)

Det er svært at redegøre for, præcis hvad der ligger indlejret i, ikke at kunne fungere uden et stof. Især, hvis man ikke selv har oplevet at have det sådan. Denne diskurs ses endvidere i hendes beskrivelse af "en misbruger":

"En misbruger er én som ikke kan holde sig fra noget og som ikke kan fungere uden noget." (interview med Søs)

Her er "misbrugereren" ude af stand til at fungere uden sine stoffer. Men misbrugereren er desuden ude af stand til at holde sig fra stofferne. Der præsenteres en diskurs om en misbruger som styret af sin stoftrang i den forstand at handlingerne omkring stofindtag bliver automatiske og ude af brugerens kontrol.

"I min verden er et misbrug øh for det første noget der ikke er, er.. øh indenfor det etablerede samfunds normer. Øhm.. og det er fordi jeg er opdraget med at at, at det har stor

betydning, hvad omverdenen tænker om én at det er meget vigtigt at, at folk ikke har noget at sætte en finger på. Der skal ikke kunne. Der skal ikke kunne peges fingre der skal ikke kunne kritiseres noget ved ens... i min misbruger bevidsthed eller min, min mere ærlige mening så er et misbrug der, hvor man i større eller mindre grad kaster sine principper eller sine prioriteringer øh ud ad vinduet til fordel for stoffet eller øh det man nu misbruger, ikke? Øhm og det skaber jo selvfølgelig også den her frustration eller konflikt imellem ja jeg er misbruger og jeg er i et heroinprogram og, og det kan jeg til dels godt acceptere, men samtidig så ligger det i baghovedet at det bare ikke er i orden, jeg har ikke kontrol over mit eget liv. Men jeg har også oplevet i clean perioder at at stadigvæk at føle den der skyld og skam over at man ikke spiste nok rawfood eller trænede nok om ugen eller dyrkede sin egen hvede eller hvad fanden det nu ellers var.." (Interview med Simon)

Simon forbinder i misbrug med at være en tilstand, hvor man afviger fra normerne, men at det i højere grad handler om, hvorvidt stofferne prioriteres over brugerens principper og andre prioriteter. Simon udtrykker endvidere at det ligger i baghovedet at han ikke har kontrol over sit eget liv. Der udtrykkes hermed en diskurs om stofmisbrug som et tab og kontrol og en tilstand, hvor man giver køb på sine principper og andre prioriteter. Simon tilføjer at han i "clean" perioder også har haft følelsen af ikke at have kontrol nok over sit eget liv og benytter sig sarkastisk af det at "dyrke sin egen hvede" som en af de ting som samfundet kræver af én, men han ikke fik gjort. Han refererer her til den sundhedsbølge som har præget samfundet igennem de seneste år, hvor der er mange nye trænings, spise og livsstilskoncepter som er blevet moderne. Simon s brug af sarkasme, tyder på at han synes at disse livsstilskoncepter er fjollede og krævende. Alligevel er det et udtryk for at han ikke har følt, heller ikke i sine stoffrie perioder, at han levede op til de forventninger som samfundet krævede af ham. Her ser vi de stoffrie perioder forbundet med en følelse af utilstrækkelighed.

I forbindelse med undersøgelsen af fremstillingen og synet på misbrug vil jeg gerne se, hvordan informanterne fremstiller misbrugere. Dette er interessant fordi det er en kategori de selv indgår i. Samtidig er "de andre" stofmisbrugere ofte nogle som fremstilles negativt i informanternes fortællinger og det er derfor interessant at se nærmere på denne sociale kortlægning. Tim fortæller om, hvordan synes på ham ændrede sig da han gik fra at ryge heroin til at injicere det:

"De mener du er narkoman for helvede. Det er det laveste du kan blive for helvede du kan ikke sammenligne det. Jeg ser på det: man er narkoman og så er der junkier. Junkier det er når du stjæler fra alle mand og ingen moral. Det er jo dem som er værst, hvis du spørger mig. Jeg har altid sørget for at holde min sti ren. Du kan ikke finde nogen herinde som, jeg har

gået herinde i ti år, du kan ikke finde nogen herinde som siger at jeg skylder dem penge. Du kan heller ikke finde nogen herinde som siger at jeg har snydt dem og solgt dem noget lort. Det er det, jeg skal ikke have folk til at råbe af mig ude på gaden, det skal de ikke.”(Interview med Tim)

Her udtrykkes tydeligt at samfundet ser narkomaner som noget det laveste rangerende. Han siger ikke, hvordan, men det tyder på at han i forbindelse med skiftet fra at ryge til at injicere har oplevet sociale sanktioner. Ifølge Tims egen optik, skelnes der imellem narkomaner og junkier, hvor junkier er de som udøver asocial adfærd overfor de andre indenfor narkotikamiljøet. Her ser vi Tim i færd med at redegøre for en social kortlægning, hvor han definerer forskellige adfærdstræk ved personer i den gruppekontekst som han godt ved at han er blevet sat i forbindelse med samtidig med at han tydeligt definerer sin rolle som anderledes end de andre aktører i gruppen. På denne måde placerer han sig selv indenfor en gruppe som er marginaliseret af samfundet, men placerer sig selv med en højere status eller med bedre sociale egenskaber end de andre i denne gruppe.

Simon beskriver en misbruger på følgende måde:

“(…) Det er en som, som, som bruger en substans mere end, hvad normen tillader eller mere end hvad, hvad der er accepteret i samfundet. I min egen, fra hjertet, definition af hvad en misbruger er så er det en som ikke har styring over, hvad det er at personen indtager, som ikke er afklaret over, hvad og hvor meget man indtager. Jeg kender kreative mennesker som tager kokain og, og ryger hash som gør det i mængder, hvor man kan sige at øh, det er ifølge det etablerede systems norm, en misbruger, men jeg har stadig respekt for dem og ser dem ikke som misbrugere fordi de får gjort deres ting og de får, de passer de ting som de mener, er vigtige, de holder deres prioriteter, ikke?”(Interview med Simon)

Simon veksler imellem to definitioner på misbrug, den som han mener, er samfundets, hvor det handler om mængden af stoffet der tages og sin egen, hvor det handler om, hvorvidt vedkommende tager sig af de ting som er vigtige for personen og tager sig af sine prioriteringer. Her kan man kalde den førstnævnte for en diskurs om misbrug som overforbrug af stoffer, hvor det drejer sig om omfanget af stoffer som indtages og den anden for misbrug for et overforbrug som skader individets prioriteter og gøremål og handler om en moralsk definition. Hos Simon er der forskel på forbrug af stoffer og misbrug af stoffer, hvor det i høj grad handler om, hvorvidt man får ført det liv som man gerne vil. Simon taler meget om principper og da jeg spørger, hvor han placerer sig selv i forhold til disse, svarer han:

”det er helt nede i bunden. Altså det sidste jeg holder fast i med næb og klør og som jeg øh, på trods af det dagligt fanger mig selv i at danse på grænsen af, det er min moral og mine principper og det er det giver i virkeligheden meget god mening for mig fordi, fordi det miljø og den livsstil jeg kører der er det sgu svært at holde fast på sin moral og på sine principper. Men jeg føler at det er det sidste jeg har at holde fast i. men øh, det er nok også, jeg er også bevidst om at det er en let sjælefred og en let syndsbed at købe mig fordi at jeg nu ikke har styr på noget af det andet, ikk?” (interview med Simon)

Simon har formået at holde fast på sin moral og principper, men det har ikke været uden kamp. Han understreger at han ser det som en letkøbt sjælefred, hvilket vidner om at han har høje forventninger til sig selv. Citatet bærer præg af at livet som misbruger er forbundet med en livsstil som strider mod god moral og principper som er gængse for samfundet og en diskurs om misbrug som amoralsk kan identificeres her. Simon er også i færd med at udføre en social kortlægning, hvor han ytrer at placerer sig i bunden, dér, hvor han har smidt sine prioriteter væk til fordel for stofferne. Alligevel har Simon formået at holde fast i sin moral og sine principper, hvilket igen placerer ham væk fra den gruppe af misbrugere som han beskriver.

Delkonklusion:

Der fremstilles to kategorier indenfor misbrugere, hvor den ene gruppe er personer som tager stoffer og den anden gruppe en gruppe som tager stoffer og som går på kompromis med moral og principper og udviser asocial adfærd overfor andre mennesker. Fælles for begge grupper er at de af samfundet ses ned på. Dette fortæller os at stofbrugere selv oplever at der ses ned på deres stofbrug og at der indenfor ”gruppen” af stofmisbrugere foregår kortlægning, hvor gruppen af misbrugere ikke ses som en homogen gruppe. Begge informanter her, samt tendensen igennem alle interviewsne, giver udtryk for ikke at identificere sig med misbrugere som gruppe. Misbrug ses som afhængighed og der skelnes imellem psykisk og fysisk afhængighed. Der udtrykkes diskurser som ”world of drugs” og ”at hænge” i stofbruget som betyder at man er placeret et andet sted når man er aktivt misbrugende. Som aktivt misbrugende er stofferne nødvendige for at kunne fungere, men er samtidig dét som gør at man ikke fungerer i sine relationer og i store dele af samfundet. Misbrug ses som værende der hvor brugeren ændrer på sine principper og prioriteter til fordel på stoffet og der ses ikke en stor afvigelse for diskurserne om misbrug og WHO’s definition på samme⁵.

⁵ <http://socialstyrelsen.dk/unge/rusmidler/om/hvad-er-et-misbrug>

Endvidere ses beskrives misbrug som stofbrug, hvor brugeren smider sine prioriteter og planer væk til fordel for stoffet. Der udtrykkes en diskurs om brugernes opfattelse af at man er mere tilbøjelig til at misbruge stoffer, hvis man er psykisk skrøbelig end hvis man har det godt.

”Det bliver hurtigt dyrt, det kan jeg love dig”

Stoffer er dyre og størstedelen af de registrerede stofmisbrugere i Danmark er på overførselsindkomst. Stofbrugere er økonomisk pressede og mange er kriminalitet en del af vejen til overlevelse. For Tim kan en bistandshjælp være brugt, kort efter han har fået den:

”Prøv at høre her, jeg kan få min bistand, ti et halvt tusinde, ikk. Og vågne op næste dag og ikke have en krone.” (...) ” Det bliver hurtigt dyrt, det kan jeg love dig. Og så samtidig. Du skal både købe coke og så skal du også have noget andet, ikk. Op og ned. Du skal have begge dele for at kunne blande det sammen ” (...). (Interview med Tim)

Der er tale om et forbrug som kan koste mange tusind kroner om dagen og som kan blive større, hvis man bruger flere forskellige stoffer. Det er almen praktiseret at blande kokain og heroin og det er denne praksis Tim refererer til. Her ses blandingsforbrug som årsag til at brugeren er underlagt et endnu større økonomisk pres end det, i forvejen store, økonomiske pres som i forvejen forekommer ved et dagligt forbrug af stoffer.

En kriminel tilværelse er noget som følger med stofbrug, hvis man benytter sig af illegale stoffer. Det er endvidere meget få som har mulighed for at skaffe penge til stoffer på legal vis og en kriminel tilværelse følger derfor ofte med dét at tage stoffer. Simon oplever at kriminaliseringen endvidere medfører en marginalisering som rammer ham:

”Jeg synes den der normalisering eller nej.. eller den her lovliggørelse af stoffer.. ikke at det skal. Afkriminalisering, ikk! Synes jeg er rigtig spændende, der tror jeg helt sikkert at vi ville kunne vinde. Både misbrugere og resten af samfundet ville kunne vinde rigtig meget, ikk? Og generelt kan man sige alt det her som er med mobning, voksenmobning og arbejdsmiljø og coaching og selvudvikling og alt det her, det, udover at det bare bliver et eller andet smart koncept som at man fik virkelig integreret for jeg tror virkelig at, jeg tror det er helt fundamentalt vigtigt i vores samfund generelt.” (...) der ville blive fjernet noget skyld og skam over at have været misbruger og at, og at der ville være mere hjælp tilgængeligt, der ville være mulighed for større sociale netværk, der ville ikke være risiko for fængselsdomme og straffeattest, plettet straffeattest og og så det her med at støtte en underverden som, hvor narkokriminaliteten bare er en lille del af det, ikk. Det er de færreste misbrugere og

narkomaner som er onde mennesker eller hvad skal man sige, men dem der står bag det, hører man jo også om, altså helt bag ved, står jo også med menneskehandel og øh investering i borgerkrige og jeg ved ikke hvad af sindssyge ting, ikk så. På den måde så at kunne, kunne få adskilt de ting, ikk?" (Interview med Simon)

Han giver udtryk for at en afkriminalisering kunne være med til at bryde nogle tabuer ligesom ved ting som arbejdsmiljø og mobning, som de seneste år er kommet på den sociale dagsorden. Heri ligger at stofferne, som er tabuiserede og præget af skyld og skam, påvirker brugerne på den måde at de også bliver forbundet med skyld, skam og tabu. Denne samfundsdiskurs mener Simon at man ville kunne gøre op med igennem ændring i lovgivningen som kunne føre til dialog og mindre polarisering mellem stofbrugere og ikke-stofbrugere.

Simon nævner her narkotikalovgivningen som aktør med mange forskellige roller. Lovgivningen nævnes både som at have den funktion at den ikke kun dikterer loven, men også holdningerne til stofferne og dem som tager dem. Loven fungerer også ved at kriminalisere brugen af stoffer og derved også brugerne som risikerer bøder eller fængselsdomme. Endvidere gør loven af stofbrugere kommer i kontakt med den organiserede narkotikakriminalitet.

Det er ikke kun hos Simon at vi ser kriminalitet som et tema. De fleste informanter har siddet i fængsel for narkotikarelateret kriminalitet og Søs er havnet i en situation, hvor hun på trods af at være i lovlig substitutionsbehandling er tvunget til at skaffe sin metadon illegalt. Dette påfører hende et økonomisk pres, hvilket leder hende ud i prostitution. En lignende fortælling får vi fra Tim som er bekymret for en ung pige og ved at, hvis hun ikke snart kommer ud af sit injektionsmisbrug vil hun ende på "Skelbækgade". Den kriminaliserede tilværelse viser sig forskelligt hos mænd og kvinder i narkotikamiljøet, hvor kvinderne oftere end mænd tyer til prostitution for at finansiere deres stofbrug. Narkotikapolitikken kommer således til at agere aktør i forbindelse med at gøre brugeren til defacto kriminel, men også at begrænse mulighederne for at skaffe sig stofferne legalt, hvorfor brugeren må skaffe stofferne illegalt. Stofferne er dyre grundet den store risiko der er i forbindelse med produktion og distribution af dem, hvilket resulterer i høje priser. Hermed er brugeren underlagt et stort økonomisk pres. Dette pres fører i mange tilfælde til at brugeren skaffer sig penge igennem kriminalitet for at kunne finansiere sit stofbrug. På denne måde kan narkotikalovgivningen ses som aktør i forbindelse med at presse storbrugeren ud i en yderligere kriminel tilværelse.

Simon nævner at kriminaliseringen bidrager til at påføre brugeren skyld og skam over sit stofbrug og medvirker derved at brugeren kommer længere væk fra resten af samfundet.

Delkonklusion

Kriminalitet og økonomi er vigtige aktørnetværk for stofbrugeren som via deres stofbrug i sig selv er kriminelle. Den massive økonomiske belastning som følger med stofbrug medfører for langt de fleste en kriminel tilværelse i det at der skal skaffes penge til flere stoffer. Kvinderne er særligt udsatte idet at de har en lavere status i miljøerne og ofte financierer deres stofbrug via prostitution, hvilket medfører flere sociale sanktioner end stofbrug i sig selv.

”Noget at stå op til om morgenen”

Alle informanterne har drømme for fremtiden og selvom de blev spurgt om, hvad de allerhelst kunne tænke sig, var de beskedne og jordnære i deres svar:

”Det var at jeg kunne komme og lave noget fornuftigt. Et dag, øhm sådan et døgn eller dagbehandling, ikk? Så man havde et sted, hvor man kunne gå hen og tale med nogen og... og... Ja få orden på tingene og få orden på ens hverdag, få noget orden og træne og. I stedet for at dalre rundt på må og få, ikk. Men jeg bryder mig ikke om den her gade, det gør jeg ikke.”(interview med Bas)

Her nævner Bas stofbehandlingen som aktør i forbindelse med at få ”den sidste hjælp” han mangler. Han beskriver, hvordan et dag eller døgntilbud ville sætte nogle faste rammer for han hverdag og holde ham aktiveret og nogle at ”tale med”, hvor han refererer til nogle at tale om problemer og følelser med. Disse følelser er især nogle som opstår i forbindelse med forsøget på stoffrihed. Stofbehandlingens funktion som aktør i forbindelse med stoffrihed er i Bas’ situation ikke forbundet med selve afrusningen af stoffet, men i højere grad at bidrage med støtte i dagligdagen, psykologhjælp og generelle aktiviteter.

”Jeg skulle have en lejlighed. Og så skulle jeg gå i noget dagbehandling.” (...)” Nu kan jeg godt lide at træne ikk, men bare et normalt dagligdag ikk, hvor der er morgenmad, middagsmad og få rettet op på alle ens. Der er jo nogen ting man ikke får gjort.. Det er jo også helt sindssygt. Jeg får min bistandshjælp på Frederiksberg og jeg har en mentor på Frederiksberg fordi jeg har boet der. Men så får jeg min medicin på Nørrebro og min sagsbehandler sidder på Nørrebro så jeg er i to kommuner fordi jeg har boet der. Det er lidt kaotisk.”(Interview med Bas)

Bas vil gerne have et permanent sted at bo og et dagtilbud, hvor han kan få en normal dagligdag. Han nævner at der er mange ting han ikke får gjort og ønsker et sted som kan hjælpe med at få rettet op på disse ting. Han forklarer at han tilhører to kommuner og har bistandshjælp, mentor, stofbehandling og sagsbehandler forskellige steder, hvilket han finder kaotisk. Igen udtrykker Bas at han har svært ved at

navigere indenfor de rammer som der er stillet op omkring ham fra kommunernes side og at han godt kunne tænke sig et sted som hjalp ham med at navigere indenfor dette. Her kommer kommunernes krav til Bas om at kunne samarbejde og møde op de forskellige steder, til at være aktører i forbindelse med en følelse af kaos i hans liv og han udtrykker ønske om et behandlingssted som aktør i at støtte ham til at kunne navigere i de rammer og regler som han har svært ved.

Tim har også en klar drøm for fremtiden:

”Øhh. Få mig en lejlighed, mand. Finder mig en sød kæreste. Ikke have samme adresse øhh vi har hver sit ses enten der eller der. Øhh jeg har prøvet at stå to gange, ikk. Det gider jeg ikke igen, hvis jeg endelig finder en bolig. Jo og så eh jamen så få noget at stå op til om morgenen ikk. Noget jeg er glad for ikk. Her i forgårs ovre i fixelancen⁶ kom der en tøs over, ikk. Totalt køn pige mand, så kigger jeg bare mand. Kigger hende op ad armene mand. Hun sidder og fixer. Der var slet ikke nogen stikmærker, eller der var lige et par stik. Så kommer jeg i snak med hende. Der var det godt, der er kun 4 jo inde i fixelancen. Så fortæller hun mig mand, hun har kun fixet i 4 måneder! Det er lige nøjagtigt den målgruppe som jeg vil have fat i og væk. Væk med dem herinde fra! Inden hun, kommer længere ind i lortet. Og det er den målgruppe som jeg gerne vil arbejde med. Fortælle min egen livserfaring og få printet noget dårlighed ind i ørene på dem. Jeg kan fortælle mange livshistorier, det kan jeg love dig for. Øh og så arbejde på, hvad er vedkommendes behov. Væk fra miljøet, inden hun bliver trukket længere ind i lortet, inden hun står nede i Skelbækgade fordi hun skal have til stoffer og ja.. øh. Ja men øhh ikke så meget med.. stik den fucking nål i armen ikk, altså jeg har min metadon ikk. Ja det ved jeg ikke. Jeg ville godt, jeg får kontanthjælp ikk, jeg vil godt.. Jamen bare køre på vedligeholdelse, man kan jo godt have et normalt liv, hvor du spiser dine piller (...).” (interview med Tim)

Han nævner aktører som bolig og kærlighed i forbindelse med at opnå højere livskvalitet. Desuden udtrykker han et ønske om at have noget meningsfuldt at lave. Tim er især glad for de yngre kvinder som målgruppe, fordi de er særligt udsatte i miljøet. Han referer til, hvordan han gerne vil ”printe noget dårlighed” ind i ørene på den unge kvinde inden hun står nede i Skelbækgade. Skelbækgade er en gade i København som er særligt kendt for at være der, hvor størstedelen af gadeprostitution sker og det er der, hvor mange af de stofbrugende kvinder ender med at tjene penge til deres stoffer. Her ser vi en kortlægning af den sociale kontekst, hvor Tim skitserer dem som han ser som svage i miljøet. Han kan se

⁶ Fixelancen: tidligere mobilt fixerum. En gammel ambulance indrettet som fixerum som nu står ved den Runde Firkant.

at hans position er stærkere end deres og vil gerne hjælpe. Der ses endvidere en parallel mellem at være kvindelig stofbruger og det at sælge sex. Tim taler om at "printe dårlighed" ind i ørene på de unge kvinder og der viser sig en diskurs om livet som stofbruger som dårligt. Tim ønsker at stoppe med at injicere og nøjes med sin substitutionsbehandling og "leve et normalt liv".

Simon vil ligesom Tim gerne bruge sine erfaringer til at hjælpe andre og vil også gerne nå der til, vor han kan bruge sine erfaringer og indsigter på at komme videre selv:

"(...) Bruge de her erfaringer jeg har fået og de indsigter, bruge det til mit videre liv. Noget iværksætterier og noget socialt arbejde. Gøre mig fri af de her bekymringer og tanker om, hvad andre tænker og om andre synes at jeg er okay. Og så bare gøre det som gør mig glad. Ja. Og det ved jeg det gør noget.. det indeholder et eller andet med at gøre noget for andre og at være noget for andre og deri at få noget ud af det selv. Øhm... og så—altså noget som er blevet rigtig klart for mig de sidste par år eller i den her omgang det har været at jeg er sgu nok ikke den eneste som, som har de her udfordringer i forhold til at gerne ville please ens omgivelser eller gerne ville leve op til nogle forventninger som man forventer at andre har så at bygge noget bro mellem mennesker generelt. Skabe noget mere forståelse og accept og måske nedbryde noget frygt omkring at føle sig anderledes eller føle sig udenfor. Men det kræver at man selv er nået dertil eller i hvert fald har et fundament man kan bygge videre på. Men det er. Det er drømmen for mig."(Interview med Simon)

Simon kan godt se at de problemer som han kæmper med er nogle som han ikke er alene om og han ville gerne bruge sine erfaringer til at hjælpe andre. Han ved dog også at han lige nu ikke er i en position, hvor det kan lade sig gøre. Simon giver udtryk for, hvordan det at have en funktion eller have betydning for andre påvirker hans selvopfattelse positivt. Igennem arbejde eller iværksætterier ville han opnå en følelse af at tjene en funktion og have værdi. Arbejde eller iværksætterier kan derfor blive en aktør som bidrager til selvværd hos stofbrugeren.

Søs kunne også godt tænke sig at lave noget i sin dagligdag, men har svært ved at svare da hendes nuværende situation fylder meget lige nu:

"Hvordan fanden skulle det se ud? Det skulle se, det skulle se.. Det ved jeg sgu ikke. Jeg skulle arbejde på halv tid og jeg skulle. Det er fordi jeg har det ikke så godt i øjeblikket. Jeg har også fået dårligt hjerte af metadonerne så.. Det er en bivirkning jo."(Interview med Søs)

Søs har lidt svært ved at svare da hun ikke har det så godt for tiden, men udtrykker at hun gerne ville arbejde på halv tid. Søs har fået dårligt hjerte af metadonerne, hvilket er en kendt bivirkning og det har resulteret i at hendes behandlingscenter har stoppet hendes behandling og givet hende noget andet mod abstinenserne. Det andet præparat har dog ikke hjulpet Søs, hvilket har resulteret i at hun nu køber sin metadon illegalt. For at finansiere dette, er hun begyndt at sælge sex, hvilket hun er meget ked af. Søs fortalte mig dette inden interviewet og samtalen omkring det foregår derfor meget indforstået, hvor hun siger at "hun ikke har det så godt i øjeblikket". Søs kunne godt tænke sig at arbejde eller lave noget frivilligt arbejde på deltid, men har svært ved at tale om det da hun aktuelt er i en enormt presset situation og er rigtig ked af det. Der er mange aktørnetværk at se i forbindelse med hendes aktuelle situation. Man kan se metadonen som en aktør som tjener flere funktioner. Metadonen stiller hendes abstinenser og når den gives lovligt til hende igennem et misbrugscenter, sikrer den hende endvidere imod en kriminaliseret livsstil. Desværre giver metadonen også Søs dårligt hjerte, hvilket gør at aktøren stofbehandlingscentret, som skal overholde nogle juridiske og faglige retningslinjer samt værne om Søs' sundhedstilstand, ikke vil og kan give hende medicinen mere. Søs har behov for at få dækket sine abstinenser og dette sker bedst igennem metadon. Derfor må hun anskaffe sig metadonen illegalt, hvilket nu medfører flere problemer. Illegal metadon gør nemlig Søs til de facto kriminel og efterlader hende med et andet problem som er finansiering af stoffet. Søs er førtidspensionist og har ikke mange penge til at forsyne sig med metadon til at holde sig abstinensfri og må derfor skaffe sig penge ved siden af sin pension. Der viser sig nu en økonomisk aktør, hvor mangel på penge bliver en aktør som gør at Søs må anskaffe sig mange penge på kort tid. Derfor er hun begyndt at sælge sex, hvilket hun fortæller mig at hun er enormt ked af. Endvidere står Søs nu i den situation, hvor hun stadig tager metadon og hendes hjerte derfor stadig er under belastning af metadonen, samtidig med at hun nu finansierer det igennem prostitution og anskaffer det illegalt og der er derved mange risikofaktorer tilknyttet hendes metadonbehov.

De er ikke alle som er lige sikre på, hvad de godt kunne tænke sig af tilværelsen og hos Martino ses en gennemgående ambivalens i forhold til både stoffer og det gode liv.

"How would be my life? Uhm.. For sure without drugs.. Yeah... but still about that I'm still a little confused. I mean I'm in a period where I'm changing life I'm leaving the drugs world for coming a normal world so still I'm a bit confused about, eh, I would do still many things with my life but I'm not really convinced. I don't know for an example I have a girlfriend and she would like to have family, she doesn't take drugs she is a teacher she is a, how to say, very normal person, you know? So I would just have a family with her, but I don't feel sure about, you know? I love her, but I don't feel sure still to have a family and be so responsible, you

know? I still have some part of me who still inside this rebel I do not shape the society I do not shape to work maybe much as a slave, you know? For a salary that doesn't allow me maybe many things. I don't know there are many things inside me that still leave me in the middle, you know? I don't ehm, I don't feel that I am very clear about I just know that I would still do pretty many things but I don't know which one to choose. I know that I would not choose drugs for an example and also crime life I think that I am a little tired about, but I'm not even convinced completely that I will make an normal life, you know? So I'm a little in the middle still." (...) "So it is a matter of what you consider important, you know, what you really like and I didn't find it yet." (Interview med Martino)

Martinós fortælling er gennemgående præget af en dobbelthed omkring stoffer og omkring tilværelsen generelt. Han lægger ud med at sige at den optimale tilværelse er uden stoffer, men han trækker hurtigt i land og er ikke helt sikker. Han bevæger sig længere hen imod en mere "normal" tilværelse. Han har en kæreste med et såkaldt "normalt" liv og siger på samme tid at han gerne vil have familie og at han er i tvivl. Han vil på den ene side gerne have en familie, men er på den anden side i tvivl om han har lyst til at være ansvarlig. Han siger at han har en del af sig som er rebelsk og ikke er formet til samfundet og til at arbejde og føler at han arbejder for en løn som ikke tillader ham at gøre særlig meget. Han siger at der er mange ting han kunne gøre, men at han ikke er sikker på, hvad han skal vælge. Han er sikker på at han ikke vil have et stof og kriminalitetspræget liv, men er heller ikke sikker på at han vil have det "normale liv" og befinder sig altså stadig i midten. Her ser vi igen en diskurs om polaritet omkring et liv med stoffer og et liv uden. Desuden er der generelt i Martinós fortælling en stor del af eksistentielle overvejelser og en modvilje mod den konforme tilværelse, hvor stofferne kommer til at være et oprør mod denne konformitet. Martino slutter af med at sige at det handler om, hvad man finder vigtigt og at han ikke har fundet dette endnu, hvilket tyder på at Martino ikke har nogen klar drøm om, hvordan hans liv skal se ud i fremtiden eller hvordan den "gode" eller "rigtige" tilværelse ser ud for ham. Dog lader det til at han har klare ideer om, hvordan den generelle opfattelse af, hvordan den normative tilværelse er som indebærende et stoffrit liv, et fast arbejde og det at stifte familie.

I forhold til drømme om fremtiden ses gennemgående et ønske om at lave noget, hvilket bidrager med en følelse af værdifuldhed og selvværd hos brugeren. Arbejde eller dagligdagsaktiviteter ses som aktør i forbindelse med at give brugeren indhold i tilværelsen. For især Bas er der et ønske om støtte til at navigere i regler og rammer i samfundet samt et sted som kan bidrage med at tilføre struktur til hans dagligdag. Bas har siddet i fængsel det meste af sit voksne liv og mangler derfor ressourcer til at kunne navigere indenfor de rammer som han faktisk ønsker at leve indenfor og ekstern støtte nævnes som vigtig aktør i denne

sammenhæng. Desuden nævnes der et ønske om nogen at tale med om svære følelser, hvilket har været et gennemgående tema for de fleste af informanterne i forbindelse med årsagen til brugen af stoffer.

I Søs' situation tager hendes nuværende situation så meget fokus at hun ikke kan give udtryk for meget andet end lysten til at lave noget. Hendes situation vil blive taget op igen i afsnittet om økonomi. Søs' begrænsede evne til at kunne forestille sig et fremtidsscenario som hun gerne ville have fortæller desuden meget om hendes nuværende tilstand.

Delkonklusion:

Stoffrihed eller et liv på substitutionsbehandling er drømmen for de fleste og der er en klar diskurs om at stoffrihed er den ønskelige tilstand. Dog er rekreativt stofbrug ikke kategoriseret som stofmisbrug og et rekreativt brug af rusmidler er ønskeligt for et par af informanterne. Bolig og arbejde er ønsket for informanterne i forbindelse med at kunne få en stabil hverdag. Bolig ses som aktørnetværk i forbindelse med at opnå tryghed og stabilitet og arbejde ses som aktør i forbindelse med at få bedre selvværd og en følelse af at have en meningsfuld tilværelse som senere kan lede til stoffrihed eller et liv på substitutionsbehandling. Der er et ønske om at hjælpe andre, især andre som er i samme situation som de selv er i.

Konklusion:

Dette speciale har været aktørnetværksanalyse af aktive stofbrugeres fortællinger om stofbrug og stoffrihed. Det var særligt fortællingen om, at der var nemt at stoppe med at tage stoffer, men at det var svært at vedblive stoffri som var anledning til stor undren. Dette medførte et ønske om at undersøge informanternes fortællinger om stofbrug og stoffrihed for at identificere de aktørnetværk, som viste sig i forbindelse med stoffrihed og stofbrug, for at opnå en forståelse for, hvorfor mange oplevede tilbagefald efter perioder med stoffrihed. Igennem analysen har jeg søgt at finde svar på dette samt at svare på specialets problemformulering, som lyder således:

Hvilke aktører og netværk viser sig i forbindelse med aktive stofbrugeres fortællinger om stofbrug og stoffrihed?

-Hvilke diskurser om stofbrug og stoffrihed er dominerende hos de aktive stofbrugere?

Igennem analysen fandt jeg flere forskellige aktørnetværk og flere forskellige diskurser. Nogle af disse var modstridende eller enkeltstående, hvilket ikke er overraskende da aktørnetværk er heterogene og diskurser altid vil være udfordrede af andre modstridende diskurser. Dog var formålet at finde de herskende diskurser og søge om der fandtes et mønster i, hvordan aktørnetværk udfoldede sig. Derfor vil

de mere generelle fund blive i præsenteret i dette afsnit imens enkeltstående diskurser og aktørnetværk er undladt.

Centrale aktør-netværk

De fundne aktørnetværk skal ikke ses som en slags enkeltstående faktorer, men skal ses som dele af netværket som udgør stofbrugeren. Dette netværk opfører sig forskelligt, alt efter hvilke aktører som møder hinanden, men aktørenes agens ligger i mødet imellem de forskellige aktører. Her er mødet mellem stofbruger og en aktør med til at bestemme, hvad der sker i dette møde, hvilket gør at alt efter, hvilke aktører stofbrugeren møder, vil denne agere forskelligt.

Følelser bliver i brugernes fortællinger tilskrevet en signifikant rolle som aktør i forbindelse med stofbrug. Skyld og skam er følelser som er gennemgående igennem fortællingerne og som præger informanternes fortællinger i forhold til flere dele af deres liv. Disse følelser bliver overvældende og leder til tilbagefald til stofbrug eller til øget eller vedblivende stofbrug da stofferne kan afhjælpe negative følelser. Når aktøren stofbruger møder aktanten "negative følelser" leder det til at stofbruger vender sig til aktanten stoffer som kan afhjælpe de negative følelser. Følelser, særligt de negative, bliver derved tillagt en agens i forbindelse med stofbrug, hvor negative følelser får informanten til at genoptage eller fortsætte et stofbrug.

Familien har stor betydning og optræder i aktørnetværk i forbindelse med både mindsket og øget stofbrug. Familien er en væsentlig faktor i brugerens ønske om stoffrihed idet at stoffrihed lader til at være en præmis for et godt forhold til familien. Netværket mellem aktørerne bruger og familie handler her om en motivation imod stoffrihed. Samtidig kan forholdet til familie være præget af skyld og skam idet at bruger enten skammer sig over fortiden eller ikke føler at kunne leve op til familiens forventninger, hvilket resulterer i skyld og skam. Familien kan dermed være forbundet med negative følelser og kan optræde som aktør i netværk, i forbindelse med tilbagefald, ligesom de kan optræde som aktør i forbindelse med at ønske stoffrihed.

Også andre relationer påvirker brugerne. Stoffrie relationer medfører en følelse af ikke at kunne leve op til de sociale spilleregler eller at passe ind, hvilket medfører at stofbrugeren trækker sig længere ind i en stoffyldt tilværelse. Her er de sociale relationer, ligesom familien, aktanter i forbindelse med at informanterne oplever negative følelser, i forbindelse med de andre aktører og de negative følelser leder dem tilbage til stofbrug eller fastholder dem deri.

Der foretages desuden en social kortlægning, hvor stofbrugeren konstant kortlægger det sociale landskab. Her ses en kortlægning, hvor stofmiljøet og ikke stofbrugende miljøer placeres langt fra hinanden.

Stofbrugeren placerer sig selv som indenfor stofmiljøet, men ikke i kategori som "de andre" stofbrugere og kommer på denne måde til at stå alene, men indenfor kategorien stofmisbruger.

Stofferne optræder som aktør i forbindelse med at stofindtag ikke altid har en kontrollerbar effekt. Når stofbrugeren tager stoffer oplever denne en effekt af stofferne, som var uønsket, hvilket gør at stofbruger bliver nødt til at tage mere eller andre stoffer for at opnå den ønskede effekt. Herved bliver stofferne i sig selv årsag til at bruger skal tage flere stoffer, hvilket medfører en større økonomisk udgift og et større pres på stofbrugeren.

Alle informanter i specialet er brugere af illegale stoffer og er dermed defacto kriminelle. Her er netværket i og med at en stofbruger køber illegale stoffer igennem denne handling er kriminel. Desuden er stofbrug forbundet med sociale sanktioner og medfører en kriminaliseret tilværelse, idet at man skal befinde sig i kriminelle miljøer for at købe stoffer, samt at der følger en risiko for, en mere kriminaliseret tilværelse da illegalt stofbrug medfører en væsentlig økonomisk byrde. På denne måde gør stofbrug flere ting ved brugeren idet at det medfører socialt stigma og et økonomisk pres, medfører det også en risiko for juridiske sanktioner.

Informanterne udtrykker et ønske om en fremtid som stoffrie eller på substitutionsbehandling. I forbindelse med dette ønske nævner de faktorer som arbejde eller beskæftigelse samt bolig.

Arbejde tilskrives status af at tilføre stabilitet til hverdagen for stofbrugeren samt at hjælpe til en følelse af selvværd, hvilket ifølge informanterne kan medføre stoffrihed. Ligeledes nævnes bolig som en aktør i forbindelse med at have en tryk og stabil hverdag, hvilket tilskrives stor vigtighed i forbindelse med stoffrihed.

Her ses aktørnetværket i forbindelse med stoffrihed som et netværk bestående af aktørerne: "stofbruger", "bolig", "arbejde eller beskæftigelse", hvilket ville medføre aktørerne "tryk" og "selvtillid", hvilket ville lede brugeren mod stoffrihed.

Diskurser

De generelle diskurser, som har været gennemgående i stofbrugernes fortællinger, handler i høj grad om stofferne og deres status. Her findes to generelle diskurser. Stoffer ses som magtfulde og som noget, som tager kontrol over stofbrugeren. En anden og ligeså gennemgående diskurs om stofferne, er stofferne som værende i stand til at kontrollere negative følelser. To noget modstridende diskurser, hvor stoffet på den ene side fratager stofbrugeren agens og på den anden side hjælper brugeren til at agere. Dog stemmer

diskurserne godt overens med, hvad brugerne oplever at stofferne gør ved dem, men vidner også om at stofferne har status som værktøjer som kan enten styre følelser eller styre brugeren.

To andre gennemgående diskurser handler om stofbrug i sociale forbindelser. Her ses en diskurs om andre stofbrugere som værende dårligt selskab og usympatiske personer. Den anden diskurs handler om en opfattelse af "det normale liv" og "livet som stofbruger" som to uforenelige typer af tilværelser. Disse syn på stoffrie og stofaktive personer som tilhørende to forskellige grupper som ikke kan eksistere sammen, samt det negative syn på stofbrugere, fortæller os meget om den måde som stofbrugere konstruerer deres egne identiteter på. Her tilhører de en gruppe som de selv forbinder med noget negativt og hører ikke til i gruppen af stoffrie personer.

Den sidste gennemgående diskurs handler om at stofbrug ses som afledt af psykologiske problemer. Disse kan være af større eller mindre grad.

Opsamling

For at opnå en bedre indsigt i stofbrugernes problemstillinger omkring stofbrug og stoffrihed har vi vendt os til aktørerne selv som har vist vej i det sociale landskab forbundet med stofbrug og stoffrihed.

Samlet set ser vi at stofbrugere har et meget negativt syn på stofbrug og stofbrugere, hvilket kan påvirke konstruktionen af deres egne identiteter samt af deres relation til stofferne som konstrueres som besiddende megen magt. Der findes en lang række af aktører som stofbrugere møder og som agerer forskelligt alt efter, hvilken sammenhæng de optræder i. Især mødet med negative følelser viser sig som gennemgående i forbindelse med tilbagefald til stofbrug, men findes desuden også i forbindelse med mange af de andre aktør-netværk. Analysen har muligvis ikke forklaret, hvorfor stofbrug er nemmere at ophøre med, end det er at vedblive stoffri, men har givet forståelse for nogle af de situationer, hvor tilbagefald sker. Desuden har analysen bidraget med et syn på, hvordan aktører af menneskelig og ikke menneskelig art indgår i netværk omkring stoffrihed og stofbrug.

Kapitel 4

Perspektiverende diskussion:

Analysens fund omsat til tiltag i det sociale arbejde

Som vi så i indledningen bidrager det at inddrage brugerne af det sociale arbejde med en "bottom up" forståelse af, de problematikker som det sociale arbejde arbejder med. Dette tilfører det sociale arbejde en brugerstyret forståelse af det arbejde som udføres til og for brugerne.

Aktørnetværksanalysen giver muligheden for at se på flere ting på en gang og se på, hvorledes de indgår i sammenhæng med hinanden. Vi kan se, hvordan familierelationer både kan hjælpe brugeren i forbindelse med stoffrihed samtidig med at det kan fastholde og medføre tilbagefald. Familien er nemlig forbundet med en masse følelser og lige præcis følelser er en vigtig aktør i aktørnetværket stoffrihed. De fleste brugere har emotionelle og psykologiske problemer. Stofferne kan være svære at styre og dette kan medføre til øget stofbrug og stofferne selv medfører en kriminaliseret tilværelse. Desuden er arbejde og bolig aktører som benævnes som vigtige i forbindelse med stoffrihed idet at de bidrager med følelse af tryghed, stabilitet og øget selvværd. Disse fund er gavnligt for det sociale arbejde da det lader os komme omkring flere dele af aktørens liv og får et indblik i, hvad informanterne kunne finde gavnligt i et eventuelt behandlingstilbud. Eksempelvis er psykologisk hjælp, ikke kun på enkeltniveau, men eventuelt i forbindelse med familie en af de ting som man på baggrund af opgavens fund, kunne have i et behandlingsforløb. Bolig og arbejde er både aktører i forbindelse med motivation og fastholdelse i stoffrihed idet at de bidrager med tryghed og stabilitet og bedre selvværd og det at støtte stofbrugere i og til en stabil hverdag igennem beskæftigelse og stabil boligsituation viser sig som en vigtig faktor for stofbrugere i forhold til opnåelse af stoffrihed.

Stofferne selv har vist sig som en aktør i dette aktørnetværk ved at deres virkning var svær at styre, hvilket kunne øge stofbrugerens forbrug samt at stofferne er illegale, hvilket medfører en kriminel tilværelse med risiko for øget kriminel adfærd. Dette aktørnetværk er sværere at gå ind i for det sociale arbejde. Man er med heroinbehandlingen begyndt at erstatte illegal heroin med lægeordineret heroin for at afhjælpe denne kriminelle tilværelse. Desuden bidrager man med renere stoffer som ud over at være mindre skadelige for organismen, er renere i indhold og nemmere at regulere i forhold til virkning. Dette er dog kun et skridt på vejen idet at mange af stofbrugere i dag bruger kokain eller både heroin og kokain (Ministeriet for Sundhed Forebyggelse 2015: 8).

Langt de fleste stofbrugere derfor brugere af illegale stoffer selvom der viser sig en tendens mod en mere skadesreducerende tilgang til substitutionsbehandling. I min optik vil den mindst skadelige og mest humane løsning på illegale stoffer være en statslig regulering. Herved tages magten fra narkotikakartellerne og vi kan sikre stofbrugere statsligt kontrollerede stoffer, minimere berigelseskriminalitet, minimere følgeskader og hjælpe vores stofbrugere. Denne tanke er muligvis på mange måder pragmatisk og human, men strider imod den danske lovgivning og er desuden sandsynligvis moralsk udfordret idet at stofbrug synes at være "forkert" i de flestes øjne. Dette rejser spørgsmålet om det sociale arbejde kan tillade sig at opfordre til at man går imod landets lovgivning for at sikre forholdene for sine klienter? Hvortil går vores ansvar når vi ser

en stor diskrepans imellem det vi ønsker og arbejder for, for vores klienter på den ene side og på den anden side en lovgivning som vi er underlagt som påfører vores klienter skade?

Diskursernes betydning for det sociale arbejde

Ifølge Fairclough bidrager diskurs med at determinere og konstruere på tre måder nemlig: sociale identiteter, sociale relationer og betydningssystemer. De generelle diskurser som hersker omkring stofbrug og stofbrugeren bliver derved en måde som man ser sig selv, de andre og den måde som man forstår ting på. Når der indenfor stofmiljøet hersker et negativt syn på stofbrugere, hersker der altså ikke kun et negativt syn på "de andre" misbrugere, men også på sig selv og det bliver en måde at tale om og forstå stofbrugere på. Et negativt syn på sig selv kan antages at medføre negative følelser om sig selv og et forringet selvværd, som har vist sig som aktørnetværk i forbindelse med tilbagefald eller fastholdelse i stofbrug. Det sociale arbejde kan derfor have et fokus på diskurser og deres udvikling og arbejde med tiltag som kan afhjælpe negative konstruktioner af sig selv, de andre eller samfundet.

En anden gennemgående tendens er de to modstridende diskurser om stofferne som på den ene side figurerer som magtfulde og i kontrol over brugeren og på den anden side figurerer som et middel som anvendes til at kontrollere negative følelser. Dette kan ses som, hvad Houborg kalder for aktørproblematikken (Houborg 2006: 151). Denne problematik er mange gange blevet taget på i forbindelse med forskningen omkring stofmisbrug og går på, hvem der har kontrollen, individet eller stofferne. Diskurserne giver desværre ikke noget umiddelbart svar på dette, men bekræfter at denne problemstilling er kompleks, også for stofbrugere selv. Aktørproblematikken sætter spørgsmålstejn ved aktøren som handlende individ, hvor spørgsmålet ligger i om det er individet eller stofferne som er i kontrol (Houborg 2006: 151). De fundne diskurser giver intet svar på denne problematik, men bekræfter at den i høj grad er til stede blandt stofbrugere selv som i nogle tilfælde ser sig som i kontrol af stofferne og i andre som underlagt stoffernes kontrol.

Den sociale kortlægning

I gennem analysen har vi set at der foregår en konstant social kortlægning, hvor stofbrugere placerer sig i en position, hvor de ser samfundet som to kategorier, stofmisbrugere og ikke stofmisbrugere og placerer sig væk fra begge kategorier. Dette tyder på at stofbrugeren oplever en stor del af ensomhed idet at det tegner et billede af ikke at identificere sig med nogle "kategorier" i samfundet, hvilket efter brugerens egne udsagn er årsag til ensomhed og frustration. Denne kategorisering kan dog også være et udtryk for forhandlingsproces, hvor stofbrugeren skal fortælle om sig selv som en del af en stigmatiseret og marginaliseret gruppe og derved kommer til at tage afstand fra gruppen i sin fortælling og i stedet placere sig parallelt med interviewerens i sin fortælling (Järvinen 2000: 374). Her tager stofbrugeren afstand fra sin

egen rolle i sin fortælling, som er forbundet med noget negativt i kraft af at indgå som forskningsobjekt omhandlende misbrug som er forbundet med negative associationer. Dette kan være med til at give et andet billede af den sociale kortlægning, hvor stofbrugeren kan tage afstand fra kategorien misbruger for at passe bedre ind i den kategori som han placerer mig i som interviewer. Trods mit gode forhold til stofmiljøet og til nogle af de interviewede brugere er det ikke sikkert, hvilke aktør-netværk de forbinder mig med og jeg kan på den måde komme til mere end bare en velkendt sygeplejerske, men kan også fremstå som ikke stofbruger, repræsentant for et system som de føler sig fremmedgjorte overfor, en forsker som beskæftiger mig med det negativt ladede begreb "misbrug" eller som et aktør-netværk bestående af alle disse forbindelser, hvilket kan være med til at præge deres sociale kortlægning.

Kritik af metode og proces

Aktørnetværksteori har været kritiseret for at være overfokuseret på heterogenitet og fluiditet, hvilket er blevet kritiseret for at mindske muligheden for sociologisk teoretisering og strukturelle modeller (Blok 2009: 189). Desuden har opgøret med skellet mellem det sociale og det naturlige været kritiseret for at umuliggøre sociologiske årsagsforklaringer (Blok 2009: 189). Til min egen opgave har den heterogene forståelse af grupper været gavnlig idet at ANT søger at finde mønstre i det heterogene, men da ANT, hverken er en egentlig metode eller teori, bliver det i højere grad et værktøj til at anskue sociale fænomener på.

Jeg er gået meget åbent til mine interviews og til mit materiale i forhold til kodning, især i forbindelse med ANT, hvilket har gjort at jeg til dels har fået meget ud af mit materiale, men til dels også har fået en analyse som har været svær at systematisere. Brugere har svaret i forskellige retninger på de forskellige spørgsmål, hvilket gør at det i forhold til nogle af spørgemålene har været forskellige aktørnetværk som har været tydeligere. Analysemetoden er ny for mig og jeg havde med fordel kunne udføre et pilotstudie, så jeg havde prøvet at arbejde med analysen før jeg udførte mine egentlige interviews. På denne måde havde jeg været rustet til bedre at kunne styre interviewet mere og følge forskellige aktører. Dette har ikke været muligt, da jeg valgte at gå åbent til mit materiale. Dette har medført interessant datamateriale og en spændende analyse, men et mere struktureret datamateriale havde, kunne medføre en mere struktureret analyse.

Jeg valgte ikke at spørge ind til kriminalitet i mine interviews. Dette var for at beskytte mine informanter og for at sikre at de ikke følte at de blev mistænkeliggjort. Alligevel har jeg inddraget økonomi og kriminalitet da jeg ved at det er en stor del af de fleste stofbrugeres liv. Der findes, trods jeg ikke har spurgt ind til det, mange tegn på at det også er tilfældet for mine informanter. For at kunne lave en mere udtømmende analyse omkring disse emner, ville det have været nødvendigt at gå mere i dybden med kriminalitet og

økonomi, hvilket havde krævet en anden tilgang til interviews. Min vurdering var at det ville være problematisk for min fremtidige relation til brugerne i forbindelse med mit arbejde, at have stillet dybdegående spørgsmål om deres økonomi og eventuelle kriminelle aktiviteter da jeg ville besidde viden om brugerne som kan være skadelig for dem

Litteratur

Bjerg, O. og Villadsen, K. (2006): Sociologiske Metoder- Fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier. 1 udgave. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Bjerge, B & Nielsen, B. (2014): Empowered and self-managing users in methadone treatment? European Journal of Social Work 17:1

Blok, A. & Jensen, T.E. (2009): Bruno Latour – hybride tanker i en hybrid verden. 1 udgave. København: Hans Reitzels Forlag

Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (2010): Kvalitative Metoder – En grundbog. 1. Udgave. København: Hans Reitzels Forlag.

Carpentier, C. (2007): Narkotika og kriminalitet — en kompleks sammenhæng I: Fokus på Narkotika. 2 udgave. Lissabon: Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug

Dietze, P. et al.(2010): The self-reported personal wellbeing of a sample of Australian injecting drug users. Addiction- society for the study of addiction 105.

Fairclough, N. (2008): Kritisk Diskursanalyse. 1. udgave. København: Hans Reitzels Forlag.

Folkehelseinstituttet (2015): Fakta om Kokain. Lokaliseret på webadressen:

<https://www.fhi.no/ml/alkohologrusmidler/rusmidler-og-avhengighet/faktaark/fakta-om-kokain/> den 2./7 2016.

Forskningsrådet for Samfund og Erhverv, FSE (2014) Ethiske retningslinjer.

http://sociologi.samf.aau.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/Studieh%C3%A5ndbog/7_etik.pdf

Grünberger, P og Lauridsen, M. (2013): Mennesker med stofmisbrug – Sociale indsatser, der virker. Odense: socialstyrelsen.

Hillen, P. Et al (2014): Facilitating Recovery from Drug and Alcohol Problems - Reflections on Interviews with Service Users in Scotland. PRACTICE: Social Work in Action. Volume 26 nr. 5.

Houborg, E. & Pedersen, M. (2013): Håndhævelse af narkotikalovgivningen vedr. besiddelse af illegale stoffer til eget forbrug efter 2004. København: Justitsministeriet

Johansen, K. (2013):Heroinbehandling i Danmark - en undersøgelse af brugere og behandling. 1. udgave. Glostrup: KABS VIDEN

Järvinen (2000): The biographical illusion: constructing Meaning in qualitative interviews. København: Københavns Universitet.

Kristensen, S. & Krogstrup, H. (1999) Deltagende observation. København: Hans Reitzels Forlag

Latour, B. (2008): En ny sociologi for et nyt samfund – introduktion til Aktør-Netværksteori. 1. Udgave. København: Akademisk forlag

Lauridsen, M., Kronbæk, M. og Lundsberg, P. (2010): Stofmisbrug i socialfagligt perspektiv. Odense, Servicestyrelsen.

McBride, A.J. Et al (2001): Needle fixation, the drug user's perspective: a qualitative study. *Addiction*. 96 nr. 7

McNeil, R. et al. (2015): "We need somewhere to smoke crack": An ethnographic study of an unsanctioned safer smoking room in Vancouver, Canada. *Drug Policy*. Vol 26. Issue 7

Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, MSF (2015): Evaluering af ordningen med stofindtagelsesrum. Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse

Nielsen, H.(2011): Konstruktion af identitet i "Brugerforeningen for Aktive Stofbrugere". Speciale. Kandidatuddannelsen i socialt arbejde Aalborg Universitet. Institut for sociologi og socialt arbejde

Pedersen, M. (2005): Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Phillips, L. (2010). I: Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (2010): *Kvalitative Metoder – En grundbog*. 1. Udgave. København: Hans Reitzels Forlag.

Sandberg, S.(2009): Gangster, victim or both? The interdiscursive construction of sameness and difference in self-presentations. *The British Journal of Sociology* 2009 Volume 60 Issue 3

Schram, S. (2016): Change Research: Narrating Social Change from the Bottom-Up. Working paper lokaliseret på https://www.researchgate.net/profile/Sanford_Schram2/publications. Den 7/7-2016

Schrøder, S., Tjagvad, C. & Thylstrup, B. (2014): NY rapport om narkotikarelaterede dødsfald. *Stofbladet STOF*. Nr. 24, 2014. Center for Rusmiddelforskning. Aarhus Universitet

Socialstyrelsen (2016): Nationale retningslinjer – for den sociale stofmisbrugsbehandling. Odense.

Sundhedsstyrelsen (2008): Vejledning om den lægelige behandling af stofmisbrugere i substitutionsbehandling af 1. Juli 2008. København: Sundhedsstyrelsen

Sundhedsstyrelsen (2012): Vejledning om den lægelige behandling af misbrug af kokain og andre centralstimulerende stoffer. København Sundhedsstyrelsen

Sundhedsstyrelsen (2014A): Narkotika på gadeplan 2014. København: Sundhedsstyrelsen

Sundhedsstyrelsen (2014B): Narkotikasituationen i Danmark 2015 – Nationale data. København: Sundhedsstyrelsen

Sundhedsstyrelsen (2015): Narkotikasituationen i Danmark 2015 – Nationale data. København: Sundhedsstyrelsen

Uggerhøj, L. (2011): What is Practice Research- Definitions, barriers and possibilities. Social Work and Society, Volume 9 issue 1